

**Cynulliad Cenedlaethol Cymru
(Y Cofnod Swyddogol)**

**The National Assembly for Wales
(The Official Record)**

Dydd Iau 15 Tachwedd 2001

Thursday 15 November 2001

Cynnwys
Contents

- 3 Cwestiynau ar Lywodraeth Leol i'r Gweinidog dros Gyllid, Llywodraeth Leol a Chymunedau
Questions on Local Government to the Minister for Finance, Local Government and Communities
- 14 Cwestiynau i'r Gweinidog dros yr Amgylchedd
Questions to the Minister for Environment
- 28 Datganiad ar Gymdeithas y Plant
Statement on the Children's Society
- 36 Datganiad ar Newid Strwythurol yn yr NHS
Statement on Structural Change in the NHS
- 64 Pwyntiau o Drefn
Points of Order
- 66 Cynnig Cyfansawdd: Cymeradwyo Gorchmynion
Composite Motion: Approval of Orders
- 69 Dadl Fer: Sgrinio Iechyd yn y Gweithle—Ffordd o Achub Bywydau
Short Debate: Workplace Health Screening—A Life Saver

Yn y golofn chwith, cofnodwyd y trafodion yn yr iaith y llefarwyd hwy ynndi yn y Siambr.
Yn y golofn dde, cynhwyswyd cyfieithiad o'r areithiau hynny.

In the left-hand column, the proceedings are recorded in the language in which they were spoken in the Chamber. In the right-hand column, a translation of those speeches has been included.

*Cyfarfu'r Cynulliad am 9.05 a.m. gyda'r Dirprwy Lywydd yn y Gadair.
The Assembly met at 9.05 a.m. with the Deputy Presiding Officer in the Chair.*

Cwestiynau ar Lywodraeth Leol i'r Gweinidog dros Gyllid, Llywodraeth Leol a Chymunedau
Questions on Local Government to the Minister for Finance, Local Government and Communities

Rhaglen Rhoi Cymunedau'n Gyntaf
Communities First Programme

Q1 Alison Halford: Will the Minister make a statement on how Delyn's selected communities will benefit from the Communities First programme? (OAQ13982)

C1 Alison Halford: A wnaiff y Gweinidog ddatganiad ar sut y bydd y cymunedau a ddetholwyd yn Nelyn yn elwa ar raglen Rhoi Cymunedau'n Gyntaf? (OAQ13982)

The Minister for Finance, Local Government and Communities (Edwina Hart): I want all eligible communities across Wales to benefit from the programme, including those in Delyn. The programme is designed to empower communities to take responsibility for their own regeneration.

Y Gweinidog dros Gyllid, Llywodraeth Leol a Chymunedau (Edwina Hart): Yr wyf eisiau i bob cymuned gymwys ledled Cymru elwa o'r rhaglen, yn cynnwys y rheini yn Nelyn. Mae'r rhaglen wedi ei chynllunio i roi'r awdurdod i gymunedau i gymryd cyfrifoldeb am eu hadfywiad eu hunain.

Communities First is a new way of regenerating our most deprived communities. Each community is required to set up a Communities First partnership to drive change, with strong representation from local people.

Mae'r rhaglen Rhoi Cymunedau'n Gyntaf yn ffordd newydd o adfywio ein cymunedau mwyaf difreintiedig. Mae'n ofynnol i bob cymuned sefydlu partneriaeth Rhoi Cymunedau'n Gyntaf i greu newid, gyda chynrychiolaeth gref o bobl leol.

Alison Halford: I am sure that you agree that we must ensure that money is spent on outcomes in our communities and not on costly local bureaucracy and administration. The last thing that we want to do is to fund local authority staff. In order to ensure that Delyn's communities receive the maximum benefit from this excellent initiative, what steps have been taken to ensure that the bidding process is not too time-consuming or costly?

Alison Halford: Yr wyf yn siŵr eich bod yn cytuno bod yn rhaid inni sicrhau y caiff yr arian ei wario ar ganlyniadau yn ein cymunedau ac nid ar fiwrocratiaeth a gweinyddiaeth leol ddud. Y peth olaf yr ydym eisiau ei wneud yw ariannu staff awdurdodau lleol. Er mwyn sicrhau bod cymunedau Delyn yn derbyn y budd mwyaf posibl o'r fenter ardderchog hon, pa gamau sydd wedi eu cymryd i sicrhau nad yw'r broses gynigion yn cymryd gormod o amser neu'n rhy gostus?

Edwina Hart: We hope that we have designed a simple bidding process that is not time-consuming, but I am always mindful that there must not be unnecessary bureaucracy. Small community organisations and those in partnership with other community organisations would find a bureaucratic process onerous. We would not get to deal with some of the outcomes or

Edwina Hart: Gobeithio ein bod wedi cynllunio proses gynigion syml nad yw'n cymryd gormod o amser, ond yr wyf bob amser yn ymwybodol na ddylid cael biwrocratiaeth ddiangen. Byddai proses fiwrocrataidd yn feichus i sefydliadau bach yn y gymuned a'r rheini mewn partneriaeth â sefydliadau cymunedol eraill. Ni fyddem yn llwyddo i ymdrin â rhai o'r canlyniadau neu'r

events. I will review all current measures in case I can further simplify the process for future applications.

Janet Davies: How many communities qualifying for Communities First have set up partnerships?

Edwina Hart: I do not have that information available today, but I will report to the Local Government and Housing Committee should I have it by next week.

Peter Rogers: How will you ensure full accountability for funds allocated under the programme, especially when they are used in conjunction with other sources of funding in communities such as Delyn?

Edwina Hart: There are, obviously, processes to be followed in dealing with public money. However, the Communities First programme must also contain an element of flexibility, as some in the voluntary sector would not welcome the unnecessary bureaucracy that is sometimes attached to monitoring the processing of funds through the system. We ensure that funds are well used, but we must also realise that people sometimes start a project that does not take off. I must accept such losses if I am to be genuine about allowing communities to empower themselves.

digwyddiadau. Byddaf yn adolygu pob mesur presennol rhag ofn y gallaf symleiddio'r broses ymhellach ar gyfer ceisiadau yn y dyfodol.

Janet Davies: Sawl cymuned sy'n gymwys ar gyfer y rhaglen Rhoi Cymunedau'n Gyntaf sydd wedi sefydlu partneriaethau?

Edwina Hart: Nid yw'r wybodaeth honno gennyf heddiw, ond byddaf yn cyflwyno adroddiad i'r Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai os bydd gennyf erbyn yr wythnos nesaf.

Peter Rogers: Sut fyddwch yn sicrhau atebolrwydd llawn ar gyfer yr arian a ddyrennir o dan y rhaglen, yn enwedig pan gânt eu defnyddio mewn cysylltiad â ffynonellau eraill o arian mewn cymunedau megis Delyn?

Edwina Hart: Yn amlwg, mae prosesau i'w dilyn wrth ddelio ag arian cyhoeddus. Fodd bynnag, mae'n rhaid i'r rhaglen Rhoi Cymunedau'n Gyntaf hefyd gynnwys elfen o hyblygrwydd, gan na fyddai rhai yn y sector gwirfoddol yn croesawu'r fiwrocratiaeth ddiangen sydd weithiau ynghlwm â monitro'r gwaith o brosesu'r arian drwy'r system. Sicrhawn fod yr arian yn cael ei ddefnyddio'n dda, ond rhaid inni hefyd sylweddoli bod pobl weithiau'n dechrau prosiect nad yw'n llwyddo. Mae'n rhaid imi dderbyn colledion o'r fath os wyf o ddifrif ynglŷn â chaniatáu i gymunedau gael awdurdod eu hunain.

Ethol Meiri yn Uniongyrchol Directly Electing Mayors

Q2 Richard Edwards: Will the Minister provide an update on those local authorities in Wales considering the post of a directly elected mayor? (OAQ13942)

Edwina Hart: In accordance with the Local Government Act 2000, all local authorities are consulting with their communities on the four available options for new political management structures, which includes the option of an elected mayor.

Richard Edwards: Are you aware of concern that a directly elected mayor could prove to be an elected autocrat? However, in

C2 Richard Edwards: A all y Gweinidog roi'r newyddion diweddaraf ynghylch sefyllfa'r awdurdodau lleol hynny yng Nghymru sy'n ystyried sefydlu swydd maer a etholir yn uniongyrchol? (OAQ13942)

Edwina Hart: Yn unol â Deddf Llywodraeth Leol 2000, mae pob awdurdod lleol yn ymgynghori â'u cymunedau ar y pedwar opsiwn sydd ar gael ar gyfer strwythurau rheoli gwleidyddol newydd, sy'n cynnwys opsiwn maer etholedig.

Richard Edwards: A ydych yn ymwybodol o bryder y gallai maer a etholir yn uniongyrchol fod yn unben etholedig? Fodd

Pembrokeshire, many feel that that would be preferable to the unelected autocracy that currently exists by default.

Edwina Hart: Local authority members are elected through the ballot box, and are merged into the administration that will control the local authority area. The legislation provides sufficient checks and balances for the scheme's operation should people opt for a mayor, but it is also important that people know which option they prefer.

Janet Ryder: Edwina, you will surely agree that the role of scrutiny committees is vital in the emerging structures. Those committees hold the ruling group, the cabinet or elected mayors, to account for their actions. How would you react if a council leader admitted that the scrutiny committees in his council were not functioning properly? Would you intervene?

Edwina Hart: Across Wales, there has been concern about the role of scrutiny committees and how they will work. Local authority leaders in particular want to ensure that more emphasis is placed on scrutiny, and that members are fully aware of their scrutiny duty. If there are concerns about statements made by any council leader regarding the role of scrutiny committees, I would be interested to see them substantiated.

William Graham: One appreciates that under the present law all local authorities must consult with their inhabitants. Will you collate and publish the results of these consultations to allow a full evaluation of public opinion in Wales?

Edwina Hart: I know that this is of particular concern to you, and as I have previously indicated to you, I am considering the results of the consultation exercises which are taking place across the 22 local authorities in Wales. I have already received correspondence from the citizens of Wales on these exercises. I must be sure, before I agree any new structure, that proper consultation has been undertaken. I will try to collate some form of information for the Local

bynag, yn Sir Benfro, teimla llawer y byddai hynny yn well na'r awtocratiaeth anetholedig sydd yn bodoli ar hyn o bryd yn absenoldeb unrhyw beth arall.

Edwina Hart: Etholir aelodau awdurdodau lleol drwy'r blwch pleidleisio, ac fe'u cyfunir yn y weinyddiaeth a fydd yn rheoli ardal yr awdurdod lleol. Mae'r ddeddfwriaeth yn darparu rhwystrau a gwrthbwsiau digonol ar gyfer gweithredu'r cynllun pe byddai pobl yn dewis maer, ond mae hefyd yn bwysig bod pobl yn gwybod pa opsiwn sy'n well ganddynt.

Janet Ryder: Edwina, mae'n siŵr y cytunwch fod rôl y pwyllgorau craffu yn hanfodol yn y sicrhau bod y grŵp rheoli, y cabinet neu'r meiri etholedig, yn atebol am eu gweithredoedd. Sut fydddech chi'n ymateb pe byddai arweinydd cyngor yn cyfaddef nad oedd y pwyllgorau craffu yn ei gyngor yn gweithredu'n gywir? A fydddech yn ymyrryd?

Edwina Hart: Ledled Cymru, bu pryder ynglŷn â rôl pwyllgorau craffu a sut y byddant yn gweithio. Mae arweinwyr awdurdodau lleol yn enwedig eisiau sicrhau y rhoddir mwy o bwyslais ar graffu, a bod yr aelodau yn gwbl ymwybodol o'u dyletswydd yn hynny o beth. Os oes pryderon ynglŷn a datganiadau a wneir gan unrhyw arweinydd cyngor o ran rôl pwyllgorau craffu, byddai gennyf ddiddordeb yn eu gweld yn cael eu cadarnhau.

William Graham: Yr ydym yn gwerthfawrogi bod yn rhaid i bob awdurdod lleol, o dan y gyfraith bresennol, ymgynghori â'i drigolion. A fyddwch yn coladu a chyhoeddi canlyniadau'r ymgynghoriadau hyn i alluogi gwerthusiad llawn o farn gyhoeddus yng Nghymru?

Edwina Hart: Gwn fod hyn o bryder penodol i chi, ac fel yr wyf wedi dweud wrthyf yn flaenorol, yr wyf yn ystyried canlyniadau'r ymgynghori sydd yn digwydd yn y 22 awdurdod lleol yng Nghymru. Yr wyf eisoes wedi derbyn gohebiaeth gan bobl Cymru ar yr ymgynghori. Mae'n rhaid i mi fod yn siŵr, cyn i mi gytuno ar unrhyw strwythur newydd, bod ymgynghori cywir wedi digwydd. Os credwch y bydd o ddefnydd ceisiaf goladu rhyw fath o

Government and Housing Committee on the course of this process if you think that it will be helpful.

wybodaeth ar gyfer y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai ar ddatblygiad y broses hon.

Mynd i'r Afael â Hiliaeth yng Nghymru Combating Racism in Wales

Q3 Helen Mary Jones: Will the Minister provide an update of the Assembly Government's efforts to combat racism in Wales? (OAQ13899)

C3 Helen Mary Jones: A wnaiff y Gweinidog roi datganiad ar ymdrechion Llywodraeth y Cynulliad i fynd i'r afael â hiliaeth yng Nghymru? (OAQ13899)

Edwina Hart: I recently met with the Race Equality Councils in Wales to discuss issues facing minority ethnic people at grass-roots level. Several options for joint working were discussed and officials are investigating the possibility of seconding staff to the Race Equality Councils to promote the equality agenda. The First Minister and I also met with religious leaders and representatives of minority ethnic communities to hear about their concerns and experiences following the events of 11 September. Cabinet Ministers are now actively pursuing those concerns and officials have written to the four police forces highlighting the need for the Assembly to be kept fully briefed on the number and nature of racist incidents. As you know, Dr Ali has already agreed with the Committee on Equality of Opportunity that the Commission for Racial Equality will keep us apprised of incidents that are reported to it. I have also met with Muslim women to hear about the difficulties they have experienced in accessing services and appropriate support. I have asked officials to maintain this dialogue to consider ways in which the Assembly can directly address their concerns.

Edwina Hart: Yn ddiweddar cyfarfûm â'r Cynghorau Cydraddoldeb Hiliol yng Nghymru i drafod materion sy'n wynebu pobl o leiafrifoedd ethnig ar lefel sylfaenol. Trafodwyd sawl opsiwn ar gyfer cydweithio ac mae swyddogion yn ymchwilio i'r posibilrwydd o secondio staff i'r Cynghorau Cydraddoldeb Hiliol i hyrwyddo'r agenda gydraddoldeb. Yn ogystal, cyfarfu Prif Weinidog Cymru a minnau ag arweinwyr crefyddol a chynrychiolwyr o gymunedau lleiafrifoedd ethnig i wrando ar eu pryderon a'u profiadau yn dilyn digwyddiadau 11 Medi. Mae Gweinidogion y Cabinet bellach yn mynd ar drywydd y pryderon hynny ac mae swyddogion wedi ysgrifennu at bedwar awdurdod yr heddlu yn pwysleisio'r angen i'r Cynulliad gael gwybodaeth lawn ar y nifer o ddigwyddiadau hiliol a'u natur. Fel y gwyddoch, mae Dr Ali eisoes wedi cytuno â'r Pwyllgor Cyfle Cyfartal y bydd y Comisiwn Cydraddoldeb Hiliol yn rhoi gwybod inni am ddigwyddiadau y caiff wybodaeth amdanynt. Yr wyf hefyd wedi cyfarfod â menywod Moslemaidd i wrando ar yr anawsterau y maent wedi eu profi wrth gael mynediad i wasanaethau a chefnogaeth briodol. Yr wyf wedi gofyn i swyddogion gynnal y cyswllt hwn i ystyried ffyrdd y gall y Cynulliad fynd i'r afael â'u pryderon yn uniongyrchol.

Helen Mary Jones: Do you share my concern about the potential ill-effect on race relations in Wales that may be caused by the Home Office proposals to intern terrorist suspects without trial? Was the Government of Wales consulted at an early stage on this matter, and will you now consult with the Muslim community in Wales about this, and make urgent representations to the Home Office following that consultation?

Helen Mary Jones: A ydych yn rhannu fy mhryder ynglŷn â'r sgîl effeithiau posibl ar gydberthynas hiliol yng Nghymru y gellir eu hachosi gan gynigion y Swyddfa Gartref i gaethiwo'r rhai a amheuir eu bod yn derfysgwyr heb eu dwyn i brawf? A ymgynghorwyd â Llywodraeth Cymru yn gynnar yn y mater hwn, ac a fyddwch yn awr yn ymgynghori â'r gymuned Foslemaidd yng Nghymru ynglŷn â hyn, a gwneud sylwadau ar frys i'r Swyddfa Gartref yn dilyn yr ymgynghoriad hwnnw.

Edwina Hart: I have arranged for a paper on the implications of the Home Office proposals, along with a whole range of asylum and immigration matters, to be discussed by the Committee on Equality of Opportunity. I will take cognisance of the discussions there and, if necessary, make appropriate representations.

David Melding: Do you agree that we must be vigilant in ensuring that racist graffiti is removed promptly by local authorities because it causes great offence to everyone, but is of particular menace to minority ethnic groups?

Edwina Hart: I could not agree more. If you wish I will raise this matter with Sir Harry Jones from the Welsh Local Government Association next week at one of my regular meetings with him, to ask if local authorities will take urgent action on what has happened since 11 September.

Edwina Hart: Yr wyf wedi trefnu i'r Pwyllgor Cyfle Cyfartal drafod papur ar oblygiadau cynigion y Swyddfa Gartref, ynghyd ag ystod eang o faterion lloches a mewnfudo. Byddaf yn ystyried y trafodaethau yno ac, os yw'n angenrheidiol, gwneud sylwadau priodol.

David Melding: A gytunwch fod yn rhaid inni fod yn wylidwrus wrth sicrhau y caiff graffiti hiliol ei ddileu ar unwaith gan awdurdodau lleol gan ei fod yn peri sarhad mawr i bawb, ac yn fygythiad penodol i grwpiau lleiafrifoedd ethnig?

Edwina Hart: Ni allwn gytuno mwy. Pe dymunwch, codaf y mater hwn gyda Syr Harry Jones o Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru yr wythnos nesaf mewn un o'm cyfarfodydd rheolaidd ag ef, i ofyn a fydd awdurdodau lleol yn cymryd camau brys ar yr hyn sydd wedi digwydd ers 11 Medi.

Pleidleisio Drwy'r Post mewn Etholiadau Llywodraeth Lleol Postal Voting in Local Government Elections

Q4 Geraint Davies: Does the Minister plan to review the use of postal voting in local government elections? (OAQ13891)

Edwina Hart: The Department of Transport, Local Government and the Regions in Whitehall is responsible for the conduct of local government elections.

Geraint Davies: Do you agree that electors who choose to vote by post deserve the same democratic right as electors who go to the polling booth? Are you concerned, therefore, that vulnerable voters could be exploited by candidates, or their supporters, wishing to 'assist' them with their vote? Are you also concerned that some candidates are being refused access to institutions such as nursing or residential homes by workers who may not agree with their political viewpoint?

Edwina Hart: No such evidence has been brought to my attention. If I receive any evidence I will pass it on to the appropriate

C4 Geraint Davies: A yw'r Gweinidog yn bwriadu adolygu'r defnydd a wneir o bleidleisio drwy'r post mewn etholiadau llywodraeth leol? (OAQ13891)

Edwina Hart: Yr Adran Drafnidiaeth, Llywodraeth Leol a'r Rhanbarthau yn Whitehall sy'n gyfrifol am gynnal etholiadau llywodraeth leol.

Geraint Davies: A gytunwch fod etholwyr sy'n dewis pleidleisio drwy'r post yn haeddu'r un hawl ddemocrataidd ag etholwyr sy'n mynd i'r blwch pleidleisio? A ydych yn pryderu, felly, y gallai pleidleiswyr diamddiffyn gael eu hecsploitiu gan ymgeiswyr, neu eu cefnogwyr, sydd eisiau eu 'cynorthwyo' gyda'u pleidlais? A ydych hefyd yn pryderu y gwrthodir rhai ymgeiswyr rhag ymweld â sefydliadau megis cartrefi nyrsio neu gartrefi preswyl gan weithwyr na fydd efallai yn cytuno â'u safbwynt gwleidyddol?

Edwina Hart: Nid oes tystiolaeth o'r fath wedi ei chyflwyno imi. Os derbynaf unrhyw dystiolaeth byddaf yn ei throsglwyddo i'r

Whitehall department.

adran briodol yn Whitehall.

Mick Bates: I am sure that we would all welcome an investigation into that issue. However, it seems to me that we need to demonstrate to the electorate that we value their vote. Do you agree that any review should urgently examine the implementation of proportional systems into local government elections?

Mick Bates: Yr wyf yn siŵr y byddem oll yn croesawu ymchwiliad i'r mater hwnnw. Fodd bynnag, ymddengys i mi fod yn rhaid inni ddangos i'r etholwyr ein bod yn gwerthfawrogi eu pleidlais. A gytunwch y dylai unrhyw adolygiad archwilio ar fyrder defnyddio systemau cyfrannol yn ystod etholiadau llywodraeth leol?

Edwina Hart: That will be a matter for central Government.

Edwina Hart: Mater i Lywodraeth ganolog fydd hynny.

Nick Bourne: While I am sympathetic to Geraint Davies's point, will you encourage the Whitehall department to consider alternative ways of voting? Low turnouts cause concern across the political divide. I think that much of this is to do with changing lifestyles. If you could encourage, for example, internet voting, postal voting, or telephone voting, that would be most useful.

Nick Bourne: Tra yr wyf yn cydymdeimlo â phwynt Geraint Davies, a wnewch annog yr adran yn Whitehall i ystyried ffyrdd amgen o bleidleisio? Mae'r nifer isel sy'n pleidleisio yn peri pryder ar draws y rhaniad gwleidyddol. Credaf fod llawer o hyn yn ymwneud â ffyrdd o fyw sy'n newid. Pe byddech, er enghraifft, yn gallu annog pleidleisio dros y rhyngryd, drwy'r post, neu dros y ffôn, byddai hynny yn ddefnyddiol iawn.

9:15 a.m.

Edwina Hart: Several innovative methods have been considered. These include electronic and postal voting and weekend elections. There have been several pilot schemes. Evidence arising from these issues, particularly turnout, is currently being considered. I would be happy to send you any details that I have on those issues. I want to encourage any work to increase electorate participation in elections.

Edwina Hart: Mae sawl dull arloesol wedi eu hystyried. Mae'r rhain yn cynnwys pleidleisio electronig a thrwy'r post, a chynnal etholiadau ar y penwythnos. Cafwyd sawl cynllun peilot. Mae tystiolaeth yn deillio o'r materion hyn, yn enwedig nifer y bobl sy'n pleidleisio, yn cael ei ystyried ar hyn o bryd. Byddwn yn fwy na pharod i anfon unrhyw fanylion atoch sydd gennyf ar y materion hynny. Hoffwn annog unrhyw waith i gynyddu cyfranogiad yr etholwyr mewn etholiadau.

Cyfle Cyfartal i Weithwyr y Cynulliad Equality of Opportunity for Assembly Employees

Q5 Jonathan Morgan: Will the Minister make a statement on what initiatives she is pursuing to ensure equality of opportunity for Assembly employees in South Wales Central? (OAQ13976)

C5 Jonathan Morgan: A wnaiff y Gweinidog roi datganiad ar ba fentrau sydd ar y gweill ganddi er mwyn sicrhau y ceir cyfle cyfartal i weithwyr y Cynulliad yng Nghanol De Cymru? (OAQ13976)

Edwina Hart: The National Assembly is, or strives to be, an equal opportunities employer. It is our policy to promote and integrate equal opportunities into all aspects of our business, including employment

Edwina Hart: Mae'r Cynulliad Cenedlaethol yn gyflogwr cyfle cyfartal, neu yn anelu at hynny. Ein polisi yw hyrwyddo ac integreiddio cyfle cyfartal i bob agwedd ar ein busnes, gan gynnwys arferion cyflogaeth

practices and conditions of service for Assembly staff. Initiatives have included pay reform, developing a childcare strategy, diversity awareness training for all staff and a work choices initiative.

Jonathan Morgan: Will you join me in welcoming the news that the National Assembly for Wales has appointed its first senior civil servant from a minority ethnic background? Do you agree that we need to ensure that the Assembly continues to reflect the rich diversity of Wales?

Edwina Hart: I wholeheartedly support your comments, Jonathan. There is cross-party support for these initiatives, and it is important that we are all on board regarding this issue. I welcome your comments.

Pauline Jarman: Will you consider adopting an official-Member protocol to ensure that all Assembly staff, whether civil servants or those who work for political parties, can enjoy the equal protection of employment legislation, and not become easy targets for politicians who have nothing better to do with their time?

Edwina Hart: Civil servant employment practices are a matter for me. Employment practices relating to political staff are a matter for the parties concerned and individual Assembly Members. However, if Plaid Cymru—The Party of Wales believes that it would be useful for me to consider these issues across a wider sphere, I would be delighted to take a formal representation.

The Deputy Presiding Officer: Question 6 (OAQ13989) has been withdrawn.

ac amodau gwasanaeth ar gyfer staff y Cynulliad. Mae'r mentrau wedi cynnwys diwygio cyflog, datblygu strategaeth gofal plant, hyfforddiant i godi ymwybyddiaeth o amrywiaeth ar gyfer pob aelod o staff a menter dewisiadau gwaith.

Jonathan Morgan: A ymunwch â mi wrth groesawu'r newyddion fod Cynulliad Cenedlaethol Cymru wedi penodi ei uwch was sifil cyntaf o gefndir lleiafrifol ethnig? A gytunwch fod angen inni sicrhau bod y Cynulliad yn parhau i adlewyrchu amrywiaeth cyfoethog Cymru.

Edwina Hart: Cefnogaf eich sylwadau yn galonogol, Jonathan. Mae cefnogaeth drawsbleidiol ar gyfer y mentrau hyn, ac mae'n bwysig ein bod ni i gyd yn cytuno ar y mater hwn. Croesawaf eich sylwadau.

Paul Jarman: A fyddwch yn ystyried mabwysiadu protocol Aelodau a swyddogion i sicrhau bod holl Aelodau'r Cynulliad, boed yn weision sifil neu'r rhai sy'n gweithio i bleidiau gwleidyddol, yn gallu mwynhau yr un diogelwch o ran deddfwriaeth cyflogaeth, heb ddod yn dargedau hawdd i wleidyddion heb unrhyw beth gwell i'w wneud gyda'u hamser?

Edwina Hart: Mater i mi yw arferion cyflogaeth gweision sifil. Mae arferion cyflogaeth sy'n gysylltiedig â staff gwleidyddol yn fater i'r pleidiau dan sylw ac Aelodau unigol o'r Cynulliad. Fodd bynnag, os yw Plaid Cymru—The Party of Wales o'r farn y byddai'n ddefnyddiol imi ystyried y materion hyn ar draws cylch ehangach, byddwn yn fwy na pharod i wrando ar sylwadau ffurfiol.

Y Dirprwy Lywydd: Mae cwestiwn 6 (OAQ13989) wedi ei dynnu yn ôl.

Adroddiad Asiantaeth Gwella a Datblygu The Improvement and Development Agency Report

Q7 Alun Cairns: What discussions has the Minister had with Swansea City and County Council regarding the Improvement and Development Agency report? (OAQ13981)

Edwina Hart: I have had no discussions with Swansea council about this report.

C7 Alun Cairns: Pa drafodaethau y mae'r Gweinidog wedi'u cael gyda Dinas a Sir Abertawe ynghylch adroddiad yr Asiantaeth Gwella a Datblygu? (OAQ13981)

Edwina Hart: Nid wyf wedi cael trafodaethau â chyngor Abertawe am yr

adroddiad hwn.

Alun Cairns: I am staggered by your response. Will you react in line with your responsibilities and pursue this matter with Swansea council? It has received a most damning independent report on the running of its business.

Alun Cairns: Mae eich ateb wedi fy syfrdanu. A wnewch chi ymateb yn unol â'ch cyfrifoldebau a mynd ar drywydd y mater hwn â chyngor Abertawe? Mae wedi derbyn adroddiad annibynnol damniol iawn ar y modd y cynhalia ei fusnes.

Edwina Hart: Unlike you, Alun, I am pleased that the local authority has been prepared to tackle these issues head on and discuss them in public, through the media. That was a positive step. It also fits nicely with the Wales improvement programme agenda, which is part of the local modernisation agenda. It is appalling that local authorities who have tackled these issues head on are condemned in this Chamber.

Edwina Hart: Yn wahanol i chi, Alun, yr wyf yn falch y bu'r awdurdod lleol yn barod i fynd i'r afael â'r materion hyn yn uniongyrchol a'u trafod hwy'n gyhoeddus, drwy'r cyfryngau. Yr oedd hynny yn gam cadarnhaol. Mae hefyd yn gweddu'n dda ag agenda'r rhaglen gwella Cymru, sy'n rhan o'r agenda foderneiddio leol. Mae'n ofnadwy bod yr awdurdodau lleol sydd wedi mynd i'r afael â'r materion hyn yn uniongyrchol yn cael eu condemnio yn y Siambr hon.

Val Lloyd: I declare an interest as a member of Swansea council. I am pleased with that response. Do you have plans to encourage other local authorities to follow Swansea council's positive lead in obtaining external evaluation of service provision?

Val Lloyd: Datganaf fuddiant fel aelod o gyngor Abertawe. Yr wyf yn fodlon â'r ymateb. A oes gennych gynlluniau i annog awdurdodau lleol eraill i ddilyn arweiniad cadarnhaol cyngor Abertawe wrth gael gwerthusiad allanol o ddarpariaeth gwasanaethau?

Edwina Hart: External evaluation is quite proper. Many local authorities believe that it is an excellent way to do things. The Improvement and Development Agency is a respected organisation, because it has a clear understanding of local government issues. I do not routinely discuss the internal workings of local authorities with them, but if they raise these matters with me, I always like to discuss them, and perhaps pass on best practice to other authorities.

Edwina Hart: Mae'n briodol cael gwerthusiad allanol. Mae llawer o awdurdodau lleol o'r farn ei fod yn ffordd ardderchog o wneud pethau. Mae'r Asiantaeth Gwella a Datblygu yn sefydliad sy'n cael ei barchu, gan fod ganddo ddealltwriaeth glir o faterion llywodraeth leol. Nid wyf yn trafod gweithrediadau mewnol awdurdodau lleol â hwy yn rheolaidd, ond, os byddant yn codi'r materion hyn â mi, yr wyf bob tro yn hoffi eu trafod, ac efallai trosglwyddo arferion gorau i awdurdodau eraill.

David Lloyd: Datganaf fuddiant fel aelod o gyngor Abertawe—aelod o un o'r gwrthbleidiau. Un o'r amryw ddiffygion a nodir yn yr adroddiad hwn yw'r diffyg strategaeth tymor hir mewn nifer o feysydd, yn enwedig datblygu addysg cyfrwng Cymraeg yn Abertawe. Fel y Gweinidog dros Lywodraeth Leol, a wnewch chi weithredu ar hyn?

David Lloyd: I declare an interest as a member of Swansea council—a member of one of the opposition parties. One of the many shortcomings noted in this report is the lack of a long-term strategy in a number of areas, particularly the development of Welsh-medium education in Swansea. As the Minister for Local Government, will you act on this?

Edwina Hart: The report has been published and the council has responded by establishing

Edwina Hart: Mae'r adroddiad wedi ei gyhoeddi ac mae'r cyngor wedi ymateb drwy

an action plan. That will focus on three identified key areas of weakness, namely, performance management, communication, and customer care. Implementation is a matter for the local authority. Welsh medium education across Wales is a matter for my colleague, the Minister for Education and Lifelong Learning.

The Deputy Presiding Officer: Question 8 (OAQ13887) is transferred for written answer.

sefydlu cynllun gweithredu. Bydd hynny yn canolbwyntio ar dri maes gwan sydd wedi eu nodi, sef, rheoli perfformiad, cyfathrebu, a gofal cwsmeriaid. Mater i'r awdurdod lleol yw gweithredu. Mae addysg Gymraeg ledled Cymru yn fater i'm cyd-Aelod, y Gweinidog dros Addysg a Dysgu Gydol Oes.

Y Dirprwy Lywydd: Trosglwyddir Cwestiwn 8 (OAQ13887) ar gyfer ateb ysgrifenedig.

Creu Cyfleusterau Lleol i Bobl Ifanc Establishing Local Amenities for Young People

Q9 David Davies: What plans does the Minister have to make grant aid available to community councils for establishing local amenities for young people? (OAQ13904)

C9 David Davies: Pa gynlluniau sydd gan y Gweinidog i ddarparu cymorth grant i gynghorau cymuned ar gyfer creu cyfleusterau lleol i bobl ifanc? (OAQ13904)

Edwina Hart: The funding of town and community councils in Wales will be one of the issues examined by the review of the role, functions and future potential of community councils which will shortly be commissioned by the Assembly on the basis of discussion by the partnership. I am sympathetic towards their role in this regard.

Edwina Hart: Bydd ariannu cynghorau tref a chymuned yng Nghymru yn un o'r materion a astudir gan yr adolygiad o rôl, swyddogaethau a photensial cynghorau cymuned i'r dyfodol. Caiff yr adolygiad ei gomisiynu cyn bo hir gan y Cynulliad ar sail trafodaeth gan y bartneriaeth. Yr wyf yn gydymdeimladol tuag at eu rôl yn hyn o beth.

David Davies: The Minister will not be aware that hundreds of young people in Raglan have lobbied the community council for a skateboard park. Could the Assembly assist with funding such schemes?

David Davies: Ni fydd y Gweinidog yn ymwybodol bod cannoedd o bobl ifanc yn Rhaglan wedi llobio'r cyngor cymuned am barc sgrialfyrddau. A allai'r Cynulliad gynorthwyo gydag ariannu mentrau o'r fath?

Edwina Hart: I am aware that young people in my constituency have also lobbied for a skateboard park. The community council, in partnership with the local authority, has looked for grant regimes elsewhere and Sportlot has obtained the funds. There is nothing that I can do directly about this issue, but I will consider it in light of your comments.

Edwina Hart: Yr wyf yn ymwybodol bod pobl ifanc yn fy etholaeth i hefyd wedi llobio am barc sgrialfyrddau. Mae'r cyngor cymuned, mewn partneriaeth â'r awdurdod lleol, wedi edrych am gynlluniau grant mewn manau eraill ac mae Sportlot wedi cael yr arian. Nid oes dim y gallaf ei wneud yn uniongyrchol ynglŷn â'r mater hwn, ond byddaf yn ei ystyried yn dilyn eich sylwadau.

Gosod Larymau Mwg a Charbon Monocsid mewn Tai Cyhoeddus Installation of Smoke and Carbon Monoxide Detectors in Public Housing

Q10 Mick Bates: What progress has there been regarding the installation of hardwired smoke and carbon monoxide detectors in public housing? (OAQ13975)

C10 Mick Bates: Pa gamau a gymerwyd o ran gosod larymau mwg a charbon monocsid gwifredig mewn tai cyhoeddus? (OAQ13975)

Edwina Hart: We set up the community fire

Edwina Hart: Sefydlasom y gweithgor

safety working group to examine, among other matters, the scope for widespread adoption in Wales of hardwired smoke detectors in social housing. The group's report was submitted to the Local Government and Housing Committee on 7 November. A number of recommendations, including the target for all social housing to have hardwired detectors by the end of 2005, have been made, which I will be considering for inclusion in the new programme for 2002-03 onwards in order to take this forward.

The Health and Safety Executive also has an ongoing campaign to draw the public's attention to, and to build public awareness of, the dangers of carbon monoxide. Current policy remains that while carbon monoxide detectors give early warning of problems with fuel appliances, they are no substitute for properly maintained appliances and flues. I am currently considering the merits of making them mandatory in all newly provided social housing.

Mick Bates: What progress is being made to form a rolling programme to ensure that all local authorities meet the requirements in your statement?

Edwina Hart: We will be considering that aspect. The community fire safety working group has highlighted many key issues on this subject, which we will explore in Committee, and I will take them forward with Welsh local government.

The Deputy Presiding Officer: Question 11 (OAQ13893) has been transferred for written answer.

diogelwch tân cymunedol i astudio, ymysg materion eraill, y cyfle i wneud defnydd helaeth yng Nghymru o larymau mwg gwifredig mewn tai cymdeithasol. Cyflwynwyd adroddiad y grŵp i'r Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai ar 7 Tachwedd. Gwnaethpwyd nifer o argymhellion, yn cynnwys sicrhau bod pob tŷ cymdeithasol yn cael larymau gwifredig erbyn diwedd 2005, a byddaf yn ystyried eu cynnwys yn y rhaglen newydd ar gyfer 2002-03 ymlaen er mwyn gweithredu ar hyn.

Yn ogystal mae gan yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch ymgyrch barhaus i dynnu sylw'r cyhoedd at beryglon carbon monocsid ac i gynyddu eu hymwybyddiaeth o hyn. Yn ôl y polisi presennol, gall larymau carbon monocsid roi rhybudd cynnar am broblemau gyda dyfeisiau tanwydd, ond yr ateb yw sicrhau bod yr offer a ffliwiau wedi eu cynnal a'u cadw'n briodol. Ar hyn o bryd yr wyf yn ystyried y manteision o'u gwneud yn orfodol ym mhob tŷ cymdeithasol newydd.

Mick Bates: Pa gamau a gymerir i ffurfio rhaglen dreigl i sicrhau bod pob awdurdod lleol yn bodloni'r gofynion yn eich datganiad?

Edwina Hart: Byddwn yn ystyried yr agwedd honno. Mae'r gweithgor diogelwch tân cymunedol wedi pwysleisio nifer o faterion allweddol ar y pwnc hwn, y byddwn yn eu hystyried yn y Pwyllgor, a byddaf yn eu codi gyda llywodraeth leol Cymru.

Y Dirprwy Lywydd: Mae cwestiwn 11 (OAQ13893) wedi ei drosglwyddo ar gyfer ei ateb yn ysgrifenedig.

Monitro Cydweithredu Rhwng Awdurdodau Lleol Cyffiniol Monitoring Co-operation between Neighbouring Local Authorities

C12 David Lloyd: A yw'r Gweinidog yn monitro faint o gydweithredu sy'n digwydd rhwng awdurdodau lleol cyffiniol yng Nghymru? (OAQ13885)

Edwina Hart: I do not undertake formal monitoring although I am aware of what takes place between local authorities. I wish to encourage more joint working between local authorities and I will be holding further

Q12 David Lloyd: Does the Minister monitor the level of co-operation between neighbouring local authorities in Wales? (OAQ13885)

Edwina Hart: Nid wyf yn ymgymryd â monitro ffurfiol er fy mod yn ymwybodol o'r hyn sy'n digwydd rhwng awdurdodau lleol. Yr wyf eisiau annog mwy o gydweithio rhwng awdurdodau lleol a byddaf yn cynnal

discussions on that with Welsh local government.

David Lloyd: A oes strwythur penodol, felly, i dderbyn ymatebion gan yr awdurdodau lleol ynteu ar hap a damwain yn unig y digwydd hyn?

Edwina Hart: I do not have a specific structure but I want to encourage more joint working in future. It has been successful in some areas within Welsh local authorities and I would like to have further discussions with them to see how that work can be enhanced. There are economies of scale in some sections of the work of local authorities, across transport, particularly, and across social services and Welsh-medium education.

trafodaethau pellach ar hynny gyda llywodraeth leol Cymru.

David Lloyd: Is there a specific structure, therefore, for receiving responses from the local authorities or does that just happen by chance?

Edwina Hart: Nid oes gennyf strwythur penodol ond yr wyf eisiau annog mwy o gydweithio yn y dyfodol. Bu'n llwyddiannus mewn rhai meysydd o fewn awdurdodau lleol yng Nghymru a hoffwn gael trafodaethau pellach gyda hwy i weld sut y gellir ymestyn y gwaith hwnnw. Mae arbedion maint mewn rhai adrannau o waith awdurdodau lleol, ar draws cludiant, yn enwedig, ac ar draws gwasanaethau cymdeithasol ac addysg trwy gyfrwng y Gymraeg.

Gweithredu'r Rhaglen Foderneiddio ar gyfer Llywodraeth Leol Implementing the Modernisation Programme for Local Government

Q13 Jonathan Morgan: Will the Minister make a statement on the implementation of the modernisation programme for local government in Wales? (OAQ13905)

Edwina Hart: All local authorities must submit their arrangements by 31 January 2002. They are currently consulting on the matter. When those consultations are completed I will make my decision on their structures.

Jonathan Morgan: One of the modernisation programme's requirements was for local authorities to consult widely with residents. Are you convinced by the level of consultation throughout the local authorities in Wales? In Cardiff, the level of consultation has been low. All that Cardiff City and County Council has done is listed the options in *Capital Times*. That is not high-level consultation. Is the Minister able to intervene?

Edwina Hart: If I have any direct representations on consultation by a local authority in Wales, I will answer those queries and will consider the ongoing consultation process. I have already told one local authority that I want further steps taken in respect of consultation.

C13 Jonathan Morgan: A wnaiff y Gweinidog ddatganiad ar weithredu'r rhaglen foderneiddio ar gyfer llywodraeth leol yng Nghymru? (OAQ13905)

Edwina Hart: Mae'n rhaid i bob awdurdod lleol gyflwyno eu trefniadau erbyn 31 Ionawr 2002. Ar hyn o bryd maent yn ymgynghori ar y mater. Pan gaiff yr ymgynghoriadau hynny eu cwblhau byddaf yn gwneud fy mhenderfyniad ar eu strwythurau.

Jonathan Morgan: Un o ofynion y rhaglen foderneiddio oedd bod awdurdodau lleol yn ymgynghori'n eang â thrigolion. A ydych wedi eich argyhoeddi gan lefel yr ymgynghori yn yr awdurdodau lleol yng Nghymru? Yng Nghaerdydd, bu'r lefel ymgynghori yn isel. Yr unig beth y mae Cyngor Dinas a Sir Caerdydd wedi ei wneud yw rhestru opsiynau yn *Capital Times*. Nid ymgynghori ar lefel uchel mo hynny. A all y Gweinidog ymyrryd?

Edwina Hart: Os caf unrhyw gynrychioliadau uniongyrchol ar ymgynghori gan awdurdod lleol yng Nghymru, byddaf yn ateb yr ymholiadau hynny ac yn ystyried y broses ymgynghori barhaus. Yr wyf eisoes wedi dweud wrth un awdurdod lleol fy mod eisiau iddynt gymryd camau pellach o ran ymgynghori.

The Deputy Presiding Officer: Question 14 (OAQ13943) has been withdrawn.

Y Dirprwy Lywydd: Mae cwestiwn 14 (OAQ13943) wedi ei dynnu yn ôl.

Datblygu Polisiau Tai Housing Policy Development

C15 Owen John Thomas: Pa drafodaethau y mae'r Gweinidog wedi'u cael gyda Gweinidogion San Steffan ynghylch datblygu polisiau ym maes tai? (OAQ13941)

Q15 Owen John Thomas: What discussions has the Minister had with Westminster Ministers concerning policy development in the field of housing? (OAQ13941)

Edwina Hart: My officials are in regular contact with their opposite numbers regarding the development of housing policies that will impact on Wales, and they keep me advised. I meet with Government Ministers as required, in line with the issue and the circumstances. I also keep in contact with Ministers in the other devolved administrations on housing issues.

Edwina Hart: Mae fy swyddogion mewn cysylltiad rheolaidd â'r aelodau cyfatebol yn y gwrthbleidiau o ran datblygu polisiau tai a fydd yn cael effaith ar Gymru, ac maent yn fy hysbysu yn rheolaidd. Yr wyf yn cyfarfod â Gweinidogion Llywodraeth yn ôl y gofyn, yn unol â'r mater a'r amgylchiadau. Yr wyf hefyd yn cadw mewn cysylltiad â Gweinidogion yn y gweinyddiaethau datganoledig eraill ar faterion tai.

9:25 a.m.

Owen John Thomas: Mae problem gyda phrydlesu yng Nghymru, sydd wedi bod gyda ni ers dros ganrif. Mae Mesur prydles gerbron y Senedd, sydd yn ymdrin yn bennaf â fflatiau, ond mae rhan fach yn ymwneud â thai. A wnewch drafod gyda'r Gweinidog cyfatebol yn Llundain er mwyn cynnwys gwelliannau yn y Mesur hwnnw er lles prydleswyr yng Nghymru?

Owen John Thomas: We have a problem with leasehold in Wales, which we have had for over a century. There is a leasehold Bill before Parliament, which deals mainly with flats, but a short section deals with houses. Will you hold discussions with your ministerial counterpart in London to amend that Bill for the benefit of leaseholders in Wales?

Edwina Hart: I will consider the legislation that is being proposed in Westminster and, if I am able to facilitate matters, I will raise that in discussions with the Housing Minister in England.

Edwina Hart: Byddaf yn ystyried y ddeddfwriaeth sy'n cael ei chynnig yn San Steffan ac, os gallaf hwyluso materion, byddaf yn codi hynny mewn trafodaethau â'r Gweinidog Tai yn Lloegr.

Cwestiynau i'r Gweinidog dros yr Amgylchedd Questions to the Minister for Environment

Gwella Amddiffynfeydd Rhag Llifogydd Improving Flood Defences

Q1 Huw Lewis: Will the Minister report on the flood review work to improve flood defences? (OAQ13967)

C1 Huw Lewis: A wnaiff y Gweinidog roi adroddiad ar y gwaith o adolygu llifogydd er mwyn gwella'r amddiffynfeydd rhag llifogydd? (OAQ13967)

The Minister for Environment (Sue Essex): The review is well underway and

Y Gweinidog dros yr Amgylchedd (Sue Essex): Mae'r adolygiad yn mynd rhagddo ac

embraces many issues affecting the delivery of flood management in Wales. I gave a brief oral report to the Environment, Planning and Transport Committee yesterday and plan to report more fully to the Committee in January.

Huw Lewis: About a year ago I raised with you the issue of the cost benefit analysis that is used to decide whether or not flood defences are improved or created. That includes an element of property values—in domestic properties that means house prices—which in turn means that the homes of the well-off are more likely to be protected than the homes of the less well-off. Has that remained at the forefront of your mind, and what progress has been made to correct that social injustice?

Sue Essex: I know that you feel strongly about this issue, as do other Members. Jane has also approached me about this. The analysis inadequately covers the social impacts of flooding in communities, particularly those communities that you and other Members represent. The way that the whole system is financed and funded, and the way that decisions are made will be part of the review.

David Davies: What impact will the present changing over of the river authorities have on flooding?

Sue Essex: We are looking at responsibilities across the whole area. It became clear during the last floods over a year ago that people could not come to grips with what was a main river and what was not a main river, and where responsibility lay. That leads to confusion in terms of responsibilities and public perception. As part of the flood review, we need to make the system clearer and more open to the public so that people know who is responsible and whom to contact when there is a major problem.

Janet Ryder: As people in Ruthin learnt only a month ago, bringing in long-term flood defences takes time and there is a need for immediate protection against recurring

yn cwmpasu sawl mater sy'n effeithio ar gyflwyno system rheoli llifogydd yng Nghymru. Rhoddais adroddiad byr ar lafar i Bwyllgor yr Amgylchedd, Cynllunio a Thrafnidiaeth ddoe ac yr wyf yn bwriadu cyflwyno adroddiad llawnach i'r Pwyllgor ym mis Ionawr.

Huw Lewis: Tua blwyddyn yn ôl codais fater dadansoddi buddiant cost a ddefnyddir i benderfynu a yw amddiffynfeydd llifogydd yn cael eu gwella neu eu creu. Mae hynny yn cynnwys elfen o werthoedd eiddo—mewn eiddo domestig golyga hynny brisiau tai—sydd yn ei dro yn golygu bod cartrefi'r rhai cefnog yn fwy tebygol o gael eu diogelu na chartrefi'r rhai llai cefnog. A yw hynny wedi aros yn eich meddwl, a pha gynnydd a wnaed i gywiro'r anghyfiawnder cymdeithasol hwnnw?

Sue Essex: Gwn eich bod yn teimlo'n gryf ynglŷn â'r mater hwn, fel y gwna Aelodau eraill. Mae Jane hefyd wedi sôn wrthyf hyn. Nid yw'r dadansoddiad yn cwmpasu effeithiau cymdeithasol llifogydd mewn cymunedau yn ddigonol, yn enwedig yn y cymunedau hynny yr ydych chi ac Aelodau eraill yn eu cynrychioli. Bydd y modd y mae'r system gyfan yn cael ei hariannu a'i noddi, a'r ffordd y gwneir penderfyniadau yn rhan o'r adolygiad.

David Davies: Pa effaith a gaiff newid yr awdurdodau afonydd presennol ar lifogydd?

Sue Essex: Yr ydym yn edrych ar gyfrifoldebau ar draws yr ardal gyfan. Daeth yn amlwg yn ystod y llifogydd diwethaf dros flwyddyn yn ôl nad oedd pobl yn gallu gwahaniaethu rhwng yr hyn a oedd yn brif afon a'r hyn nad oedd yn brif afon, a phwy oedd yn gyfrifol. Mae hynny yn arwain at ddryswch o ran cyfrifoldebau a barn gyhoeddus. Fel rhan o'r adolygiad llifogydd, mae angen inni wneud y system yn gliriach ac yn fwy agored i'r cyhoedd fel bod pobl yn gwybod pwy sy'n gyfrifol a phwy i gysylltu â hwy pan fydd problem fawr.

Janet Ryder: Fel y dysgodd pobl yn Rhuthun prin fis yn ôl, mae creu amddiffynfeydd llifogydd hirdymor yn cymryd amser ac mae angen diogelu ar

floods. Will you give an assurance today that schemes that are being developed, such as the one in Ruthin to protect residents in Mwrog Street and Tŷ'n y Parc, from further flooding in the short term, will be funded in order to guarantee protection for those people who desperately need it?

Sue Essex: Denbighshire County Council has not approached us about interim funds at present. However, I understand that the two options under consideration would take a long time to materialise. One would perhaps take longer than the other, but that may be the preferred solution. The council is considering interim solutions, which may be more extensive than the interim gates that were put along properties. Once Denbighshire has a way forward, we would be interested to see whatever it sends through.

Rod Richards: That particular example, to which the Minister referred, had a devastating effect on the people of Ruthin, who were recently flooded out again. Will the Minister tell us why work on these proposed flood defences for Ruthin has not commenced? I am not interested in Denbighshire County Council; I want to know what the Minister is doing about it.

Sue Essex: You should be interested in what Denbighshire County Council is doing because it is the authority responsible for the work. If you want progress, you must listen to the people who are responsible and Denbighshire County Council must listen to its local community. That is exactly what is going on. If the Assembly railroads local government in Wales, virtually all of you—I would hope—would say that these are local government's responsibilities. The Assembly cannot ride roughshod over existing legal arrangements and responsibilities. In Denbighshire, because it is an important issue for the local community, we have been in close dialogue. One of our officials is in frequent contact with Denbighshire County Council to give it the support and encouragement needed. I hope that, with the two options on offer, and with the public consultation, a long-term solution for the

unwaith rhag llifogydd sy'n digwydd yn rheolaidd. A roddwch sicrwydd heddiw y bydd cynlluniau sy'n cael eu datblygu, megis yr un yn Rhuthun i ddiogelu trigolion yn Stryd Mwrog a Tŷ'n y Parc, rhag llifogydd pellach yn y byrdymor, yn cael eu hariannu er mwyn gwarantu diogelwch i'r bobl hynny sydd ei angen o ddifrif?

Sue Essex: Ar hyn o bryd, nid yw Cyngor Sir Ddinbych wedi dod atom ynglŷn â chael arian dros dro. Fodd bynnag, deallaf y byddai'r ddau opsiwn sy'n cael eu hystyried yn cymryd amser hir i ddod yn ffaith. Efallai y byddai un yn cymryd mwy o amser na'r llall, ond efallai mai hynny fydd yr ateb gorau. Mae'r cyngor yn ystyried atebion dros dro, a fydd efallai yn fwy eang eu cwmpas na'r giatiau dros dro a osodwyd wrth ymyl eiddo. Ar ôl i Sir Ddinbych benderfynu ar y ffordd ymlaen, byddai diddordeb gennym weld beth y mae'n ei gynnig.

Rod Richards: Cafodd yr enghraifft benodol honno, y cyfeiriodd y Gweinidog ati, effaith andwyol ar bobl Rhuthun, a ddioddefodd lifogydd trwm yn ddiweddar eto. A wnaiff y Gweinidog ddweud wrthym pam nad yw'r gwaith ar yr amddiffynfeydd llifogydd arfaethedig hyn wedi dechrau? Nid oes gennyf diddordeb yng Nghyngor Sir Dinbych; yr wyf eisiau gwybod beth y mae'r Gweinidog yn ei wneud yn ei gyleh.

Sue Essex: Dylech fod â diddordeb yn yr hyn y mae Cyngor Sir Ddinbych yn ei wneud oherwydd hwn yw'r awdurdod sydd yn gyfrifol am y gwaith. Os ydych eisiau gweld cynnydd, rhaid ichi wrando ar y bobl sy'n gyfrifol a rhaid i Gyngor Sir Ddinbych wrando ar ei gymuned leol. Dyna'n union sy'n digwydd. Os yw'r Cynulliad yn gorfodi llywodraeth leol yng Nghymru, byddai bron pob un ohonoch, gobeithio, yn dweud mai cyfrifoldebau llywodraeth leol yw'r rhain. Ni all y Cynulliad sathru ar drefniadau a chyfrifoldebau cyfreithiol presennol. Yn Sir Ddinbych, gan ei fod yn fater pwysig i'r gymuned leol, buom mewn trafodaeth gyson. Mae un o'n swyddogion yn cysylltu'n aml â Chyngor Sir Ddinbych i roi iddo'r gefnogaeth a'r anogaeth sydd ei angen arno. Gobeithiaf, gyda'r ddau opsiwn sydd ar gael, a chydag ymgynghoriad cyhoeddus, y datblygir ateb hirdymor i'r gymuned.

community will be developed.

Cysylltiadau Ffyrdd Road Links

C2 Dafydd Wigley: A allai'r Gweinidog wneud datganiad ar yr asesiad o'r gost o gydymffurfio â'r angen fod yn rhaid i gysylltiadau ffyrdd rhwng ysbytai cymunedol ac ysbytai cyffredinol dosbarth fod yn glir mewn llifogydd anarferol o drwm? (OAQ13921)

Sue Essex: While it is important that communications are maintained between hospital sites, there is no specific requirement in Wales to define the degree of flood risk to be taken into account. Site-specific issues will determine the cost of flood mitigation measures. In the case of a 'one-in-a-thousand-year flood', the cost is likely to be prohibitive.

Dafydd Wigley: Ym Mhorthmadog mae safle a glustnodwyd ar gyfer ysbyty cymunedol newydd yn debyg o gael ei wrthod oherwydd bod y rheolau'n nodi bod yn rhaid i'r ysbyty hwnnw allu bod mewn cysylltiad ffordd ag Ysbyty Gwynedd Bangor mewn 'llifogydd unwaith-mewn-mil-o-flynydoedd'.

O dan yr amgylchiadau hynny, os oes rhaid i'r ysbyty cymunedol hwnnw fod mewn cysylltiad, pa asesiad o'r ffyrdd a wneir ym mhob rhan arall o Gymru i sicrhau bod pob ysbyty cymunedol mewn cysylltiad? Os ydym yn cydymffurfio o ddifrif ym Mhorthmadog â'r rheolau hyn, oni ddylai fod rhaglen i sicrhau bod y cysylltiadau ffyrdd ym mhob rhan o Gymru o'r un safon?

Sue Essex: On this particular matter the guidance is in the draft 'Planning Policy Wales'. We are not following the guidance used in England. In the scheme that you mention—and there have been some brief conversations on this—there were two elements of concern regarding flood risk. One was the issue of roads to which you alluded. The second was the issue of on-site flooding. With any new development the Environment Agency is consulted on the degree of flood risk. Plaid Cymru members of the Environment, Planning and Transport

Q2 Dafydd Wigley: Can the Minister make a statement on the cost of complying with the requirement that road links between community hospitals and district general hospitals must be passable in the event of a 'one-in-a-thousand-year flood'? (OAQ13921)

Sue Essex: Er ei bod yn bwysig cadw cysylltiadau rhwng safleoedd ysbytai ar agor, nid oes unrhyw ofyniad arbennig yng Nghymru i ddiffinio'r perygl o lifogydd y dylid ei ystyried. Materion sy'n gysylltiedig â safleoedd penodol fydd yn pennu cost mesurau lleihau llifogydd. Yn achos llifogydd anarferol o drwm, mae'r gost yn debygol o fod yn afresymol o uchel.

Dafydd Wigley: In Porthmadog, a site that had been earmarked for a new community hospital is likely to be rejected because the rules state that that hospital must have road access to Ysbyty Gwynedd Bangor in the event of a 'one-in-a-thousand-year flood'.

Under these circumstances, if that community hospital must maintain a road link, what assessment of the roads is being made in every other part of Wales to ensure that every community hospital maintains such road links? If we are complying fully with those rules in Porthmadog, should there not be a programme to ensure that the road links in every part of Wales are of the same standard?

Sue Essex: O ran y mater arbennig hwn mae'r arweiniad yn y drafft o 'Cynllunio Polisi Cymru'. Nid ydym yn dilyn y canllawiau a ddefnyddir yn Lloegr. Yn y cynllun a grybwyllir gennych—a bu rhywfaint o sgwrsio ynghylch hwn—yr oedd dwy elfen a oedd yn peri pryder o ran perygl llifogydd. Un ohonynt oedd mater ffyrdd a grybwyllwyd gennych. Yr ail oedd mater llifogydd ar y safle. O ran unrhyw ddatblygiad newydd, ymgynghorir ag Asiantaeth yr Amgylchedd ynglŷn â pherygl llifogydd. Cefnogodd aelodau Plaid Cymru o

Committee supported that. There is a presumption that if the Environment Agency has genuine concerns about flood risks, then those views must be respected. It is important to remember that in the case of Porthmadog or anywhere else. In terms of this particular scheme, there is an alternative site. I know that you are attracted to the previous site. I can understand that because of the involvement of community members. However, a Gwynedd Council-owned site has been identified that will be free from any flood risks. I will consider that matter further, but my understanding of the present situation is that that site is being pursued.

Eleanor Burnham: Mae llawer o bobl yn anfodlon ar y gwaith clirio afonydd y mae Asiantaeth yr Amgylchedd yn ei wneud, yn enwedig ar afonydd Alun yn Yr Orsedd a'r Clywedog yn Rhuthun. Pa obaith y gallwch ei gynnig i'r gymuned leol y caiff y gwaith hwn ei wneud yn fwy effeithiol i atal y problemau a gafwyd?

Sue Essex: Eleanor raised this issue at the Committee meeting and it will be followed up. Her points do not reflect my general experience, but if that is the experience of her constituents then we will follow that matter through.

Bwyllgor yr Amgylchedd, Cynllunio a Thrafnidiaeth hynny. Ceir rhagdybiaeth os bydd gan Asiantaeth yr Amgylchedd bryderon gwirioneddol ynglŷn â pheryglon llifogydd, yna dylid parchu'r safbwyntiau hynny. Mae'n bwysig cofio hynny yn achos Porthmadog neu unrhyw le arall. O ran y cynllun arbennig hwn, mae safle amgen. Gwn eich bod o blaid y safle blaenorol. Gallaf ddeall hynny yn sgîl cyfraniad aelodau'r gymuned. Fodd bynnag, nodwyd safle y mae Cyngor Gwynedd yn berchen arno fel un a fydd yn rhydd o unrhyw berygl llifogydd. Ystyriaf y mater hwnnw ymhellach, ond o ran y sefyllfa bresennol deallaf mai'r safle hwnnw yw'r dewis safle ar hyn o bryd.

Eleanor Burnham: Many people are dissatisfied with the river clearance work that the Environment Agency is undertaking, particularly on the rivers Alyn at Rossett and Clywedog at Ruthin. What hope can you offer to the local community that this work will be executed more effectively to prevent the problems that have been experienced?

Sue Essex: Cododd Eleanor y mater hwn yng nghyfarfod y Pwyllgor a chaiff ei ystyried ymhellach. Nid yw ei phwyntiau yn adlewyrchu fy mhrofiad cyffredinol, ond os mai dyna yw profiad ei hetholwyr yna byddwn ym mynd i'r afael â'r mater hwnnw.

Cynlluniau i Arafu Trafnidiaeth Traffic Calming Schemes

Q3 William Graham: Will the Minister make a statement concerning the effectiveness of traffic calming schemes? (OAQ13961)

Sue Essex: Results show that traffic calming measures can be effective in creating greater driver awareness of the need for care and attention in specific locations.

William Graham: Will you advise communities throughout Wales that are pressing for 20 miles per hour speed limits of their effectiveness?

Sue Essex: I am pleased to respond to that. Traffic speed is a particular concern of mine because of its links with road safety. The

C3 William Graham: A wnaiff y Gweinidog ddatganiad ynghylch effeithiolrwydd cynlluniau i arafu trafndiaeth? (OAQ13961)

Sue Essex: Dengys canlyniadau y gall mesurau i arafu trafndiaeth fod yn effeithiol i wella ymwybyddiaeth gyrrwyr o'r angen i fod yn ofalus ac yn wylidwrus mewn lleoliadau penodol.

William Graham: A wnewch chi hysbysu cymunedau ledled Cymru sy'n pwysu am gyfyngiadau cyflymder 20 milltir yr awr o'u heffeithiolrwydd?

Sue Essex: Mae'n bleser gennyf ymateb i hynny. Mae cyflymder traffig o ddiddordeb arbennig imi oherwydd ei gysylltiadau â

draft strategy currently out for consultation covers the issue of reduced speeds. They are appropriate for vulnerable groups of people in vulnerable locations such as outside schools and hospitals. We seek to achieve appropriate speed limits. In addition, I have encouraged local authorities to identify slow-speed areas where they think that would be appropriate for their communities.

9:35 a.m.

Elin Jones: Yng Ngheredigion, mae diogelwch ac arafu traffig ar gefnffordd yr A487 ar hyd yr arfordir yn destun pryder i gymunedau, yn enwedig i'r rhai gydag ysgolion bach. Ysgrifennais atoch ynglŷn ag Ysgol Rhydypennau yn Bow Street. A gytunwch fod diogelwch ffyrdd a mesurau arafu traffig yn bwysig ar y cefnffyrdd, yn ogystal â'r ffyrdd eraill?

Sue Essex: I agree. That is why I introduced the rural trunk road initiative, which is a rolling programme to identify those areas where there are communities—and obviously schools in particular—alongside trunk roads, asking them to re-evaluate speeds and suggest speeds appropriate for those areas. I cannot remember my reply to your letter as regards how Rhydypennau sits within that programme—if you want, I will update you on that.

Lorraine Barrett: There are many different types of road-calming measures. The 20 miles per hour limit outside a school in Penarth is effective. However, will you reconsider the road-narrowing schemes, which do not necessarily slow traffic down, but just cause huge bottlenecks of traffic where petrol fumes blow into people's houses? I do not find them the most effective form of road calming.

Sue Essex: They often get people incensed, if they live alongside them or if they are drivers. In the past there has been more emphasis on physical containment, including road-narrowing measures, which are often expensive constructions. I hope to establish pilot schemes to change driver culture, so that

diogelwch ar y ffyrdd. Mae'r strategaeth ddrafft sy'n destun ymgynghoriad ar hyn o bryd yn cwmpasu'r mater o gyflymderau is. Maent yn briodol ar gyfer grwpiau o bobl ddiameddiffyn mewn lleoliadau diamddiffyn megis y tu allan i ysgolion ac ysbytai. Ceisiwn sicrhau cyfyngiadau cyflymder priodol. Yn ogystal, yr wyf wedi annog awdurdodau lleol i nodi ardaloedd cyflymder araf lle y credant y byddai hynny yn briodol ar gyfer eu cymunedau.

Elin Jones: In Ceredigion, safety and traffic calming on the A487 trunkroad along the coast is a cause for concern for communities, especially those with small schools. I wrote to you concerning Ysgol Rhydypennau in Bow Street. Do you agree that road safety and traffic-calming measures are important on trunk roads, as well as on other roads?

Sue Essex: Cytunaf. Dyna'r rheswm imi gyflwyno'r fenter cefnffyrdd gwledig, sy'n rhaglen dreigl sy'n nodi'r ardaloedd hynny lle y mae cymunedau—ac yn amlwg ysgolion yn arbennig—wrth ymyl cefnffyrdd, gan ofyn iddynt ailwerthuso cyflymderau ac awgrymu cyflymderau a fyddai'n briodol ar gyfer yr ardaloedd hynny. Ni allaf gofio fy ymateb i'ch llythyr mewn perthynas â safle Rhydypennau o fewn y rhaglen honno—os dymunwch, rhoddaf y manylion diweddaraf ichi ynglŷn â hynny.

Lorraine Barrett: Ceir llawer math gwahanol o fesurau arafu traffig ar y ffyrdd. Mae'r cyfyngiad 20 milltir yr awr y tu allan i ysgol ym Mhenarth yn effeithiol. Fodd bynnag, a wnewch chi ailystyried cynlluniau culhau ffyrdd, nad ydynt o reidrwydd yn arafu traffig, ond yn hytrach yn achosi tagfeydd traffig lle y mae aroglau petrol yn chwythu i mewn i dai pobl? Yn fy marn i nid dyma'r dull mwyaf effeithiol o arafu traffig.

Sue Essex: Maent yn aml yn cythruddo pobl, os ydynt yn byw wrth eu hymyl neu os ydynt yn yrwyr. Yn y gorffennol, rhoddwyd mwy o bwyslais ar gyfyngiant corfforol, yn cynnwys mesurau culhau ffyrdd, sy'n aml yn waith costus. Gobeithiaf sefydlu cynlluniau peilot i newid diwylliant gyrrwyr, er mwyn sicrhau

you do not have to rely so heavily on physical interventions. Those physical constraints will sometimes be necessary, according to police advice. We must listen to police if they advise that there will not be a change in speed without them. However, in some areas, particularly in residential areas, where there are clear signs and where we can achieve a cultural change, we should try to do so. We could effect slow speeds much more quickly in communities across Wales were that a viable way forward.

nad oes angen dibynnu cymaint ar ymyriadau corfforol. Weithiau bydd y cyfyngiadau corfforol hynny yn angenrheidiol, yn ôl cyngor yr heddlu. Rhaid inni wrando ar yr heddlu os byddant hwy yn ein cyngori na fydd newid mewn cyflymder heb y cyfyngiadau hynny. Fodd bynnag, mewn rhai ardaloedd, yn enwedig mewn ardaloedd preswyl, lle y ceir arwyddion clir a lle y gallwn gyflawni newid diwylliannol, dylem geisio gwneud hynny. Gallem sicrhau cyflymderau araf yn llawer cyflymach mewn cymunedau ar draws Cymru pe bai hynny'n ffordd ymarferol ymlaen.

Trwyddedau Atal a Rheoli Llygredd Integredig Integrated Pollution Prevention and Control Licences

Q4 Peter Black: How is the Minister monitoring the granting of integrated pollution prevention and control licences in respect of incinerators? (OAQ13916)

C4 Peter Black: Sut mae'r Gweinidog yn monitro caniatáu trwyddedau atal a rheoli llygredd integredig ar gyfer ffwrneisiau? (OAQ13916)

Sue Essex: In the case of Crymlyn Burrows, I have met with the representatives of the local residents and discussed their concerns with the chief executive of the Environment Agency. I also raised the general issue of concerns about incineration and the Assembly's arrangements for approving and monitoring integrated pollution prevention and control licenses. I will raise these matters again with the chair of the Environment Agency on Friday.

Sue Essex: Yn achos Tywyn Crymlyn, yr wyf wedi cwrdd â chynrychiolwyr y trigolion lleol ac wedi trafod eu pryderon gyda phrif weithredwr Asiantaeth yr Amgylchedd. Yn ogystal, codais fater cyffredinol y pryderon ynghylch llosgi a threfniadau'r Cynulliad ar gyfer cymeradwyo a monitro trwyddedau atal a rheoli llygredd integredig. Codaf y materion hyn unwaith eto gyda chadeirydd Asiantaeth yr Amgylchedd ddydd Gwener.

Peter Black: Are you aware of the concerns regarding a health assessment of the proposed incinerator in Crymlyn Burrows, which predicts five accelerated deaths during the lifetime of that incinerator? Will you actively seek alternatives to incineration, such as that being built at Tythegston near Bridgend, which aims to achieve up to 93 per cent recycling without any incineration?

Peter Black: A ydych yn ymwybodol o'r pryderon ynghylch asesiad iechyd o'r llosgydd arfaethedig yn Nhywyn Crymlyn, sy'n rhagamcanu y bydd pump o bobl yn marw yn gynamserol yn ystod oes y llosgydd hwnnw? A wnewch chi chwilio am ddiulliau amgen i losgi, megis y gwaith sy'n cael ei adeiladu yn Llandudwg ger Pen-y-bont ar Ogwr, sydd â'r nod o gyflawni hyd at 93 y cant o ailgylchu heb unrhyw losgi?

Sue Essex: I was disturbed by the health impact assessment report to which you allude. Health impact assessment is part of the IPPC license process. I have written to the Environment Agency asking for its response. I know that it will consider that carefully when it gives authorisation. That is the relationship between the health authority, the health impact assessment and the

Sue Essex: Yr oeddwn yn pryderu am yr adroddiad ar yr asesiad effaith ar iechyd y cyfeiriwch ato. Mae asesiad effaith ar iechyd yn rhan o broses trwyddedu atal a rheoli llygredd integredig. Yr wyf wedi ysgrifennu at Asiantaeth yr Amgylchedd yn gofyn am ei hymateb. Gwn y bydd yn ystyried hynny'n ofalus pan fydd yn awdurdodi. Dyna'r berthynas rhwng yr awdurdod iechyd, yr

regulatory process.

In terms of your wider point about alternatives to dealing with this difficult problem of residual waste, the draft waste strategy puts a major emphasis on waste minimisation, recycling and composting. Money has gone to help local authorities to implement that. However, if you consider the increase in the tonnage of waste produced every year, you will know that there must be another back up. Research is being carried out to examine these other processes. At the moment the advice is that there is no risk-free solution. It would be nice to be able to stand here and say that it is clean and that there is no problem with it. Many of the alternative processes will also be under the jurisdiction of the waste incineration directive. We need to undertake more work on those alternative processes to try to bring experience to bear so that local authorities have an informed basis on which to make their choice.

The Deputy Presiding Officer: I will extend the time for this question in view of that long answer.

Alun Cairns: There is no doubt that the Minister will follow the necessary procedures and steps to sanction any new incinerator licence, but what is the Minister doing to meet the genuine concerns of the Crymlyn Burrows residents?

Sue Essex: I do not sanction any new licences. The Environment Agency is responsible for authorising them. I do not even have the power to deal with those matters. The power rests with the Department for Transport, Local Government and the Regions or with the Department for Environment, Food and Rural Affairs. On local residents' worries, I have met with residents and my officials have frequent dialogue with them. Their understandable worries and questions have been conveyed to the Environment Agency and responses are being forwarded to them. For as long as residents have questions, I will continue to deal with them.

Val Lloyd: I am glad that you will have a

asesiad effaith ar iechyd a'r broses reoleiddio.

O ran eich pwynt ehangach ynglŷn â dulliau amgen o ymdrin â'r broblem anodd hon o ran gwastraff gweddilliol, mae'r strategaeth wastraff ddrafft yn rhoi pwyslais mawr ar leihau gwastraff, ailgylchu a chompostio. Rhoddwyd arian i helpu awdurdodau lleol i weithredu hynny. Fodd bynnag, os ystyriwch y cynnydd ym maint y gwastraff a gynhyrchir bob blwyddyn, gwyddoch fod yn rhaid sicrhau bod dulliau eraill wrth gefn. Gwneir ymchwil i archwilio'r prosesau eraill hyn. Ar hyn o bryd, y cyngor yw nad oes un ateb sy'n hollol ddiogel. Byddai'n braf cael sefyll yma a dweud ei fod yn lân ac nid oes iddo unrhyw broblemau. Daw llawer o'r prosesau amgen hefyd o dan awdurdodaeth y gyfarwydddeb llosgi gwastraff. Mae angen inni wneud mwy o waith ar y prosesau eraill hynny er mwyn ceisio defnyddio'r profiad hwnnw i sicrhau bod gan awdurdodau lleol yr wybodaeth i wneud eu dewisiadau.

Y Diprwy Lywydd: Estynaf yr amser ar gyfer y cwestiwn hwn yn sgîl yr ateb hir hwnnw.

Alun Cairns: Nid oes amheuaeth y bydd y Gweinidog yn dilyn y gweithdrefnau a'r camau angenrheidiol wrth ganiatáu unrhyw drwydded newydd ar gyfer llosgydd, ond beth y mae'r Gweinidog yn ei wneud i ateb pryderon gwirioneddol trigolion Tywyn Crymlyn?

Sue Essex: Nid wyf yn caniatáu unrhyw drwyddedau newydd. Asiantaeth yr Amgylchedd sy'n gyfrifol am eu hawdurdodi. Nid oes gennyf y pŵer hyd yn oed i ddelio â'r materion hynny. Yr Adran dros Drafnidiaeth, Llywodraeth Leol a'r Rhanbarthau neu Adran yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig sydd â'r pwerau yn hynny o beth. O ran pryderon trigolion lleol, cyfarfûm â thrigolion ac mae fy swyddogion yn siarad yn aml â hwy. Cyflëwyd eu pryderon a'u cwestiynau dealladwy i Asiantaeth yr Amgylchedd a chaiff yr ymatebion eu trosglwyddo iddynt. Tra bydd gan drigolion gwestiynau, parhaf i ddelio â hwy.

Val Lloyd: Yr wyf yn falch y byddwch yn

further meeting on this on Friday. Given the ongoing concerns on granting the operating licence to the Crymlyn Burrows waste processing plant, will you consider extended consultation by asking the Environment Agency to use its selected licence application procedure, commonly referred to as SLAP?

Sue Essex: That is a useful question and I will raise it with Sir John Harman on Friday. There is a requirement in the authorisation process for that consultation to take place. A liaison committee for local residents, council members and others has been set up. I hope that many of the concerns that you mentioned will be dealt with adequately in that committee. I will consider SLAP and whether it may be of use.

Janet Davies: I know that we are concentrating on Crymlyn Burrows, but the issue must be considered. Have you taken steps to ensure that integrated pollution prevention and control licences cover the disposal of fly ash and those sites where it may be disposed?

Sue Essex: In terms of the waste strategy, it is important to say that I only know of two such proposals for incinerators in Wrexham. One has been built. It would be wrong to give the impression that these incinerators are being proposed for all parts of Wales. That is not the case. I continually emphasise recycling and composting and pushing up the percentage of waste recycled or composted, because with incineration there is a residue problem at the end of the process. I understand that the IPPC license process takes the disposal of residue into account, but I will check that again.

cael cyfarfod arall ar hyn ddydd Gwener. O ystyried y pryderon parhaus ynglŷn â chaniatáu'r drwydded weithredu i waith prosesu gwastraff Tywyn Crymlyn, a wnewch chi ystyried ymgynghoriad estynedig drwy ofyn i Asiantaeth yr Amgylchedd ddefnyddio ei gweithdrefn ar gyfer gwneud cais am drwydded ddewisol, y cyfeirir ati fel SLAP?

Sue Essex: Mae hwnnw'n gwestiwn defnyddiol ac fe'i codaf gyda Syr John Harman ddydd Gwener. Ceir gofyniad yn y broses awdurdodi i gynnal ymgynghoriad o'r fath. Sefydlwyd pwyllgor cyswllt i drigolion lleol, aelodau'r cyngor ac eraill. Gobeithiaf y bydd y pwyllgor hwnnw yn delio â llawer o'r pryderon a grybwyllwyd gennych yn briodol. Ystyriaif SLAP ac a fydd o ddefnydd o bosibl.

Janet Davies: Gwn ein bod yn canolbwyntio ar Dywyn Crymlyn, ond rhaid ystyried y mater. A ydych wedi cymryd camau i sicrhau bod trwyddedau atal a rheoli llygredd integredig yn cwmpasu'r gwaith o waredu lludw a'r safleoedd hynny lle y gellir ei waredu?

Sue Essex: O ran y strategaeth wastraff, mae'n bwysig dweud fy mod ond yn gwybod am ddau gynnig o'r fath am losgyddion yn Wrecsam. Adeiladwyd un eisoes. Byddai'n anghywir rhoi'r argraff bod y llosgyddion hyn yn cael eu cynnig ar gyfer pob rhan o Gymru. Nid yw hynny yn wir. Parhaf i bwysleisio ailgylchu a chompostio a chynyddu canran y gwastraff a ailgylchir neu a gompostir, oherwydd yn achos llosgi, ceir problem ynglŷn â gweddillion ar ddiwedd y broses. Deallaf fod y broses trwyddedu atal a rheoli llygredd integredig yn ystyried mater gwaredu gweddillion, ond byddaf yn edrych ar hynny eto.

Gosod Soseri Parabolig Installation of Parabolic Dishes

Q5 Phil Williams: What changes in planning regulations will be necessary to allow the installation of extra parabolic dishes for private reception of broadband communications via satellite? (OAQ13965)

C5 Phil Williams: Pa newidiadau mewn rheolau cynllunio fydd eu hangen i ganiatáu gosod soseri parabolig ychwanegol ar gyfer derbyn darllediadau band llydan yn breifat trwy gyfrwng lloeren? (OAQ13965)

Sue Essex: I have just come to terms with planning permission for satellite dishes, let alone extra parabolic dishes—you are always at the cutting edge of technology. Parabolic dishes, like all satellite dish developments, are similar to any other form of development, and planning permission will be required for their use in certain circumstances. There are some permitted development rights that enable a householder to erect a satellite dish without specific planning permission. Technology in this complex area is changing rapidly. If you think that particular permitted development rights need to be reviewed, I would be happy to consider your suggestions.

Phil Williams: Do you accept that the future appearance of our towns and villages will be greatly improved if we follow the example of countries such as Sweden to ensure that every house receives its television and broadband telecommunication via cable or digital subscriber line rather than via a forest of rooftop dishes? Will you add your weight to the case for providing cable or DSL to 90 per cent of all households in Wales in the next four years?

Sue Essex: Yes.

9:45 a.m.

David Melding: Do you agree that we should extend the principle of reviewing the planning permission for new technological devices, because the installation of telephone masts is a real problem for many householders? There is no exclusion zone between the masts and existing properties, and these issues need to be considered.

Sue Essex: The new regulations on telecommunication masts will be published soon. It is a dilemma. We all want the best communications systems for Wales, but we also represent constituents who have either health or aesthetic concerns. Phil alluded to the ideal solution of not having 'a forest of rooftop dishes'. Many communities that I visit in Wales still have telephone lines draped along the road. That is incredibly unsightly and I would like to see that changed.

Sue Essex: Newydd ddod i delerau â chaniatâd cynllunio ar gyfer soseri lloeren ydwyf, heb sôn am soseri parabolig ychwanegol—yr ydych bob amser ar y blaen o ran technoleg. Mae soseri parabolig, fel pob datblygiad soseri lloeren, yn debyg i unrhyw fath arall o ddatblygiad a bydd angen caniatâd cynllunio i'w defnyddio o dan rai amgylchiadau penodol. Mae rhai hawliau datblygu caniatool sy'n galluogi deiliad tŷ i godi soser loeren heb ganiatâd cynllunio penodol. Mae technoleg yn y maes cymhleth hwn yn newid yn gyflym. Os credwch fod angen adolygu hawliau datblygu caniatool penodol, byddwn yn fodlon ystyried eich awgrymiadau.

Phil Williams: A dderbyniwch y gallai ymddangosiad ein trefi a'n pentrefi wella'n sylweddol yn y dyfodol pe baem yn dilyn esiampl gwledydd megis Sweden i sicrhau bod pob tŷ yn derbyn ei ddarllediadau teledu a band llydan drwy gyfrwng llinell danysgrifio cebl neu ddigidol yn hytrach na thrwy fôr o soseri ar doeon tai? A wnewch chi gefnogi'r ddadl o blaid darparu cebl neu DSL i 90 y cant o gartrefi yng Nghymru yn ystod y pedair blynedd nesaf?

Sue Essex: Gwnaf.

David Melding: A gytunwch y dylem ehangu'r egwyddor o adolygu'r caniatâd cynllunio ar gyfer dyfeisiadau technolegol newydd, oherwydd bod y broses o osod mastiau ffôn yn broblem wirioneddol i lawer o ddeiliaid tŷ? Ni cheir ardal waharddedig rhwng y mastiau ac eiddo sy'n bodoli eisoes, ac mae angen ystyried y materion hyn.

Sue Essex: Cyhoeddir y rheoliadau newydd ynglŷn â mastiau telathrebu yn fuan. Mae'n broblem fawr. Yr ydym oll am sicrhau'r system gysylltiadau orau i Gymru, ond yr ydym hefyd yn cynrychioli etholwyr sydd â naill ai pryderon iechyd neu bryderon o ran estheteg. Cyfeiriodd Phill at yr ateb delfrydol sef peidio â chael 'môr o soseri ar doeon tai'. Mae gan lawer o'r cymunedau yr wyf yn ymweld â hwy yng Nghymru linellau ffôn ar draws y ffordd. Mae hynny'n ofnadwy o hyll a hoffwn weld hynny'n cael ei newid.

The Deputy Presiding Officer: Question 6 (OAQ13926) has been withdrawn.

Y Dirprwy Lywydd: Tynnwyd cwestiwn 6 (OAQ13926) yn ôl.

Goblygiadau yn Dilyn Methiant Railtrack Implications of the Demise of Railtrack

Q7 Alun Pugh: Will the Minister make a statement on the implications for Wales's railways following the collapse of John Major's Railtrack? (OAQ13969)

C7 Alun Pugh: A wnaiff y Gweinidog ddatganiad ar y goblygiadau i reilffyrdd Cymru yn dilyn methiant Railtrack John Major? (OAQ13969)

Sue Essex: The act of placing Railtrack into railway administration should have no impact on rail passengers in Wales. I support the view of the Secretary of State for Transport, Local Government and the Regions that the rail network should, in future, be run by a company limited by guarantee—

Sue Essex: Ni ddylai'r ffaith i Railtrack gael ei roi yn nwylo gweinyddwyr y rheilffordd gael unrhyw effaith ar deithwyr rheilffyrdd yng Nghymru. Cefnogaf safbwynt yr Ysgrifennydd Gwladol dros Drafnidiaeth, Llywodraeth Leol a'r Rhanbarthau y dylai rhwydwaith y rheilffyrdd, yn y dyfodol, gael ei rhedeg gan gwmni cyfyngedig drwy warant—

Alun Cairns: Point of order.

Alun Cairns: Pwynt o drefn.

The Deputy Presiding Officer: Order. I know what you are going to say and I will refer to it after the question is finished.

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Gwn beth yr ydych yn mynd i'w ddweud a chyfeiriai ato ar ôl i'r cwestiwn orffen.

Alun Cairns: I am concerned that the Minister will answer the wrong question.

Alun Cairns: Yr wyf yn pryderu y bydd y Gweinidog yn ateb y cwestiwn anghywir.

The Deputy Presiding Officer: Order. I will deal with this now. Alun Pugh, it is not in order for you to add words that were not included in the question as it was tabled. The original wording does not mention John Major. All Assembly Members should ask their questions as tabled. Members have a copy of question 7 as it was tabled.

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Byddaf yn delio â hyn yn awr. Alun Pugh, nid yw mewn trefn ichi ychwanegu geiriau nas cynhwyswyd yn y cwestiwn fel y'i cyflwynwyd. Nid yw'r geiriad gwreiddiol yn crybwyll John Major. Dylai holl Aelodau'r Cynulliad ofyn eu cwestiynau fel y'u cyflwynwyd. Mae gan Aelodau gopi o gwestiwn 7 fel y'i cyflwynwyd.

Nick Bourne: He should lose his supplementary.

Nick Bourne: Dylai golli ei gwestiwn atodol.

The Deputy Presiding Officer: I will not be that hard on him. Sorry for interrupting you, Minister.

Y Dirprwy Lywydd: Ni fyddaf mor llym â hynny. Mae'n ddrwg gennyf am dorri ar eich traws, Weinidog.

Sue Essex: I think that people understood the gist of the question. I support the proposal for a company limited by guarantee, as the interest of the travelling public is its priority.

Sue Essex: Credaf fod pobl wedi deall hanfod y cwestiwn. Cefnogaf y cynnig am gwmni cyfyngedig drwy warant, oherwydd mai budd y teithwyr yw ei flaenoriaeth.

Railway infrastructure must be coherent for effective management. I will continue to

Rhaid i seilwaith rheilffyrdd fod yn gydlynol er mwyn sicrhau rheolaeth effeithiol. Parhaf i

ensure that the interests of Wales are made known to the Department for Transport, Local Government and the Regions.

Alun Pugh: The only early morning train from north Wales to the capital stops at every halt between Crewe and Shrewsbury on its slow trundle south. Do you share my view that we need an express service to allow people from north Wales to get to Cardiff for a day's work, and that commuters between Wem and Prees should be served by a local stopping train?

Sue Essex: The difficulty is that we must do both. I want to encourage people not to use their cars, and to use trains for the journey to work. Unfortunately, that means stopping opportunities for the long-distance traveller. However, every so often, there should be a supply of trains allowing long distances to be covered as quickly as possible. It is a matter of finding tracks and space on the line. I hope that when we get the Wales and Borders train franchise, it will address that. We need to build railway lines' capacity.

Helen Mary Jones: To return to Railtrack, do you share my frustration at Stephen Byers's shambolic handling of the events surrounding its collapse? My concern is how the uncertainty will affect the development of vital rail services in Wales. You mentioned the long-term franchise, but we cannot move on until we know what on earth is happening. Do you have any idea when we will know the Assembly's role in relation to Railtrack's successor?

Sue Essex: It is not shambolic at all. [Laughter.] All we have are loud noises off-stage from the people who put the country in this position in the first place. The UK Government has come up with the idea of a company limited by guarantee, and we had good news on that model, which we discussed in the Environment, Planning and Transport Committee yesterday, where we heard of a non-profit-making company was investing money back into Wales. That model could be eminently suitable. It may mean that the administration process

sicrhau bod yr Adran Drafnidiaeth, Llywodraeth Leol a'r Rhanbarthau yn ymwybodol o anghenion Cymru.

Alun Pugh: Mae'r unig drên cynnar yn y bore o'r Gogledd i'r brifddinas yn stopio ym mhob gorsaf rhwng Crewe ac Amwythig ar ei daith araf tua'r De. A gytunwch fod angen gwasanaeth cyflym i alluogi pobl o'r Gogledd i gyrraedd Caerdydd am ddiwrnod o waith, ac y dylai teithwyr rhwng Wem a Prees ddefnyddio trên sy'n stopio'n lleol?

Sue Essex: Y broblem yw bod yn rhaid inni wneud y ddau. Yr wyf am annog pobl i beidio â defnyddio eu ceir, ac i ddefnyddio trenau i deithio i'r gwaith. Yn anffodus, mae hynny'n golygu atal cyfleoedd y teithwyr pellter hir. Fodd bynnag, o bryd i'w gilydd, dylai fod gwasanaeth sy'n galluogi pobl i deithio pellteroedd hir mor gyflym â phosibl. Mae'n fater o ddod o hyd i draciau a lle ar y llinell. Gobeithiaf y bydd masnachfrait trenau Cymru a'r Gororau, pan gawn hynny, yn mynd i'r afael â hyn. Mae angen inni gynyddu capasiti llinellau rheilffordd.

Helen Mary Jones: I ddychwelyd at Railtrack, a ydych chi fel minnau yn anfodlon ar y ffordd anhrefnus y mae Stephen Byers wedi delio â digwyddiadau methiant Railtrack? Yr wyf yn pryderu am sut y bydd yr ansicrwydd yn effeithio ar ddatblygu gwasanaethau hanfodol trenau yng Nghymru. Crybwyllwyd y fasnachfrait hirdymor, ond ni allwn symud ymlaen hyd nes y gwyddom beth ar y ddaear sy'n digwydd. A oes gennych syniad pryd y cawn wybod beth yw rôl y Cynulliad o ran beth fydd yn olynu Railtrack?

Sue Essex: Nid yw'n anhrefnus o gwbl. [Chwerthin.] Yr unig beth sydd gennym yw cwyno gan y bobl a roddodd y wlad yn y sefyllfa hon yn y lle cyntaf. Meddyliodd Llywodraeth y DU am y syniad o gwmni cyfyngedig drwy warant, a chawsom newyddion da o ran y model hwnnw, a drafodwyd ym Mhwyllgor yr Amgylchedd, Cynllunio a Thrafnidiaeth ddoe, lle y clywsom am gwmni nad yw'n gwneud elw yn buddsoddi arian yn ôl yng Nghymru. Gallai'r model hwnnw fod yn gwbl addas. Gallai olygu y bydd y broses weinyddu yn

continues for a long time, but if we can give certainty back to the railways, which Railtrack did not provide, the long-term benefits to Wales and the rest of the country will be enormous.

I will make a strong argument for Welsh representation on the board and, as I understand it, a consultation paper will be published, to which people will be able to respond. I will let you know about that.

Richard Edwards: Do you agree, Sue, that change is desperately needed, as regular rail travellers to west Wales will know? This morning we heard that there was a frozen point at Pont-y-clun. Last Thursday, it took almost two hours to travel from Cardiff to Swansea and passengers missed their connections yet again, apparently because of the wrong type of snowflake. It is ridiculous.

Sue Essex: I am well aware, Richard, of your concern about the service to west Wales. I make it clear that although the Assembly can encourage and put money forward, it cannot deliver a better railway service. We try our best. I try my best, certainly, but outside organisations must deliver on this. I hope that the service improves. However, I travelled on the 8 a.m. train from Coryton to Cardiff Bay this morning and it was on time. There are some good news stories about rail services. However, the service needs to be consistent across Wales, so that customers such as you do not have experiences that lead to them losing confidence in the system.

David Davies: Is it not the case that the Government has systematically undermined Railtrack for the last four years? Is it not also the case that this week's bright idea of a company limited by guarantee, stuffed with Tony's cronies, is also likely to be a failure, because it still relies on private money? That private money is unlikely to be forthcoming because private industry has lost confidence in this Government, because of the shambolic way in which it has dealt with the situation.

Sue Essex: This Government has inherited what you would call in technical terms 'a dog's breakfast' in relation to the railways. To talk from the Welsh perspective, we made

parhau am amser hir, ond os gallwn roi sicrwydd i'r rheilffyrdd eto, na roddwyd gan Railtrack, bydd y manteision hirdymor i Gymru ac i weddill y wlad yn enfawr.

Dadleuaf yn gryf o blaid cynrychiolaeth o Gymru ar y bwrdd, ac, fel y'i caf ar ddeall, cyhoeddir papur ymgynghori, y gall pobl ymateb iddo. Rhoddaf wybod ichi am hynny.

Richard Edwards: A gytunwch, Sue, fod gwir angen newid, fel y gŵyr teithwyr trên rheolaidd i'r Gorllewin? Y bore yma, clywsom fod pwynt wedi'i rewi ym Mhont-y-clun. Ddydd Iau diwethaf, cymerodd bron dwy awr i deithio o Gaerdydd i Abertawe a chollodd teithwyr eu cysylltiadau unwaith eto, oherwydd y math anghywir o bluen eira mae'n debyg. Mae'n chwerthinllyd.

Sue Essex: Gwn yn iawn, Richard, am eich pryder am y gwasanaeth i orllewin Cymru. Egluraf, er y gall y Cynulliad annog a chynnig arian, na all ddarparu gwell gwasanaeth rheilffordd. Yr ydym yn gwneud ein gorau. Yr wyf innau'n gwneud fy ngorau, yn sicr, ond gwaith sefydliadau o'r tu allan yw hynny. Gobeithiaf y bydd y gwasanaeth yn gwella. Fodd bynnag, teithiais ar y trên 8 a.m. o Coryton i Fae Caerdydd y bore yma ac yr oedd ar amser. Ceir peth newyddion da am wasanaethau rheilffyrdd. Fodd bynnag, mae angen i'r gwasanaeth fod yn gyson ar draws Cymru, er mwyn sicrhau nad yw cwsmeriaid fel chi yn cael profiadau sy'n peri iddynt golli hyder yn y system.

David Davies: Onid yw'n wir dweud bod y Llywodraeth wedi tanseilio Railtrack yn systematig am y pedair blynedd diwethaf? Onid yw'n wir dweud hefyd fod syniad mawr yr wythnos hon sef cwmni cyfyngedig drwy warrant, yn llawn ffrindiau Tony, hefyd yn debygol o fod yn fethiant, am ei fod yn dibynnu ar arian preifat o hyd? Nid yw'r arian preifat hwnnw yn debygol o fod ar gael yn hawdd oherwydd bod diwydiant preifat wedi colli hyder yn y Llywodraeth hon, yn sgîl ei ddull anrhefnus o ddelio â'r sefyllfa.

Sue Essex: Mae'r Llywodraeth hon wedi etifeddu yr hyn y byddech yn ei alw mewn termau technegol yn 'draed moch' o ran y rheilffyrdd. I siarad o ran Cymru, gwnaethom

money available. Peter Law, the former Assembly Secretary, and then I made money available to Railtrack projects for improvements, with everyone's support, but there is no guarantee that the money will be spent. Railtrack ignored systemic problems when enormous sums of taxpayers' money were being invested in it. This Government must bear in mind its responsibility to taxpayers. I thought that you would empathise with that, David, but clearly you do not. It was not on for a Government to continually put public money into a private company that was not delivering. If you do not understand that that is your problem; the public does.

Eleanor Burnham: I am sure you agree that it was a complete cock-up that Railtrack was set up as it was. I am sure that you will also agree that travelling from north Wales to the capital is a nightmare. At least Alun Pugh has the benefit of a through train. Unfortunately, people travelling from Chester and Wrexham face constant frustrations because that train has to travel out to England, via Shrewsbury—which is a nightmare—before returning to Wales. Why is that? I hope that you can reassure us that Railtrack and the train operators for the Wales and Borders franchise, will get their act together.

Sue Essex: You have used a technical term that I will not repeat. I am sure that many travellers on the railways share that view. We have inherited many problems as a result of the disastrous privatisation of the railways. We could perhaps live with private train operating companies, but the privatisation of the rail industry's assets and infrastructure was probably the nail in the coffin. The Government is tackling that. We have high hopes for the Wales and Borders franchise, which has been promoted by Members and the rail users committee. People throughout Wales think that it will deliver the change you want. However, capacity needs to be built into the rail system, in terms of staff and rail carriages. It will be a long road and we should be patient, as it will not be delivered overnight. However, we are moving in the

sicrhau bod arian ar gael. Sicrhaodd Peter Law, cyn-Ysgrifennydd y Cynulliad, ac yna minnau fod arian ar gael i brosiectau Railtrack ar gyfer gwelliannau, gyda chefnogaeth pawb, ond nid oes dim sicrwydd y caiff yr arian ei wario. Anwybyddodd Railtrack broblemau systematig pan fuddsoddwyd symiau enfawr o arian y trethdalwyr yn y cwmni. Rhaid i'r Llywodraeth ystyried ei chyfrifoldeb i drethdalwyr. Credwn y byddech yn cydymdeimlo â hynny, David, ond mae'n amlwg nad ydych. Nid oedd yn dderbyniol i'r Llywodraeth roi arian cyhoeddus byth a beunydd i gwmni preifat nad oedd yn llwyddo. Os na ddeallwch hynny, eich problem chi ydyw; mae'r cyhoedd yn ei deall.

Eleanor Burnham: Yr wyf yn sicr eich bod yn cytuno ei bod yn llanast llwyr bod Railtrack wedi cael ei sefydlu yn y fath fodd. Yr wyf yn sicr y cytunwch hefyd fod teithio o'r Gogledd i'r brifddinas yn hunllef. O leiaf gall Alun Pugh fanteisio ar drên uniongyrchol. Yn anffodus, wyneba pobl sy'n teithio o Gaer a Wrecsam rwystredigaethau parhaus am fod y trên hwnnw yn gorfod teithio i Loegr, drwy Amwythig—sy'n hunllef—cyn dychwelyd i Gymru. Beth yw'r rheswm am hynny? Gobeithiaf y gallwch roi sicrwydd inni y bydd Railtrack a'r cwmnïau trên masnachfrait Cymru a'r Gororau, yn rhoi trefn ar y sefyllfa.

Sue Essex: Yr ydych wedi defnyddio term technegol nas ailadroddaf. Yr wyf yn siŵr bod llawer o deithwyr ar y rheilffyrdd yn cyd-fynd. Yr ydym wedi etifeddu llawer o broblemau o ganlyniad i'r ffordd drychinebus y cafodd y rheilffyrdd eu preifateiddio. Efallai y gallem fod wedi dygymod â chwmnïau trenau preifat, ond preifateiddio asedion a seilwaith y diwydiant trên, mae'n debyg, oedd yr hoelen yn yr arch. Mae'r Llywodraeth yn mynd i'r afael â hynny. Mae gennym obeithion mawr ar gyfer masnachfrait Cymru a'r Gororau, a hyrwyddwyd gan yr Aelodau a chan bwyllgor defnyddwyr y rheilffyrdd. Cred pobl ledled Cymru y bydd yn darparu'r newid yr hoffech ei weld. Fodd bynnag, mae angen adeiladu ar gapasiti system y rheilffyrdd, o ran staff a cherbydau trên. Bydd yn daith hir a dylem

right direction.

fod yn amyneddgar, gan na fydd yn digwydd dros nos. Fodd bynnag, yr ydym yn symud i'r cyfeiriad iawn.

Datganiad ar Gymdeithas y Plant Statement on the Children's Society

The Minister for Health and Social Services (Jane Hutt): Following my answer to an urgent question in Plenary on 6 November, I met the chief executive of the Children's Society, Ian Sparks, the director for Wales, Anne Williams, and representatives of the society's staff in Wales on 8 November.

9:55 a.m.

Mr Sparks told me that the society's decision to close all its work in Wales was based entirely on a financial consideration of the whole of the society's operation. I asked him to convey to the society's trustees the shock and disappointment felt in Wales, both at the way in which the society's decision had been announced and the effect it would have on vulnerable children and communities in Wales. I also asked for another meeting, once the trustees had considered those views. I have yet to hear from the society on that.

Many people in Wales have cause to feel let down. On 11 June this year I spoke at a Children's Society Cymru advocacy event. In summing up, I welcomed the commitment of the Children's Society to the cause of advocacy as part of a wider commitment to the rights of children and young people, and I recognised the practical contribution of the society in Wales. That contribution spans 14 projects and a staff, including those in the society's Cardiff and Llandudno offices, of 122. The current range of activities includes advocacy, participation, family group conferencing and anti-poverty work. The advocacy projects operate in 13 local authority areas.

One third of the society's funding in Wales comes from voluntary income and two thirds

Y Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol (Jane Hutt): Yn dilyn fy ateb i gwestiwn brys yn y Cyfarfod Llawn ar 6 Tachwedd, cyfarfûm â phrif weithredwr Cymdeithas y Plant, Ian Sparks, cyfarwyddwraig Cymru, Anne Williams, a chynrychiolwyr staff y gymdeithas yng Nghymru ar 8 Tachwedd.

Dywedodd Mr Sparks wrthyf fod penderfyniad y gymdeithas i ddod â'i holl waith yng Nghymru i ben yn gyfan gwbl seiliedig ar ystyriaeth ariannol o holl waith y gymdeithas. Gofynnais iddo gyfleu i ymddiriedolwyr y gymdeithas y syndod a'r siom a deimlwyd yng Nghymru, ynglŷn â'r ffordd y cyhoeddwyd penderfyniad y gymdeithas a'r effaith a gâi ar blant a chymunedau diameddifyn yng Nghymru. Gofynnais hefyd am gyfarfod arall ar ôl i'r ymddiriedolwyr ystyried y safbwyntiau hynny. Nid wyf wedi clywed oddi wrth y gymdeithas ynghylch hynny eto.

Mae gan lawer o bobl yng Nghymru reswm i deimlo'n siomedig. Ar 11 Mehefin eleni siaradais mewn digwyddiad eirioli a drefnwyd gan Gymdeithas y Plant, Cymru. Wrth gloi, croesewais ymrwymiad Cymdeithas y Plant at achos eirioli fel rhan o ymrwymiad ehangach i hawliau plant a phobl ifanc, a chydabûm gyfraniad ymarferol y gymdeithas yng Nghymru. Mae'r cyfraniad hwnnw yn cwmpasu 14 o brosiectau a 122 o staff, gan gynnwys y rhai yn swyddfydd y gymdeithas yng Nghaerdydd a Llandudno. Mae'r ystod bresennol o weithgareddau yn cynnwys eirioli, cyfranogi, cyfarfodydd i deuluoedd mewn grwpiau a gwaith gwrthdlodi. Mae'r prosiectau eiriolaeth yn gweithredu mewn 13 o ardaloedd awdurdod lleol.

Daw traean o arian y gymdeithas yng Nghymru o incwm gwirfoddol a dwy ran o

from external sources. The Assembly makes a considerable contribution to the activities of the society, with local authorities supporting many of the projects out of the grant they receive from the Assembly through Children First, the Children and Youth Partnership Fund and Sure Start. The society also works in partnership with dioceses of the Church in Wales.

I have asked Children in Wales, as the umbrella body representing the statutory and voluntary children's sectors, to convene a taskforce to report early in the new year. The objectives are to secure suitable and practical arrangements to continue the services, with a view to retaining the skills of current staff. The timescale takes account of the Children's Society announcement that its withdrawal from Wales will be effected by July next year.

The chair of the taskforce will be Christine Walby, a trustee of Children in Wales and an honorary research fellow of the University of Wales Swansea, who has experience in the statutory and voluntary sectors. I am grateful to her for agreeing to undertake this work. Membership of the taskforce will include representatives of service user interests, Children's Society staff representatives and management, local authorities currently sponsoring projects, the Assembly, the Church in Wales, Cytun, and other organisations who may have an interest in sponsoring the continuation of projects or special expertise to offer. The taskforce will be invited to look at ways of involving children and young people in this process.

Children in Wales is making arrangements for an early meeting of the taskforce with the wide range of interests I have mentioned. I will report to the Assembly again once the outcome of the taskforce's work is known.

Janet Ryder: Many of us were devastated by the announcement by the Children's Society that it intended to withdraw its projects in Wales. I am pleased that you have had a meeting with the society so soon. I know that you share concern about the continuation of its projects, particularly those that support

dair o ffynonellau allanol. Gwna'r Cynulliad gyfraniad sylweddol i weithgareddau'r gymdeithas, gydag awdurdodau lleol yn cefnogi llawer o'r prosiectau gyda'r grant a gânt gan y Cynulliad drwy Plant yn Gyntaf, y Gronfa Partneriaeth Plant a Phobl Ifanc a Cychwyn Cadarn. Gweithia'r gymdeithas mewn partneriaeth hefyd ag esgobaethau'r Eglwys yng Nghymru.

Yr wyf wedi gofyn i Blant yng Nghymru, fel y corff ymbarél sy'n cynrychioli'r sectorau plant statudol a gwirfoddol, gynnull tasglu i gyflwyno adroddiad yn gynnar yn y flwyddyn newydd. Yr amcanion yw sicrhau trefniadau addas ac ymarferol er mwyn parhau â'r gwasanaethau, gyda'r bwriad o gadw sgiliau'r staff presennol. Mae'r amserlen yn ystyried y ffaith bod Cymdeithas y Plant wedi cyhoeddi y bydd yn tynnu'n ôl o Gymru o fis Gorffennaf y flwyddyn nesaf.

Cadeirydd y tasglu fydd Christine Walby, un o ymddiriedolwyr Plant yng Nghymru a chymrawd ymchwil anrhydeddus Prifysgol Cymru Abertawe, sydd â phrofiad o weithio yn y sectorau statudol a gwirfoddol. Yr wyf yn ddiolchgar iddi am gytuno i ymgymryd â'r gwaith hwn. Bydd aelodau'r tasglu yn cynnwys cynrychiolwyr y rhai sy'n defnyddio'r gwasanaethau, cynrychiolwyr staff a rheolwyr Cymdeithas y Plant, awdurdodau lleol sydd ar hyn o bryd yn noddi prosiectau, y Cynulliad, yr Eglwys yng Nghymru, Cytûn, a sefydliadau eraill sydd â diddordeb efallai mewn noddi parhad prosiectau neu sydd ag arbenigedd i'w gynnig. Gwahoddir y tasglu i edrych ar ffyrdd o gynnwys plant a phobl ifanc yn y broses hon.

Mae Plant yng Nghymru yn gwneud trefniadau i gynnal cyfarfod cynnar o'r tasglu gyda'r ystod eang o'r cyrff â diddordeb y soniais amdanynt. Byddaf yn cyflwyno adroddiad i'r Cynulliad pan ddaw canlyniad gwaith y tasglu yn hysbys.

Janet Ryder: Cafodd llawer ohonom ein siomi'n fawr yn sgîl cyhoeddiad Cymdeithas y Plant ei bod yn bwriadu tynnu ei phrosiectau yng Nghymru yn ôl. Yr wyf yn falch ichi gyfarfod â'r gymdeithas mor fuan. Gwn eich bod yn rhannu fy mhryder ynglŷn â pharhad y prosiectau, yn arbennig y rhai sy'n

vulnerable young people. I welcome the establishment of the taskforce. However, will you give an assurance that children will not go without advocacy services? Many of those services were set up in response to the Waterhouse report and it is vital that they continue. Will you guarantee that children will not be left without advocacy services, and that the taskforce will report back before the July deadline set by the Children's Society?

Will you also review the role of voluntary organisations in providing services, particularly ones such as these? We are becoming increasingly reliant on voluntary organisations to provide services, particularly in terms of social services. It raises the issue of how voluntary organisations, and therefore those services, are funded. What is your view on this, and what long-term implications does this have for other services? Will you review this issue and, if so, when will you report back to the Assembly on it?

Jane Hutt: The aim of the taskforce is to seek ways to safeguard those important services for vulnerable children and young people. I anticipate that much of the work will be done in the next few months; it will not be drawn out until July. We need prompt decisions. We are trying to persuade the Children's Society not to withdraw from Wales. That must be our first port of call in terms of its responsibilities. Work needs to be done quickly.

In terms of the role of voluntary organisations in Wales, this has highlighted—and it has happened before—that some UK organisations in Wales have not devolved their responsibilities and constitutional arrangements sufficiently to Wales. Many organisations which work in partnership with UK bodies have set up their own Welsh offices. They then apply to local authorities and the Assembly for funding. We must ensure that we look at those UK organisations with which we do not have a direct relationship and line of accountability. That is a good point to take back for review.

Peter Black: I welcome your statement, and

cefnogi pobl ifanc ddiamddiffyn. Croesawaf y newyddion y caiff tasglu ei sefydlu. Fodd bynnag, a roddwch sicrwydd na fydd plant yn mynd heb wasanaethau eirioli? Sefydlwyd llawer o'r gwasanaethau hynny o ganlyniad i adroddiad Waterhouse ac mae'n hanfodol eu bod yn parhau. A warantwch na adewir plant heb wasanaethau eirioli, ac y bydd y tasglu yn cyflwyno adroddiad cyn y terfyn amser ym mis Gorffennaf a bennwyd gan Gymdeithas y Plant?

A wnewch chi adolygu rôl y sefydliadau gwirfoddol wrth ddarparu gwasanaethau hefyd, yn arbennig rhai fel y rhain? Yr ydym yn gynyddol ddibynnol ar sefydliadau gwirfoddol i ddarparu gwasanaethau, yn arbennig o ran gwasanaethau cymdeithasol. Mae'n codi cwestiwn am sut yr ariennir y sefydliadau gwirfoddol, ac felly y gwasanaethau hynny. Beth yw eich barn ar hyn, a pha oblygiadau hirdymor sydd i wasanaethau eraill? A adolygwch y mater hwn ac, os felly, pryd y cyflwynwch adroddiad arno i'r Cynulliad?

Jane Hutt: Nod y tasglu yw ceisio ffyrdd o ddiogelu'r gwasanaethau pwysig hynny i blant a phobl ifanc ddiamddiffyn. Rhagwelaf y gwneir llawer o'r gwaith yn yr ychydig fisoedd nesaf; ni chaiff ei lunio tan fis Gorffennaf. Mae angen penderfyniadau prydlon. Ceisiwn ddarbwylllo Cymdeithas y Plant i beidio â thynnu'n ôl o Gymru. Dyna'n man cychwyn o ran ei chyfrifoldebau. Rhaid gweithio'n gyflym.

O ran rôl sefydliadau gwirfoddol yng Nghymru, mae hyn wedi amlygu—ac mae wedi digwydd o'r blaen—nad yw rhai o sefydliadau'r DU yng Nghymru wedi datganoli eu cyfrifoldebau a'u trefniadau cyfansoddiadol yn ddigonol i Gymru. Mae llawer o sefydliadau sy'n gweithio mewn partneriaeth â chyrrff y DU wedi sefydlu eu swyddfeydd eu hunain yng Nghymru. Yna gwnânt gais i'r awdurdodau lleol ac i'r Cynulliad am arian. Rhaid inni sicrhau ein bod yn ystyried y sefydliadau hynny yn y DU nad oes gennym berthynas uniongyrchol â hwy nac atebolrwydd. Mae hwnnw'n bwynt da i'w gynnwys yn yr adolygiad.

Peter Black: Croesawaf eich datganiad, a'ch

your valuable work to try to retain these services and projects in Wales. Will you actively engage local councils in the areas where projects are situated and consider using your budget to ensure, if necessary, that additional funding is made available to ensure continuity of service provision and thus offer security to employees and comfort to the many children who benefit from these projects? That way, we can, as soon as possible, determine the future of these projects and ensure that we do not go right to the wire in terms of knowing whether they will continue next year.

Jane Hutt: We are bringing local government into the taskforce because, as I said, many of these projects are in local authority areas and are supported as part of partnerships with local government. Many of those partnerships are also supported by the Assembly through the schemes that I identified. Therefore, there must be a partnership approach to ensuring that we safeguard those services and consider every avenue and opportunity to do so with the commitment, not only of the Assembly, but also of local government, trusts and other voluntary organisations in Wales. European funding is also involved, in addition to the Children's Society itself—we do not want it to leave Wales in this state.

David Melding: Do you agree that, regrettably, the Children's Society is rapidly gaining a reputation for being the Marconi of the charitable sector? It has squandered considerable assets in a short time and its response has been a swingeing cutback on its operation in Wales, which amounts to robbing off its enterprises here. As well as being shocked by this, do you agree that it sets a dangerous precedent for all organisations that operate on an England and Wales basis. They see one of the largest and oldest charities in Britain responding to devolution by removing all of its operations from Wales. The Assembly must send the message that that is unacceptable.

I repeat my welcoming of the action taken by one of the joint presidents of the Children's

gwaith gwerthfawr i geisio cadw'r gwasanaethau a'r prosiectau hynny yng Nghymru. A wnewch chi gysylltu â chynghorau lleol yn yr ardaloedd lle y lleolir y prosiectau, ac ystyried defnyddio eich cyllideb er mwyn sicrhau, os bydd angen, bod arian ychwanegol ar gael i sicrhau parhad y ddarpariaeth gwasanaethau a chynnig diogelwch felly i'r cyflogeion a chysur i'r llu o blant sy'n elwa ar y prosiectau hyn? Drwy wneud hyn, gallwn benderfynu cyn gynted â phosibl ar ddyfodol y prosiectau hyn a sicrhau na adawn bethau tan y funud olaf cyn gwybod a fyddant yn parhau y flwyddyn nesaf.

Jane Hutt: Yr ydym yn cynnwys llywodraeth leol yn y tasglu oherwydd, fel y dywedais, mae llawer o'r prosiectau hyn mewn ardaloedd awdurdod lleol ac fe'u cefnogir fel rhan o bartneriaethau â llywodraeth leol. Cefnogir llawer o'rartneriaethau hyn hefyd gan y Cynulliad drwy'r cynlluniau a nodais. Felly, rhaid wrth ymagwedd bartneriaeth tuag at sicrhau ein bod yn diogelu'r gwasanaethau hynny ac yn ystyried pob ffordd a chyfle o wneud hynny, nid yn unig gydag ymrwymiad y Cynulliad, ond hefyd llywodraeth leol, ymddiriedolaethau a sefydliadau gwirfoddol eraill yng Nghymru. Mae arian Ewrop yn gysylltiedig â hyn hefyd, yn ogystal â Chymdeithas y Plant ei hun—nid ydym am iddi adael Cymru yn y cyflwr hwn.

David Melding: A gytunwch fod Cymdeithas y Plant, yn anffodus, yn prysur ennill enw gwael iddi ei hun am fod yn Marconi y sector elusenol? Mae wedi gwastraffu asedion sylweddol mewn byr amser a'i ymateb i hyn fu cwtogi'n llym ar ei gwaith yng Nghymru, sy'n gyfystyr â dwyn oddi ar ei mentrau yma. Yn ogystal â rhoi sioc fawr inni, a gytunwch ei bod yn gosod cysnail beryglus i bob sefydliad sy'n gweithredu ar sail Cymru a Lloegr. Gwelant un o elusennau mwyaf a hynaf Prydain yn ymateb i ddatganoli drwy ddiddymu pob un o'i gweithrediadau yng Nghymru. Rhaid i'r Cynulliad gyfleu'r neges bod hynny'n annerbyniol.

Unwaith eto, dywedaf fy mod yn croesawu'r camau a gymerwyd gan un o gydlywyddion

Society—the Archbishop of Wales—in resigning in protest. We need to send a similar severe response to the Children's Society because no matter what you manage to salvage from the wreckage—and I support your noble efforts in that regard—what has happened is a disgrace and is unacceptable. We should be clear in telling the Children's Society about the inadequacy, from start to finish, of what it has proposed.

I welcome the taskforce that you will set up and I hope that other organisations will be able to take up much of this work. You will have our full support in those endeavours. However, an Assembly Minister should never again be put in the shocking position of having to recover a situation within months because a charity has mismanaged its finances, and on top of that, has made a most inappropriate managerial decision. From start to finish, the Children's Society has behaved disgracefully and has denied the mission, which it has proudly espoused for 130 years.

Jane Hutt: Your views have been echoed not just in this Chamber, but throughout Wales and by the Church in Wales, given the resignation of Archbishop Rowan Williams as one of the joint presidents of the society. I will read from a letter from the Church in Wales's council of mission and ministry:

'We are extremely unhappy about the lack of adequate consultation prior to the decision by the trustees of this society, not least the failure to consult the church given that the Church in Wales appears as part of the title of the society.'

I urge Members to take this up with the trustees of the Children's Society. As Members who are concerned about services in Wales, we are not going to take this lying down and I am grateful for your forceful points, David. As I said in response to Janet, we must consider the state and vulnerability of other England and Wales or UK organisations in terms of the security and sustainability of the voluntary sector. We must get the message across that devolution has happened in Wales and that it should mean devolution of power to those in Wales

Cymdeithas y Plant—Archesgob Cymru—sef gwrthdystio drwy ymddiswyddo. Mae angen inni anfon ymateb difrifol tebyg i Gymdeithas y Plant oherwydd waeth beth y llwyddwch i'w achub o'r llanastr—a chefnogaf eich ymdrechion clodwiw yn hynny o beth—mae'r hyn a ddigwyddodd yn gywilydd ac yn annerbyniol. Dylem fod yn dweud wrth Gymdeithas y Plant fod yr hyn a gynigiodd, o'r dechrau i'r diwedd, yn annigonol.

Croesawaf y tasglu a sefydlir gennych a gobeithiaf y gall sefydliadau eraill ymgymryd â llawer o'r gwaith hwn. Byddwn yn eich cefnogi'n llwyr yn yr ymdrechion hynny. Fodd bynnag, ni ddylid byth rhoi un o Weinidogion y Cynulliad yn y sefyllfa ofnadwy eto o orfod adfer sefyllfa o fewn misoedd gan fod elusen wedi camreoli ei harian, ac ar ben hynny, wedi gwneud penderfyniad rheoli amhriodol iawn. O'r dechrau i'r diwedd, mae Cymdeithas y Plant wedi ymddwyn yn warthus ac wedi gwrthod y genhadaeth, a arddelodd gyda balchder am 130 o flynyddoedd.

Jane Hutt: Adleisiwyd eich safbwyntiau nid yn unig yn y Siambr hon, ond ledled Cymru a chan yr Eglwys yng Nghymru, o gofio ymddiswyddiad yr Archesgob Rowan Williams o fod yn gydlywydd y gymdeithas. Darllenaf o lythyr gan gyngor cenhadu a gweinidogaethu yr Eglwys yng Nghymru:

'Yr ydym yn anfodlon iawn nad oedd digon o ymgynghori cyn i ymddiriedolaethwyr y gymdeithas hon benderfynu, yn anad dim y ffaith nad oeddynt wedi ymgynghori â'r eglwys, o gofio bod yr Eglwys yng Nghymru yn rhan o deitl y gymdeithas.'

Anogaf yr Aelodau i drafod hyn ag ymddiriedolwyr Cymdeithas y Plant. Fel Aelodau sydd yn pryderu am wasanaethau yng Nghymru, nid ydym yn mynd i'w dderbyn heb wrthwynebu ac yr wyf yn ddiolchgar am eich pwyntiau grymus, David. Fel y dywedais yn fy ymateb i Janet, rhaid inni ystyried cyflwr a natur ddiamddiffyn sefydliadau eraill yng Nghymru a Lloegr neu'r DU o ran diogelwch a chynaliadwyedd y sector gwirfoddol. Rhaid inni gyfleu'r neges bod datganoli wedi digwydd yng Nghymru ac y dylai olygu datganoli pŵer i'r

who are trying to support our most vulnerable children and young people.

10:05 a.m.

Tom Middlehurst: The society stands condemned for its handling of this announcement. It is ham-fisted and insensitive. The announcement has created much uncertainty among those who are in receipt of its services and among its employees in Wales, who provide a valuable service to our people and communities. In reviewing the society's work, will you ask the taskforce to consider all the children's services that are provided by the voluntary sector in Wales? Will you ask it to consider all the organisations that receive public funds to support their work to ensure that they take all opportunities to improve and increase the co-operation, and reduce the competition, between voluntary organisations and to encourage joint working in making the best use of those resources? In your discussions with Mr Sparks, did he indicate whether there were any cost pressures in Wales that might have persuaded the society to take this deplorable decision?

Jane Hutt: The children's voluntary sector in Wales is vibrant and all organisations work closely together. For example, they came together effectively and worked hard in forming policy that led to the appointment of the Children's Commissioner for Wales. The organisations are brought together by Children in Wales, which is an umbrella organisation for the statutory and voluntary sectors. They work powerfully together. They also play their role in Wales in many different ways in partnership with local authorities and the Assembly. I am convinced about their contribution and that they work more collaboratively as a result of the Assembly's establishment. That is because we expect that of them and they know that they must achieve that in order to progress in supporting children and young people. In terms of the decision of the Children's Society and Mr Sparks's response, which some Members may have heard on Radio 4 on Sunday morning, it is clear that the Children's Society is concerned with two countries and it had to sacrifice one. In England, only 20 per cent of the projects will

sawl yng Nghymru sy'n ceisio cefnogi ein plant a'n pobl ifanc mwyaf diamddiffyn.

Tom Middlehurst: Condemnir y gymdeithas am y ffordd yr ymdriniodd â'r cyhoeddiad hwn. Mae'n lletchwith a dideimlad. Mae'r cyhoeddiad wedi creu llawer o ansicrwydd ymhlith y rhai sydd yn derbyn ei gwasanaethau ac ymhlith ei gweithwyr yng Nghymru, sy'n darparu gwasanaeth gwerthfawr i'n pobl a'n cymunedau. Wrth adolygu gwaith y gymdeithas, a ofynnwch i'r tasglu ystyried yr holl wasanaethau plant a ddarperir gan y sector gwirfoddol yng Nghymru? A ofynnwch iddi ystyried yr holl sefydliadau sy'n cael arian cyhoeddus i gefnogi eu gwaith er mwyn sicrhau y manteisiant ar bob cyfle i wella a chynyddu cydweithrediad, a lleihau'r gystadleuaeth rhwng sefydliadau gwirfoddol ac annog cydweithio gan wneud y defnydd gorau o'r adnoddau hynny? Yn eich trafodaethau â Mr Sparks, a nododd a oedd rhyw bwysau o ran costau yng Nghymru a fyddai wedi darbwylo'r gymdeithas i wneud y penderfyniad affwysol hwn?

Jane Hutt: Mae sector gwirfoddol plant yng Nghymru yn fywiog ac mae pob sefydliad yn gweithio'n agos gyda'i gilydd. Er enghraifft, daethant at ei gilydd yn effeithiol gan weithio'n galed i lunio polisi a arweiniodd at benodi Comisiynydd Plant Cymru. Plant yng Nghymru sy'n dwyn y sefydliadau hyn ynghyd, sef sefydliad ymbarél y sectorau statudol a gwirfoddol. Gweithiant gyda'i gilydd yn rymus. Chwaraeant eu rhan hefyd yng Nghymru mewn sawl ffordd wahanol mewn partneriaeth ag awdurdodau lleol a'r Cynulliad. Yr wyf yn argyhoeddedig o'u cyfraniad a'u bod yn cydweithio yn fwy o ganlyniad i sefydlu'r Cynulliad. Mae hynny am ein bod yn disgwyl hynny oddi wrthynt a'u bod yn gwybod bod yn rhaid iddynt gyflawni hynny er mwyn datblygu'r gwaith o gefnogi plant a phobl ifanc. O ran penderfyniad Cymdeithas y Plant ac ymateb Mr Sparks, a glywodd rai o'r Aelodau efallai ar Radio 4 fore Sul, mae'n glir bod Cymdeithas y Plant yn ymwneud â dwy wlad a bu'n rhaid iddi aberthu un. Yn Lloegr, dim ond 20 y cant o'r prosiectau a ddileir, ond yng Nghymru caiff pob prosiect ei ddileu.

be cut, whereas all Welsh projects will be cut. Mr Sparks said that on the radio and in person to me. The Children's Society's attitude and extraordinary insensitivity is a disgrace. We will not take this lying down. As I said, I urge Members to take this up directly with trustees and through their contacts.

Helen Mary Jones: I press Jane further, in the light of her responses to Tom Middlehurst and Janet Ryder, to review the nature of the children's services provided by the voluntary sector in Wales, with a view to ensuring that essential core services receive sufficient public sector funding, so that they are not made vulnerable in this way again. The voluntary sector's traditional role was to carry out additional and innovative work that the public sector could not do. I am concerned, as are many Members, that the voluntary sector is now carrying out statutory work. I am not sure how appropriate that is. Will you take this opportunity to take a fresh look at how advocacy services are provided for children in care across Wales, with a view to considering establishing some kind of coherent national structure, so that children know what they can expect everywhere?

Jane Hutt: Those are important points. The children's voluntary sector has often been a leader in innovation, with local authorities and government then embedding those innovative policies and practices in their service delivery. However, the children's voluntary sector also provides services. Advocacy must be independent, so it is appropriate that it is not lodged inside local authorities. Independent advocacy must be provided by an independent organisation, such as the Children's Society—other organisations also provide it. Those organisations then have a service level agreement with the local authority. As you said, we must ensure that that is embedded in sustainable funding and service development streams. However, independence is key and that is why the voluntary sector is so important. Other projects will come forward and will play their part in initiating change and then possibly move on to other schemes. However, we must recognise that advocacy must be independent and we must secure the

Dywedodd Mr Sparks hynny ar y radio ac yn bersonol wrthyf fi. Mae agwedd a diffyg sensitifrwydd eithriadol Cymdeithas y Plant yn warthus. Ni dderbyniwn hyn heb wrthwynebiad. Fel y dywedais, anogaf yr Aelodau i drafod hyn yn uniongyrchol â'r ymddiriedolwyr a thrwy eu cysylltiadau.

Helen Mary Jones: Pwysaf ymhellach ar Jane yng ngoleuni ei hymatebion i Tom Middlehurst a Janet Ryder, i adolygu natur y gwasanaethau plant a ddarperir gan y sector gwirfoddol yng Nghymru, gyda'r bwriad o sicrhau bod y gwasanaethau craidd hanfodol yn cael digon o arian y sector cyhoeddus, fel na fyddant yn agored fel hyn eto. Rôl draddodiadol y sector gwirfoddol oedd cyflawni gwaith ychwanegol ac arloesol na allai'r sector cyhoeddus ei wneud. Pryderaf, fel y gwna llawer o'r Aelodau, fod y sector gwirfoddol yn cyflawni gwaith statudol yn awr. Nid wyf yn siŵr pa mor briodol yw hynny. A fanteisiwch ar y cyfle hwn i edrych o'r newydd ar y ffordd y darperir gwasanaethau eirioli i blant mewn gofal ledled Cymru, gyda'r bwriad o ystyried sefydlu rhyw fath o strwythur cenedlaethol cydlynol, fel bod plant yn gwybod beth y gallant ei ddisgwyl ym mhobman?

Jane Hutt: Mae'r rheini'n bwyntiau pwysig. Yn aml, bu sector gwirfoddol y plant ar y blaen wrth arloesi, gydag awdurdodau lleol a llywodraeth yn ymgorffori'r polisiau a'r arferion arloesol wrth ddarparu eu gwasanaethau. Fodd bynnag, darperir gwasanaethau hefyd gan sector gwirfoddol y plant. Rhaid i eiriolaeth fod yn annibynnol, felly mae'n briodol na chaiff ei roi yng ngofal awdurdodau lleol. Rhaid i sefydliad annibynnol, fel Cymdeithas y Plant ddarparu eiriolaeth annibynnol—mae sefydliadau eraill yn ei darparu hefyd. Yna mae gan y sefydliadau hynny gytundeb lefel gwasanaeth gyda'r awdurdod lleol. Fel y dywedasoch, rhaid inni sicrhau ei fod wedi ei hymgorffori mewn llifau ariannu cynaliadwy a datblygu gwasanaethau. Fodd bynnag, mae annibyniaeth yn allweddol a dyna pam mae'r sector gwirfoddol mor bwysig. Daw prosiectau eraill i'r golwg a byddant yn chwarae eu rhan wrth ysgogi newid ac o bosibl yn symud ymlaen i gynlluniau eraill. Fodd bynnag, rhaid inni gydnabod bod yn

voluntary sector's role in that. I will certainly consider that further.

Ann Jones: I also state my disappointment in the society and with Mr Sparks's cavalier attitude. He has yet to respond to a letter that I wrote to him a week ago, asking him to reconsider the decision. I note, with disappointment, that he has not responded to your request either, Jane. The Church in Wales has played a valuable part in all of this.

The Deputy Presiding Officer: Order.

Ann Jones: I am coming to the question. You mentioned that this taskforce will not take a long time and I am grateful for that. We have a small window of opportunity. What assurances will you give to the staff, many of whom are not interested in protecting their own jobs as much as protecting vulnerable people, that the Assembly will be able to deal with the taskforce's recommendations?

Jane Hutt: That is an important point. The Children's Society has announced that it will withdraw from July next year, so that is the timescale. However, as I said, we must ensure that the taskforce completes its work early next year. It will possibly need to continue in a monitoring form, but recommendations and actions to safeguard the services, as well as the staff's contribution, must be done within the coming weeks. We must ensure that we do not lose those staff because of the insecurity that they now face. They are committed staff who have professional expertise and a dedication to their particular jobs. The quicker the taskforce gets on with its work, the better. We have all the players around the table. The Assembly will invest not only its expertise but some money now to help that taskforce do its job quickly and effectively.

Karen Sinclair: You have almost answered my question already, Jane. I wish to highlight that time is of the essence. If there is

rhaid i eiriolaeth fod yn annibynnol a rhaid inni sicrhau rôl y sector gwirfoddol yn hynny. Yn sicr, byddaf yn rhoi ystyriaeth bellach i hynny.

Ann Jones: Nodaf fy siomedigaeth hefyd yn y gymdeithas ac agwedd ffwrdd-â-hi Mr Sparks. Hyd yn hyn, nid yw wedi ymateb i lythyr a ysgrifennais ato wythnos yn ôl yn gofyn iddo ailystyried y penderfyniad. Nodaf, gyda siom, nad yw wedi ymateb i'ch cais chi ychwaith, Jane. Mae'r Eglwys yng Nghymru wedi chwarae rhan werthfawr yn hyn i gyd.

Y Dirprwy Lywydd: Trefn.

Ann Jones: Dof at y cwestiwn. Gwnaethoch sôn na fydd y tasglu hwn yn cymryd llawer o amser ac yr wyf yn ddiolchgar am hynny. Mae hwn yn rhoi rhywfaint o gyfle i ni. Pa sicrwydd a roddwch i'r staff, y mae gan lawer ohonynt fwy o ddiddordeb mewn diogelu pobl ddiamddiffyn yn hytrach na diogelu eu swyddi eu hunain, y bydd y Cynulliad yn gallu delio ag argymhellion y tasglu?

Jane Hutt: Mae hwnnw'n bwynt pwysig. Mae Cymdeithas y Plant wedi cyhoeddi y bydd yn tynnu'n ôl o fis Gorffennaf y flwyddyn nesaf, felly dyna'r terfyn amser. Fodd bynnag, fel y dywedais, rhaid inni sicrhau bod y tasglu yn cwblhau ei waith yn gynnar y flwyddyn nesaf. O bosibl, bydd angen iddo barhau i fonitro, ond rhaid cyflwyno'r argymhellion a chymryd y camau i ddiogelu'r gwasanaethau, yn ogystal â chyfraniad y staff, o fewn yr ychydig wythnosau nesaf. Rhaid inni sicrhau na chollwn y staff hynny oherwydd yr ansicrwydd a wynebant yn awr. Maent yn staff ymroddedig sy'n meddu ar arbenigedd proffesiynol ac ymrwymiad i'w swyddi penodol. Po gyflymaf y cyflawna'r tasglu ei waith, gorau oll. Mae pawb sy'n chwarae rhan wedi dod ynghyd. Bydd y Cynulliad nid yn unig yn buddsoddi ei arbenigedd ond rhywfaint o arian yn awr i helpu'r tasglu hwnnw i wneud ei waith yn gyflym ac effeithiol.

Karen Sinclair: Yr ydych bron wedi ateb fy nghwestiwn eisoes, Jane. Dymunaf bwysleisio bod amser yn hanfodol. Os bydd

protracted delay, staff will start to look elsewhere for employment and the service will implode.

Jane Hutt: Yes, I think I covered that in response to Ann.

Lorraine Barrett: My question is about the assets and grant money that have been paid from statutory bodies to the society. What can be done to ensure that those assets and share of that grant money stays in Wales and is not clawed back by the society?

Jane Hutt: I made it clear to Ian Sparks when I met him last week that we would expect the assets to stay in Wales. The grants that are provided now will be part of the recovery in whatever way that the taskforce takes this forward. There is also the issue of money that is raised by people for the Children's Society in Wales. We will shortly have Christingle services across Wales, which raise a great deal of money. The strong message to the Children's Society is that that money and the assets must stay in Wales. I hope that the Assembly endorses my making that point strongly to the Children's Society.

oedi maith, bydd y staff yn dechrau edrych yn rhywle arall am waith a bydd y gwasanaeth yn chwalu'n fewnol.

Jane Hutt: Ie, credaf imi grybwyll hynny yn fy ymateb i Ann.

Lorraine Barrett: Mae fy nghwestiwn yn ymwneud â'r asedion a'r arian grant a dalwyd gan gyrff statudol i'r gymdeithas. Beth y gellir ei wneud i sicrhau bod yr asedion hynny a'r gyfran o'r arian grant hwnnw yn aros yng Nghymru ac na chânt eu hadennill gan y gymdeithas?

Jane Hutt: Eglurais wrth Ian Sparks pan gyfarfûm ag ef yr wythnos diwethaf y byddem yn disgwyl i'r asedion aros yng Nghymru. Bydd y grantiau a ddarperir yn awr yn rhan o'r adferiad ym mha ffordd bynnag y datblygir hyn gan y tasglu. Mae problem hefyd gyda'r arian a godir gan bobl ar gyfer Cymdeithas y Plant yng Nghymru. Cyn bo hir, bydd gennym wasanaethau Christingle ledled Cymru, sy'n codi llawer iawn o arian. Y neges gref i Gymdeithas y Plant yw bod yn rhaid i'r arian hwnnw a'r asedion aros yng Nghymru. Gobeithiaf y bydd y Cynulliad yn cymeradwyo'r pwynt cryf hwn a wnaif i Gymdeithas y Plant.

Datganiad ar Newid Strwythurol yn yr NHS Statement on Structural Change in the NHS

Jane Hutt: I am pleased to make this statement to the Assembly today and to respond to the questions which I know many of you will wish to ask. This statement will provide the basis for the debate that will follow later in the term. I am grateful to my colleague, the Minister for Assembly Business, Andrew Davies, for the enormous efforts that he and his officials have made over recent days to secure as early a date as possible for that debate to take place. [OPPOSITION ASSEMBLY MEMBERS: 'Oh.'] I am pleased to let you know that, subject to the usual procedures of the Assembly, that debate has now been scheduled for 27 November. The redesign of the NHS in Wales is rooted in the White Paper 'Putting Patients First', published in 1998 by the Secretary of State for Wales at that time. It was designed to bring an end to the

Jane Hutt: Mae'n bleser gennyf wneud y datganiad hwn i'r Cynulliad heddiw ac ateb y cwestiynau yr hoffai llawer ohonoch eu gofyn imi, fe wn. Bydd y datganiad hwn yn sail i'r ddadl a fydd yn dilyn yn ddiweddarach yn y tymor. Yr wyf yn ddiolchgar i'm cyd-Aelod, y Trefnydd, Andrew Davies, am yr ymdrech fawr a wnaeth ef a'i swyddogion yn ystod y dyddiau diwethaf i sicrhau'r dyddiad cyntaf posibl i gynnal y ddadl honno [AELODAU GWRTHBLEIDIAU'R CYNULLIAD: 'O.'] Yr wyf yn falch o nodi y caiff y ddadl honno ei chynnal ar 27 Tachwedd bellach, yn amodol ar weithdrefnau arferol y Cynulliad. Mae gwreiddiau cynllun newydd yr NHS yng Nghymru i'w gweld yn y Papur Gwyn, 'Rhoi Cleifion yn Gyntaf', a gyhoeddwyd yn 1998 gan Ysgrifennydd Gwladol Cymru bryd hynny. Nod y cynllun oedd rhoi terfyn ar

divisiveness of the internal market. Its key message was that all parts of the NHS must work together to provide good, effective services for patients. Co-operation, not competition, was the watchword.

10:15 a.m.

The existing framework of local government in Wales was seen to provide a suitable and stable base for local action, with local health groups being coterminous with unitary authority boundaries to facilitate joint working. On this basis, 22 local health groups were set up in Wales.

In February 2001, 'Improving Health in Wales – A Plan for the NHS with its partners' was published. This signalled the proposed strengthening of the local health groups to take on new responsibilities for commissioning, securing and delivering healthcare in their localities. At the same time the Assembly would be strengthened to provide a new sense of leadership and direction at the national level. This removed the necessity for health authorities in Wales.

The consultation document, 'Structural Change in the NHS in Wales' was published in July 2001 and the three-month consultative period came to an end on 19 October 2001. A total of 345 responses were received from a wide range of organisations, individuals and representative bodies.

The proposals contained in the consultative document resulted from the work of the Structures Task and Finish Group, which was set up as part of the implementation process for our plan for the NHS. Its membership included representatives from the National Assembly, the NHS, local government and the voluntary sector.

During the consultation, I visited the five health authorities to discuss the proposals with their staff. Open sessions also took place in north, west and south Wales to discuss the background and detail of the structural changes. There has been a wide range of meetings, events and workshops across Wales over the last few months, giving

raniadau'r farchnad fewnol. Ei brif neges oedd bod yn rhaid i bob rhan o'r NHS weithio gyda'i gilydd i roi gwasanaethau da, effeithiol i gleifion. Cydweithredu, nid cystadlu oedd y nod.

Barnwyd bod fframwaith cyfredol llywodraeth leol yng Nghymru yn rhoi sail addas a sefydlog i weithredu'n lleol, ac yr oedd ffiniau grwpiau iechyd lleol yn cyfateb â ffiniau awdurdodau unedol er mwyn hwyluso gweithio ar y cyd. Ar y sail hon, sefydlwyd 22 o grwpiau iechyd lleol yng Nghymru.

Yn Chwefror 2001, cyhoeddwyd 'Gwella Iechyd yng Nghymru – Cynllun i'r GIG ynghyd â'i bartneriaid'. Yr oedd hwn yn arwydd o'r bwriad i atgyfnerthu'r grwpiau iechyd lleol i ymgymryd â chyfrifoldebau newydd dros gomisiynu, sicrhau a chyflwyno gofal iechyd yn eu hardaloedd. Ar yr un pryd, câr'r Cynulliad ei atgyfnerthu i roi math newydd o arweiniad a chyfeiriad yn genedlaethol. Yn sgîl y datblygiad hwnnw ni fyddai angen awdurdodau iechyd yng Nghymru.

Cyhoeddwyd y ddogfen ymgynghori, 'Newid Strwythurol yn yr NHS yng Nghymru' ym mis Gorffennaf 2001 a daeth y cyfnod ymgynghori tri mis i ben ar 19 Hydref 2001. Cafwyd 345 o ymatebion gan amrywiaeth eang o sefydliadau, unigolion a chyrrff cynrychioliadol.

Yr oedd y cynigion yn y ddogfen ymgynghori yn ffrwyth gwaith y Grŵp Gorchwyl a Gorffen ar Strwythurau, a sefydlwyd fel rhan o'r broses o roi ein cynllun ar gyfer yr NHS ar waith. Ymhlith aelodau'r grŵp yr oedd cynrychiolwyr y Cynulliad Cenedlaethol, yr NHS, llywodraeth leol a'r sector gwirfoddol.

Yn ystod yr ymgynghoriad, ymwelais â phum awdurdod iechyd i drafod y cynigion â'u staff. Cynhaliwyd sesiynau agored hefyd yn y gogledd, yn y gorllewin ac yn y de i drafod cefndir a manylion y newidiadau strwythurol. Cynhaliwyd ystod o gyfarfodydd, digwyddiadau a gweithdai ledled Cymru yn ystod yr ychydig fisoedd diwethaf, gan roi

people the opportunity to discuss the proposals, understand the background to the structures, and give their views.

We emerge from the consultation with a renewed determination to create a health service that crafts local solutions for local problems and ensures that those local solutions fit into an all-Wales framework of priorities.

Against that background, I have made the following decisions. Local health groups will be strengthened to become local health boards in each local authority area. These will be the building blocks of the new NHS in Wales. The principle of being coterminous with local authorities is widely regarded as providing very important advantages. The 22 local health boards will become statutory bodies to give them the power and status to discharge their responsibilities.

The partnership between local health boards and local authorities is critical. The Assembly Government is seeking primary legislative provision to place a duty on each local council and each local health board, along with their partners, to jointly formulate and implement a strategy for the health and wellbeing of members of the public in the local authority's area. That will include agreeing joint investment priorities and joint planning of interface services, based on a joint assessment of need.

The consultation emphasised the importance of outlining the steps, taken over the next 18 months, to prepare local health boards for their new roles and functions in order to be confident that they will be fit for purpose. These purposes will include: assessing the health needs of their areas and the effectiveness of local health systems; securing and providing primary health care; securing community and intermediate care; and securing secondary care. Boards will also have responsibility for addressing health and access inequalities in their communities. I shall return to the development programme for local health boards and partnerships later in this statement.

cyfle i bobl drafod y cynigion, i ddeall cefndir y strwythurau, ac i fynegi barn.

Ar ôl cwblhau'r broses ymgynghori yr ydym yn benderfynol o'r newydd o greu gwasanaeth iechyd sy'n llunio atebion lleol i broblemau lleol ac yn sicrhau bod yr atebion lleol hynny yn unol â fframwaith blaenoriaethau i Gymru gyfan.

Yn erbyn y cefndir hwnnw, gwneuthum y penderfyniadau canlynol. Caiff y grwpiau iechyd lleol eu hatgyfnerthu a'u datblygu'n fyrddau iechyd lleol ym mhob ardal awdurdod lleol. Y byrddau fydd conglfeini'r NHS newydd yng Nghymru. Credir yn gyffredinol fod yr egwyddor o bennu ffiniau sy'n cyfateb â ffiniau awdurdodau lleol yn fanteisiol iawn. Bydd y 22 o fyrddau iechyd lleol yn dod yn gyrff statudol er mwyn iddynt gael y pŵer a'r statws i ymgymryd â'u cyfrifoldebau.

Mae'r bartneriaeth rhwng y byrddau iechyd lleol a'r awdurdodau lleol yn holl bwysig. Mae Llywodraeth y Cynulliad am ddarpariaeth deddfwriaeth sylfaenol a fydd yn rhoi dyletswydd ar bob cyngor lleol a phob bwrdd iechyd lleol, ynghyd â'uartneriaid, i lunio a gweithredu strategaeth ar y cyd er iechyd a lles aelodau'r cyhoedd yn ardal yr awdurdod lleol. Bydd hynny yn cynnwys cytuno ar flaenoriaethau buddsoddi ar y cyd a chydgyllunio gwasanaethau rhyngwyneb, yn seiliedig ar asesiad o anghenion ar y cyd.

Pwysleisiodd yr ymgynghoriad pa mor bwysig yw nodi'r camau, i'w cymryd dros y 18 mis nesaf, i baratoi byrddau iechyd lleol ar gyfer eu rolau a'u swyddogaethau newydd er mwyn bod yn hyderus y gallant fod yn addas i'r diben. Ymhlith y dibenion hyn fydd: asesu anghenion iechyd eu hardaloedd ac effeithiolrwydd systemau iechyd lleol; sicrhau a darparu gofal iechyd sylfaenol; sicrhau gofal cymuned a gofal canolraddol; a sicrhau gofal eilaidd. Bydd y byrddau hefyd yn gyfrifol am fynd i'r afael â'r anghydraddoldebau o ran iechyd a mynediad yn eu cymunedau. Dychwelaf at y rhaglen ddatblygu ar gyfer byrddau iechyd lleol a phartneriaethau yn ddiweddarach yn y datganiad hwn.

The membership of boards will need to be widened to include representation from local authority elected members. The voice of patients will be strengthened through voluntary and lay representation. The membership will also contain an executive team, which will include public health and other professional staff. It will also provide an additional place for a professional allied to medicine, and a place for a nurse, in addition to an executive board place for a nursing director. This would result in a board that would have a wider and more inclusive membership than at present.

Members of the local health boards will need to be selected in a way that secures the legitimacy of representation. The boards must be required to conduct business in public and to strengthen engagement with the public.

The consultation raised concerns about the concept of local health boards consortia, as outlined in the original document, and therefore I have decided not to pursue that proposal.

A range of consultees favoured a model in which local health boards, local authorities, the trusts and the voluntary sector worked together, to ensure joined-up and, where appropriate, integrated commissioning arrangements for hospital and community services within local areas. I intend to ensure that local organisations work together in this way to guarantee that the best possible range and quality of services are delivered for their local populations through effective and value-for-money commissioning. In the first stages, three regional Assembly offices will oversee this process to ensure consistent and paced development of such joint working. I will say more about these offices later.

On the basis of such a model, there will be 10-12 local partnerships throughout Wales, most often consisting of two local health boards, two local authorities and one NHS trust. Bringing people together in this way—to ensure joint provision where patient flows

Bydd angen ehangu aelodaeth y byrddau i gynnwys cynrychiolaeth o aelodau etholedig yr awdurdodau lleol. Caiff llais y cleifion ei atgyfnerthu drwy gynrychiolwyr gwirfoddol a lleyg. Ymhlith yr aelodau bydd tîm gweithredol hefyd, a fydd yn cynnwys staff iechyd cyhoeddus ynghyd â gweithwyr proffesiynol eraill. Bydd lle ychwanegol hefyd i weithiwr proffesiynol sy'n gysylltiedig â meddygaeth, a lle i nyrs, yn ychwanegol at y lle ar gyfer cyfarwyddwr nyrsio ar y bwrdd gweithredol. Byddai hyn yn arwain at fwrdd ag iddo aelodaeth ehangach a mwy cynhwysol nag sy'n bodoli ar hyn o bryd.

Bydd angen i aelodau'r byrddau iechyd lleol gael eu dewis mewn modd sy'n sicrhau natur ddilys y gynrychiolaeth. Rhaid gorfodi'r byrddau i gynnal eu busnes yn gyhoeddus ac i atgyfnerthu eu cysylltiadau â'r cyhoedd.

Codwyd pryderon yn yr ymgynghoriad ynglŷn â'r cysyniad o gonsortia o fyrddau iechyd lleol, fel y'u nodwyd yn y ddogfen wreiddiol, ac felly penderfynais beidio â gweithredu ar y cynnig hwnnw.

Yr oedd nifer o'r ymatebion i'r ymgynghoriad o blaid model lle y byddai'r byrddau iechyd lleol, yr awdurdodau lleol, yr ymddiriedolaethau a'r sector gwirfoddol yn gweithio gyda'i gilydd, i sicrhau trefniadau comisiynu cydgysylltiedig, ac integredig lle y bo hynny yn briodol, ar gyfer ysbytai a gwasanaethau cymuned yn yr ardaloedd lleol. Bwriadaf sicrhau bod sefydliadau lleol yn cydweithio yn y ffordd hon i sicrhau y caiff yr ystod orau bosibl o wasanaethau o'r safon orau bosibl eu darparu ar gyfer eu poblogaethau lleol drwy broses gomisiynu effeithiol sy'n rhoi gwerth am arian. Yn ystod y camau cyntaf, bydd tair swyddfa ranbarthol y Cynulliad yn goruchwyllo'r broses hon er mwyn sicrhau bod cydweithio o'r fath yn datblygu'n gyson fesul cam. Dywedaf ragor am y swyddfeydd hyn yn nes ymlaen.

Ar sail model o'r fath, bydd 10-12 o bartneriaethau lleol ledled Cymru, yn cynnwys dau fwrdd iechyd lleol, dau awdurdod lleol ac un ymddiriedolaeth NHS gan amlaf. Bydd dwyn pobl ynghyd yn y ffordd hon—er mwyn sicrhau darpariaeth ar

are similar—will ensure that the trusts' expertise and experience are fully utilised. They will facilitate the development of managed clinical networks and will represent the best provision of services for patients.

It was agreed among those who addressed this issue, that arrangements for Powys should differ from the rest of Wales and that the community trust and the local health boards should join to form one health board for Powys, as outlined in the structures report. The project to bring about that proposal will now proceed.

A small number of pathfinder projects will be considered as a result of proposals from the NHS, which suggest that local health boards assume responsibility for the community services that are currently provided by trusts. Only areas that have volunteered for these projects will be considered for inclusion as pathfinders.

As I said earlier, a number of consultees raised the issue of capacity at local health board and partnership level. They asked whether local health boards and partnerships would be capable of taking on the strengthened duties required of them under the new arrangements. I take that issue seriously. We need to remember that the skills and experience available in the NHS in Wales will continue to be invested in the NHS with the implementation of this plan. We will redistribute those skills and abilities from the health authorities to the local health boards and the Assembly, and, in that way, they will remain available within the whole service.

We must ensure that we have the right people in the right places as soon as possible. We will establish an all-Wales local health board and partnership development team, to sit alongside and complement the implementation team that already exists. Both teams will operate under the direction of the Director of NHS Wales. The development team will include some of the most senior figures in the services in Wales, including

y cyd lle y mae llif y cleifion yn debyg—yn sicrhau y defnyddir arbenigedd a phrofiad yr ymddiriedolaethau i'r eithaf. Byddant yn hwyluso'r gwaith o ddatblygu rhwydweithiau clinigol rheoledig ac yn cynnig y ffordd orau o ddarparu gwasanaethau ar gyfer cleifion.

Yr oedd pawb a ymdriniodd â'r mater hwn yn gyfôn y dylai'r trefniadau ym Mhowys fod yn wahanol i'r trefniadau yng ngweddill Cymru ac y dylai'r ymddiriedolaeth gymuned a'r byrddau iechyd lleol uno i ffurfio un bwrdd iechyd i Bowys, fel y nodwyd yn yr adroddiad ar strwythurau. Bydd y prosiect i roi'r cynnig hwnnw ar waith yn mynd rhagddo yn awr.

Caiff nifer fach o brosiectau arloesol eu hystyried o ganlyniad i gynigion yr NHS, sy'n awgrymu y dylai'r byrddau iechyd lleol ddod yn gyfrifol am y gwasanaethau cymuned a ddarperir ar hyn o bryd gan yr ymddiriedolaethau. Dim ond ardaloedd sydd wedi gwirfoddoli ar gyfer y prosiectau hyn a gaiff eu hystyried fel rhan o'r prosiectau arloesol.

Fel y dywedais yn gynharach, codwyd mater capasiti ar lefel byrddau iechyd lleol a'r partneriaethau gan nifer o'r rhai a ymatebodd i'r ymgynghoriad. Gofynnwyd a fyddai'r byrddau iechyd lleol a'r partneriaethau yn gallu ymgymryd â'r dyletswyddau ehangach y byddai'n ofynnol iddynt ymgymryd â hwy o dan y trefniadau newydd. Cymeraf y mater hwnnw o ddifrif. Mae angen inni gofio y bydd y sgiliau a'r profiad sydd ar gael yn yr NHS yng Nghymru yn parhau i fod yn rhan o'r NHS ar ôl gweithredu'r cynllun hwn. Byddwn yn ailddosbarthu'r sgiliau a'r medrau hynny o'r awdurdodau iechyd i'r byrddau iechyd lleol a'r Cynulliad, ac, yn y modd hwnnw, byddant yn parhau i fod ar gael o fewn y gwasanaeth cyfan.

Rhaid inni sicrhau bod gennym y bobl gywir yn y swyddi cywir mor fuan â phosibl. Byddwn yn sefydlu tîm datblygu'r byrddau iechyd lleol a'r partneriaethau i Gymru gyfan, ochr yn ochr â'r tîm gweithredu sy'n bodoli eisoes a chan ategu'r tîm hwnnw. Bydd y ddau dîm yn gweithredu o dan gyfarwyddyd Cyfarwyddwr NHS Cymru. Bydd y tîm datblygu yn cynnwys rhai o'r swyddogion yn y swyddi uchaf yn y

those with direct experience of the commissioning process, as part of their management skills.

Following this statement, and in advance of the Assembly debate, I will publish a framework development plan, which includes specific milestones to be achieved between now and 1 April 2003. This document will provide a clear blueprint for those in the field, and will form the essential work programme for the development team to build the capacity of local health boards and the partnerships.

At Assembly level, the NHS Directorate's organisation and the range of skills directly available to it will be strengthened.

In order to enhance strategic planning, performance management and other operational functions, Assembly offices will be located in north, mid-west and south Wales. These regional bases will enable the directorate to maintain a visible local presence and they will be an accessible source of information and advice for the local NHS organisations. They will hold lead organisations to account on a daily basis on behalf of the Director of NHS Wales. It will also be particularly important that the directorate involves a full range of professional advice to create and deliver sound policies and strategies. These professionals will require effective support and will draw upon strengthened professional advisory structures within the NHS. The Director of NHS Wales, the Chief Medical Officer and the Chief Nursing Officer will be working closely together to secure this.

Strong representations have been received in favour—

The Deputy Presiding Officer: Order. I apologise for interrupting, but this statement is very long. The Presiding Officer has ruled that statements must be constrained to 1,000 words or 10 minutes. If they are to be long, they should be circulated well in advance, so that proper questioning can ensue. I know that Members want to hear what you have to

gwasanaethau yng Nghymru, gan gynnwys y rhai sy'n meddu ar brofiad uniongyrchol o'r broses gomisiynu, fel rhan o'u sgiliau rheoli.

Yn dilyn y datganiad hwn, a chyn cynnal y ddadl yn y Cynulliad, byddaf yn cyhoeddi cynllun datblygu fframwaith, sy'n cynnwys cerrig milltir penodol i'w cyrraedd cyn 1 Ebrill 2003. Bydd y ddogfen hon yn rhoi glasbrint clir i'r rhai sy'n gweithio yn y maes, ynghyd â rhaglen waith hanfodol i'r tîm datblygu adeiladu capasiti'r byrddau iechyd lleol a'r partneriaethau.

O ran y Cynulliad, caiff sefydliad Cyfarwyddiaeth yr NHS a'r ystod o sgiliau sydd ar gael yn uniongyrchol iddo eu hatgyfnerthu.

Er mwyn gwella cynllunio strategol, rheoli perfformiad a swyddogaethau gweithredol eraill, bwriedir agor swyddfeydd y Cynulliad yn y gogledd, yn y canolbarth a'r gorllewin, ac yn y de. Bydd y swyddfeydd rhanbarthol hyn yn fodd i'r gyfarwyddiaeth gael presenoldeb lleol, gweladwy a byddant yn ffynhonnell hwylus o wybodaeth a chyngor i sefydliadau lleol yr NHS. Ar ran Cyfarwyddwr NHS Cymru byddant yn sicrhau atebolrwydd beunyddiol y sefydliadau arweiniol. Bydd hefyd yn bwysig iawn bod y gyfarwyddiaeth yn cynnwys ystod lawn o gyngor gan weithwyr proffesiynol i lunio a chyflwyno polisiau a strategaethau cadarn. Bydd angen cymorth effeithiol ar y gweithwyr proffesiynol hyn a byddant yn defnyddio strwythurau ymgynghorol proffesiynol wedi'u hatgyfnerthu o fewn yr NHS. Bydd Cyfarwyddwr NHS Cymru, y Prif Swyddog Meddygol a'r Prif Swyddog Nyrsio yn gweithio'n agos gyda'i gilydd i sicrhau hyn.

Cafwyd sylwadau sy'n gryf o blaid—

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Ymddiheuraf am dorri ar eich traws, ond mae'r datganiad hwn yn hir iawn. Dyfarnodd y Llywydd na ddylai datganiadau fod yn fwy na 1,000 o eiriau neu barhau am fwy na 10 munud. Os bwriedir rhoi datganiad hir, dylid ei ddosbarthu ymhell ymlaen llaw, fel y gall yr Aelodau ofyn cwestiynau yn ei gylch mewn

say, but we are abusing our procedures if statements last longer than 10 minutes. Your statement is already running to more than 1,000 words, it must be approaching 2,000 words. I do not want to stop you, I would like you to finish, but in future we must try to keep to our procedures.

10:25 a.m.

Jane Hutt: This is an important statement, and I am grateful for the time—

The Deputy Presiding Officer: Order. All Assembly proceedings are important.

Jane Hutt: It is vital that the National Assembly has the capacity to provide the leadership for this important area of service development and delivery. There will be a primary care directorate at the Assembly supported by a reference group representing professional interests.

I also recognise the importance of ensuring that hospital and community-based healthcare services are recognised in the new NHS directorate arrangements. A lead director at Assembly level will be nominated to represent these interests, supported by a reference group. Lead directors will also be nominated for mental health and children's health services at Assembly level to strengthen policy and strategy, and to ensure their effective implementation.

The professional advisory machinery as a whole will be renewed and refreshed and will be well positioned in the new structural arrangements. Medical committees—based on the existing district medical committees—will provide an important means of engaging medical staff in secondary as well as primary care for policy planning and decision-making processes at national, regional and local levels.

modd priodol. Gwn fod yr Aelodau am glywed yr hyn sydd gennych i'w ddweud, ond byddwn yn mynd yn groes i'n gweithdrefnau os bydd datganiadau yn parhau am fwy na 10 munud. Mae eich datganiad eisoes wedi mynd dros 1,000 o eiriau, rhaid ei fod yn tynnu at 2,000 o eiriau. Nid wyf am roi terfyn ar eich datganiad, hoffwn pe baech yn ei orffen, ond yn y dyfodol rhaid inni geisio cadw at ein gweithdrefnau.

Jane Hutt: Mae hwn yn ddatganiad pwysig, ac yr wyf yn ddiolchgar am yr amser—

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Mae pob un o drafodion y Cynulliad yn bwysig.

Jane Hutt: Mae'n hollbwysig bod y Cynulliad Cenedlaethol yn gallu rhoi arweiniad yn y maes pwysig hwn o ddatblygu a chyflwyno gwasanaethau. Bydd cyfarwyddiaeth gofal sylfaenol yn y Cynulliad, wedi'i hategu gan grŵp cyfeirio a fydd yn cynrychioli buddiannau gweithwyr proffesiynol.

Cydnabyddaf hefyd pa mor bwysig ydyw i sicrhau y caiff gwasanaethau gofal iechyd mewn ysbytai ac yn y gymuned eu cydnabod o fewn trefniadau newydd Cyfarwyddiaeth yr NHS. Caiff cyfarwyddwr arweiniol ar lefel y Cynulliad ei enwebu i gynrychioli'r buddiannau hyn, gyda chefnogaeth grŵp cyfeirio. Caiff cyfarwyddwyr arweiniol eu henwebu hefyd ar gyfer y gwasanaethau iechyd meddwl a'r gwasanaethau iechyd plant yn y Cynulliad i atgyfnerthu polisïau a strategaeth, a sicrhau y cânt eu gweithredu'n effeithiol.

Caiff y systemau ymgynghorol proffesiynol eu hadnewyddu a'u hadfer yn eu cyfanrwydd a bydd iddynt safle da o fewn y trefniadau strwythurol newydd. Bydd pwyllgorau meddygol—yn seiliedig ar y pwyllgorau meddygol dosbarth sy'n bodoli eisoes—yn ffordd bwysig o gysylltu â staff meddygol ym maes gofal eilaidd yn ogystal â gofal sylfaenol o ran y prosesau ar gyfer llunio polisïau a gwneud penderfyniadau yn genedlaethol, yn rhanbarthol ac yn lleol.

The public health capacity will be strengthened in Wales. At Assembly level this will be achieved under the leadership of the Chief Medical Officer, and thereafter NHS public health services will be organised on an all-Wales basis, located within an NHS trust but with accountability to the Chief Medical Officer. Responsibility for the health of the population and for meeting statutory and operational requirements will be at local health board level. The Wales Centre for Health will provide an independent focus for the development and support of public health practice in all sectors and partner organisations.

I also intend to strengthen the role currently played by the Specialist Health Services Commission for Wales. In the reformed health service in Wales, the commission will continue to provide an all-Wales, arm's-length, commissioning body, dealing with tertiary and other highly specialised acute services. At present, the commission operates through a board of representatives from the constituent health authorities, but after reorganisation it will be constituted of regional representatives from local health boards, trusts and the National Assembly.

In addition to securing tertiary services, the commission will provide advice to the NHS in Wales in relation to more specialised secondary and regional services commissioning. It will continue to oversee these areas, through advice and guidance, for the post April 2003 bodies.

In addition, the commission will be strengthened to provide dedicated guidance, support and facilitation more generally in relation to acute services commissioning. Where, for example, difficult issues need determination, the commission will be able to provide a first source of arm's-length, independent advice and guidance.

Finally, the Commission will be strengthened to provide a direct input to the phased organisational development plan for local health boards and partnerships to which I referred earlier.

Atgyfnerthir capasiti iechyd cyhoeddus yng Nghymru. Yn y Cynulliad, caiff hyn ei gyflawni o dan arweiniad y Prif Swyddog Meddygol, a wedi hynny caiff gwasanaethau iechyd cyhoeddus yr NHS eu trefnu ar sail Cymru gyfan, wedi'u lleoli o fewn ymddiriedolaeth NHS ond yn atebol i'r Prif Swyddog Meddygol. Y byrddau iechyd lleol fydd yn gyfrifol am iechyd y boblogaeth ac am gyflawni gofynion statudol a gweithredol. Bydd Canolfan Iechyd Cymru yn gyfrwng annibynnol o ddatblygu a chefnogi arferion iechyd cyhoeddus ym mhob sector ac ym mhob sefydliad partner.

Bwriadaf hefyd atgyfnerthu rôl bresennol Comisiwn Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru. O fewn y gwasanaeth iechyd diwygiedig yng Nghymru, bydd y comisiwn yn parhau i fod yn gorff comisiynu hyd braich i Gymru gyfan, sy'n ymdrin â gwasanaethau trydyddol a gwasanaethau aciwt arbenigol iawn eraill. Ar hyn o bryd, mae'r comisiwn yn gweithredu drwy fwrdd o gynrychiolwyr yr awdurdodau iechyd sy'n rhan ohono, ond ar ôl ad-drefnu, bydd yn cynnwys cynrychiolwyr rhanbarthol o'r byrddau iechyd lleol, yr ymddiriedolaethau a'r Cynulliad Cenedlaethol.

Yn ogystal â sicrhau gwasanaethau trydyddol, bydd y comisiwn yn rhoi cyngor i'r NHS yng Nghymru ar y gwaith o gomisiynu gwasanaethau eilaidd mwy arbenigol a gwasanaethau rhanbarthol. Bydd yn parhau i oruchwylio'r meysydd hynny, ar ffurf cyngor a chanllawiau, o ran y cyrff a fydd yn gweithredu ar ôl Ebrill 2003.

Hefyd, caiff y comisiwn ei atgyfnerthu i roi canllawiau penodol, i gefnogi ac i hwyluso yn fwy cyffredinol ym maes comisiynu gwasanaethau aciwt. Er enghraifft, pan fo angen gwneud penderfyniad ar faterion anodd, bydd y comisiwn mewn sefyllfa i roi cyngor a chanllawiau annibynnol, hyd braich yn y lle cyntaf.

Yn olaf, caiff y Comisiwn ei atgyfnerthu i gyfrannu'n uniongyrchol at y cynllun datblygu sefydliadau fesul cam ar gyfer y byrddau iechyd lleol a'r partneriaethau y cyfeiriais atynt yn gynharach.

In addition to the discussions held at the Health and Social Services Committee last week, and at the debates which have taken place over the past nine months, I am grateful to all those who have given the time and commitment to contribute to this important debate, and for the range and quality of responses, given that will play a vital part in the formulation of the decisions on the way forward.

I will finish with extracts from two of the many positive responses which I have received in the past few days which sum up what the partnership Government is seeking to achieve in Wales. These are the words of the Community Practitioners' and Health Visitors' Association:

'We can now begin to build a better health service in Wales that is able to put the patient at the heart of the organisation and deliver the wider public health agenda that is needed to tackle the poor health of the people of Wales.'

These are the words of John Lease Jones, Chair of the Association of Welsh Community Health Councils:

'We welcome the intention to strengthen Local Health Groups into Local Health Boards. We think that the main planning and development of NHS services will be planned at a local forum which will enable the public to understand and participate in the provision of their own health care in a more comprehensive way than before.'

We believe that strengthening the primary care perspective and enabling joint working between the NHS and Social Services will benefit patients, the majority of whom receive all their health care in the community, and for whom the development of 'joined-up' provision is imperative.

These are just two of many responses to which I have listened, and which show how well our reforms are already understood and appreciated in the widest health community in Wales. I recommend them to the Assembly this morning.

David Lloyd: Ychydig o funudau sydd gennyf i siarad fel llefarydd yr wrthblaid ar iechyd. Dadl a ddylai fod wedi ei chynnal heddiw, oherwydd ni allaf ond gofyn cyfres o gwestiynau yn dilyn datganiad. Mae hynny'n hollol annigonol.

Yn ogystal â'r trafodaethau a gafwyd yn y Pwyllgor Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yr wythnos diwethaf, ac yn y dadleuon a gynhaliwyd yn ystod y naw mis diwethaf, yr wyf yn ddiolchgar i bawb a roddodd o'u hamser ac a ymrwymodd i gyfrannu at y ddadl bwysig hon, ac am amrywiaeth a safon yr ymatebion, o gofio y byddant yn chwarae rhan hollbwysig wrth benderfynu ar y ffordd ymlaen.

Gorffennaf drwy ddyfynnu dau o'r ymatebion cadarnhaol niferus sydd wedi dod i law yn ystod yr ychydig ddyddiau diwethaf sy'n crynhoi'r hyn y mae'r Llywodraeth bartneriaeth yn ceisio ei gyflawni yng Nghymru. Dyma eiriau Cymdeithas yr Ymarferwyr Cymuned a'r Ymwelwyr Iechyd:

Dyma eiriau John Lease Jones, Cadeirydd Cymdeithas Cynghorau Iechyd Cymuned Cymru:

Credwn y bydd atgyfnerthu gofal sylfaenol a hwyluso'r NHS a'r Gwasanaethau Cymdeithasol i gydweithio yn fanteisiol i'r cleifion, y caiff y rhan fwyaf ohonynt eu holl ofal iechyd yn y gymuned, ac y mae datblygu darpariaeth 'gydgysylltiedig' yn hanfodol iddynt.

Dau yn unig o'r ymatebion lu y gwrandewais arnynt yw'r rhain, ymatebion sy'n dangos pa mor dda y mae'r gymuned iechyd yn gyffredinol yng Nghymru eisoes yn deall ein diwygiadau ac yn eu gwerthfawrogi. Fe'u cymeradwyaf i'r Cynulliad y bore yma.

David Lloyd: I only have a few minutes to speak as opposition health spokesman. We should be holding a debate today, because I can only ask a series of questions following a statement. That is wholly inadequate.

O gofio'r pum ailstrwythuro a fu eisoes yn y gwasanaeth iechyd yn y degawd diwethaf, mae'r gwasanaeth yn ysu am sefydlogrwydd. Mae'n rhaid i unrhyw ailstrwythuro wneud pethau'n symlach a haws i'w deall, yn ogystal ag arbed arian a gwella'r gwasanaeth i gleifion. Nid yw'r hyn a glywsom y bore yma yn cyflawni'r un o'r rheini.

Byddai un corff cenedlaethol, a allai bennu triniaethau a chael gwared ar loteri triniaeth yn ôl cod post, yn gam sylweddol ymlaen. Dyna gred Plaid Cymru, ond nid dyna a glywsom y bore yma.

I am aghast. Following the Liberal Democrats' revelations, I expected some magnificent new proposals and that things would be transformed—obviously not.

However, I must confine my attention to asking questions. Will this new national body end the postcode lottery in treatment, where currently some treatments are only available in certain parts of Wales? Are you suggesting that all the complex structures that we first heard about last week will remain, except that more will be added this week? We have an all-Wales local health board partnership and an extension of the specialised health services commission—what does it all mean? We still need a debate. Having a debate on 27 November is better than not having one at all, but a debate will be held on this in Westminster next Tuesday—what price devolution? Nine months and nine taskforces got us to last week's proposals. They were complex proposals last week, and they are even more complex now. They were expensive and would not have stopped the postcode lottery then, and they will be expensive and will not stop that lottery now.

The Lib Dems have apparently got us to this position. The tail wags the dog again, although last week Peter Black was unaware of their health policy. Who leads on health policy, the Lib Dems or Labour? Must discussions in the coalition be carried out in the press? Is there no decorum in the

Given that the health service has already been restructured five times in the last decade, the service is crying out for stability. Any restructuring must make things simpler and easier to understand, as well as saving money and improving the service to patients. The changes announced this morning do not achieve any of these objectives.

One national body, that could determine treatments and put an end to the postcode lottery, would be a huge step forward. That is Plaid Cymru's opinion, but that is not what was announced this morning.

Yr wyf yn synnu. Yn dilyn yr hyn a ddatgelodd y Democratiaid Rhyddfrydol, yr oeddwn yn disgwyl rhai cynigion newydd gwych ac y byddai pethau yn cael eu trawsnewid—nid felly mae'n amlwg.

Fodd bynnag, rhaid imi ganolbwyntio ar ofyn cwestiynau. A fydd y corff cenedlaethol newydd hwn yn cael gwared ar loteri triniaeth yn ôl cod post, lle mai dim mewn rhai mannau o Gymru y mae triniaethau penodol ar gael ar hyn o bryd? A ydych yn awgrymu y bydd yr holl strwythurau cymhleth y clywsom amdanynt am y tro cyntaf yr wythnos diwethaf yn aros, ond y caiff rhagor eu hychwanegu yr wythnos hon? Soniwch am bartneriaeth Cymru gyfan rhwng byrddau iechyd lleol a chomisiwn gwasanaeth iechyd arbenigol estynedig—beth yw ystyr hyn oll? Mae angen dadl o hyd. Mae cynnal dadl ar 27 Tachwedd yn well na dim dadl o gwbl, ond cynhelir dadl ar hyn yn San Steffan ddydd Mawrth nesaf—pa werth sydd i ddatganoli yn awr? Ffrwyth gwaith naw mis a naw tasglu oedd cynigion yr wythnos diwethaf. Yr oeddent yn gynigion cymhleth yr wythnos diwethaf, ac yn awr maent yn fwy cymhleth byth. Yr wythnos diwethaf yr oeddent yn gostus ac ni fyddent wedi cael gwared ar loteri'r cod post, parhau yn gostus y maent ac ni chânt wared ar y loteri honno o hyd.

Y Democratiaid Rhyddfrydol sy'n gyfrifol am y sefyllfa sydd ohoni, mae'n debyg. Unwaith eto mae'r cynffon yn siglo'r ci, er nad oedd Peter Black yn ymwybodol o'u polisi ar iechyd yr wythnos diwethaf. Pwy sy'n arwain o ran polisi iechyd, y Democratiaid Rhyddfrydol ynteu Lafur? A

Government?

oes rhaid i drafodaethau yn y glymblaid gael eu cynnal yn y wasg? Onid oes unrhyw urddas gan y Llywodraeth?

Finally, the core business of the NHS is treating people. We cannot and must not be deflected from that vital issue. When will Labour policy change to refocus on the dire need to increase the numbers of beds, nurses and doctors?

Yn olaf, busnes craidd yr NHS yw trin pobl. Ni allwn ac ni ddylem golli golwg ar y mater hanfodol hwnnw. Pryd y bydd polisi Llafur yn newid i ganolbwyntio ar yr angen dybryd i gynyddu nifer y gwelyau, nifer y nyrsys a nifer y meddygon?

Brian Gibbons: That has all been done.

Brian Gibbons: Gwnaethpwyd hynny oll.

David Lloyd: It has not been done yet, by a long chalk, Brian: we have had 130 beds instead of 6,000. Plaid Cymru has always been against the private finance initiative, and I welcome the Minister's u-turn on that. A few weeks ago, public funding for hospitals in Porthmadog and Rhondda was announced. Plaid Cymru's policy is to have one national commissioning body for Wales. I would welcome any u-turn on that, but it is not clear from today's statement whether we have had one or not. Plaid Cymru's policy is to focus on increasing capacity to treat more people.

David Lloyd: Ni wnaethpwyd eto, o bell ffordd, Brian: cafwyd 130 o welyau yn lle 6,000. Mae Plaid Cymru bob amser wedi bod yn erbyn y fenter cyllid preifat, a chroesawaf dro pedol y Gweinidog ar hynny. Ychydig o wythnosau yn ôl, cyhoeddwyd arian cyhoeddus ar gyfer ysbytai ym Mhorthmadog a'r Rhondda. Polisi Plaid Cymru yw sefydlu un corff comisiynu cenedlaethol i Gymru. Byddwn yn croesawu unrhyw dro pedol ar hynny, ond nid yw'n amlwg yn y datganiad heddiw a oes gennym un ai peidio. Polisi Plaid Cymru yw canolbwyntio ar gynyddu capasiti er mwyn trin mwy o bobl.

As a doctor, I came into politics to try to improve matters for my patients, and for patients everywhere. Huge challenges remain. The internal market remains, because trusts are untouched, waiting lists are increasing at an appalling rate. We need firm leadership and a clear vision. We owe it to patients to change the present policy, be it Labour policy or Lib Dem policy. Whichever policy it is, it is patently failing. We need to deal with the horrendous health statistics that beset Wales.

Fel meddyg, euthum yn wleidydd i geisio gwella materion i'm cleifion, ac i gleifion ym mhob man. Erys heriau enfawr o hyd. Erys y farchnad fewnol, am nad amherir ar yr ymddiriedolaethau, mae cynnydd enbyd yn y rhestrau aros o hyd. Mae angen arweiniad cadarn a gweledigaeth glir. Mae dyletswydd arnom i'r cleifion i newid y polisi presennol, boed hynny yn bolisi Llafur neu'n bolisi'r Democratiaid Rhyddfrydol. Pa blaid bynnag piau'r polisi, mae'n amlwg nad yw'n llwyddo. Mae angen inni ymdrin â'r ystadegau iechyd erchyll sydd gan Gymru.

These structures are a missed opportunity. They are complex, expensive and will not end the postcode lottery. Let us have simplicity, a strong national body for commissioning, strengthened local health groups with the capacity to perform for our people. We need that now.

Mae'r strwythurau hyn yn gyfle coll. Maent yn gymhleth, yn gostus ac ni chânt wared ar loteri'r cod post. Gadewch inni gael strwythur syml, corff cenedlaethol cryf ar gyfer comisiynu, grwpiau iechyd lleol wedi'u hatgyfnerthu a chanddynt y gallu i gyflawni dros ein pobl. Mae angen hynny arnom yn awr.

The Deputy Presiding Officer: Before I ask the Minister to reply, I must say that you spoke for too long, as did the Minister. You are a health spokesperson, and I will call two

Y Dirprwy Lywydd: Cyn imi ofyn i'r Gweinidog ymateb, rhaid imi ddweud ichi siarad yn rhy hir, fel y gwnaeth y Gweinidog. Yr ydych yn llefarydd ar iechyd, a galwaf

others. They are allowed to make statements before asking their questions. I appeal to party spokespersons to be brief in the expositions to their questions, and to ask them succinctly. I appeal for brief replies where possible.

10:35 a.m.

Jane Hutt: I will attempt to reply, although it was not really a question; it was more of a statement.

I am surprised, Dai, that Plaid Cymru wants to set up a quango—a quango for Wales: publicly appointed people to do what we were elected to do. The Assembly was established to provide a strategic direction. This is about having confidence in primary care staff, which includes local authority members, pharmacists, nurses and general practitioners like you, Dai. These are the people who will create, shape and deliver the health service that will meet the needs of patients in Wales. The Specialist Health Services Commission will continue its work; it will not be changed. We are strengthening local health groups and the Specialist Health Services Commission so that they continue to deliver the important tertiary services that provide essential support at an all-Wales level. You must have confidence in the power of communities and the voice of patients, as well as in the Assembly.

The Deputy Presiding Officer: I call on Peter Black to speak.

Dafydd Wigley: Oh my God, here we go. [*Laughter.*]

Peter Black: I feel the same when Dafydd Wigley gets up to speak.

Will you join me in congratulating Dai Lloyd and Plaid Cymru: never has a party with so few ideas achieved so much hype with so little action? He has conducted a campaign in the press without even making a submission to the consultation process. His press releases are as bewildering as his cheek.

The Liberal Democrats' approach to the NHS

ddau arall. Cânt wneud datganiad cyn gofyn eu cwestiynau. Apeliaf ar lefarwyr y pleidiau i fod yn gryno wrth draethu eu cwestiynau, ac i'w gofyn yn gryno. Apeliaf am atebion cryno lle y bo modd.

Jane Hutt: Ceisiaf roi ateb, er nad cwestiwn ydoedd mewn gwirionedd; yr oedd yn debycach i ddatganiad.

Synnaf, Dai, fod Plaid Cymru am sefydlu cwango—cwango i Gymru: pobl a benodir drwy benodiadau cyhoeddus i wneud yr hyn y cawsom ein hethol i'w wneud. Sefydlwyd y Cynulliad i roi cyfeiriad strategol. Mae a wnelo hyn ag ymddiried mewn staff gofal sylfaenol, sy'n cynnwys aelodau awdurdodau lleol, fferyllwyr, nyrsys a meddygon teulu fel chi, Dai. Dyma'r bobl a fydd yn creu, yn llunio ac yn cyflwyno'r gwasanaeth iechyd a fydd yn diwallu anghenion cleifion yng Nghymru. Bydd y Comisiwn Gwasanaethau Iechyd Arbenigol yn parhau â'i waith; ni chaiff ei newid. Yr ydym yn atgyfnerthu'r grwpiau iechyd lleol a'r Comisiwn Gwasanaethau Iechyd Arbenigol fel y gallant barhau i ddarparu'r gwasanaethau trydyddol pwysig sy'n rhoi cymorth hanfodol ar lefel Cymru gyfan. Rhaid ichi ymddiried yng ngrym cymunedau a llais y cleifion, ac yn y Cynulliad hefyd.

Y Dirprwy Lywydd: Galwaf ar Peter Black i siarad.

Dafydd Wigley: Duw a'n helpo. [*Chwerthin.*]

Peter Black: Teimlaf yr un fath pan fydd Dafydd Wigley yn codi ar ei draed i siarad.

A wnewch chi ymuno â mi i longyfarch Dai Lloyd a Phlaid Cymru: ni chafodd plaid erioed a chanddi gyn lleied o syniadau gymaint o sylw am gyn lleied o weithredoedd? Mae Dai Lloyd wedi cynnal ymgyrch yn y wasg heb hyd yn oed ymdrafferthu i ymateb i'r broses ymgynghori. Mae ei ddatganiadau i'r wasg yr un mor annealladwy â'i haerllugrwydd.

Mae ymagwedd y Democratiaid Rhyddfrydol

structure reform has been based on principle. [*Laughter.*] It is the same principle applied by our Labour partners: the wish to strengthen the local and the all-Wales strategic approach to commissioning health services. We are therefore pleased to see the existing 22 local health groups developed into local health boards.

Our concerns were based on the practicalities of commissioning secondary health services and enforcing local health boards to work in partnership. As you know, partnerships are not always easy or comfortable, and they demand listening and commitment on both sides. Our concern also was that, as you indicated in Committee last week, the local health board partnerships would not always work and there would, on occasion, be deadlock, disagreement and parochial inertia. Our further concern was that such problems would always lead to calls for you to intervene. I am pleased that you have acknowledged those concerns and responded positively.

Your decision to reconstitute the Specialist Health Services Commission as an arm's-length, all-Wales body, instead of taking it into the Assembly as originally envisaged, is greatly welcomed. The decision to strengthen the commission so that it can facilitate the partnerships and provide dedicated guidance and support to them on commissioning secondary services is also welcome. Change can be phased in sensibly. We need to see the role of this important new body fleshed out in the all-Wales development plan and in the continuing legislative process. Will you outline a timescale for that?

Jane Hutt: As you said, these reforms have been based on the principle that we want to see at work in Wales: local solutions to local needs and problems within an all-Wales framework of priorities. That is what the Assembly is signed up to and there is strong support in the Chamber for that. A total of 353 organisations and people have contributed to the decisions that I have

tuag at ddiwygio strwythur yr NHS yn seiliedig ar egwyddor. [*Chwerthin.*] Yr un egwyddor ag y mae ein partneriaid Llafur yn ei chymhwysu: y dymuniad i atgyfnerthu ymagwedd strategol Cymru gyfan tuag at gomisiynu gwasanaethau iechyd. Felly yr ydym yn falch o weld y bydd y 22 o grwpiau iechyd lleol presennol yn datblygu yn fyrddau iechyd lleol.

Seiliwyd ein pryderon ar ymarferoldeb comisiynu gwasanaethau iechyd eilaidd a gorfodi byrddau iechyd lleol i weithio mewn partneriaeth. Fel y gwyddoch, nid yw partneriaethau yn bethau hawdd na chyfforddus bob amser, ac maent yn hawlio gwrandawriad ac ymrwymiad ar y ddwy ochr. Yr oeddem yn pryderu hefyd, fel yr awgrymasoch yn y Pwyllgor yr wythnos diwethaf, na fyddai partneriaethau'r byrddau iechyd lleol bob amser yn llwyddo ac y byddai, ar adegau, anghydfod, anghytuno a diffyg gweithredu yn lleol. Pryder arall oedd gennym oedd y byddai problemau o'r fath yn arwain at sefyllfa lle y byddai pobl yn galw arnoch i ymyrryd bob amser. Yr wyf yn falch eich bod wedi cydnabod y pryderon hynny ac wedi ymateb mewn modd cadarnhaol.

Mae croeso mawr i'ch penderfyniad i ailsefydlu'r Comisiwn Gwasanaethau Iechyd Arbenigol fel corff hyd braich i Gymru gyfan, yn hytrach na'i ymgorffori yn y Cynulliad yn ôl y bwriad gwreiddiol. Croesewir hefyd y penderfyniad i atgyfnerthu'r comisiwn fel y gall hwyluso'r partneriaethau a rhoi canllawiau penodol iddynt a'u cynorthwyo i gomisiynu gwasanaethau eilaidd. Gellir newid y strwythur yn synhwyrol fesul cam. Mae angen inni ddatblygu rôl y corff newydd hollbwysig hwn yn y cynllun datblygu i Gymru gyfan ac yn y broses ddeddfwriaethol sy'n mynd rhagddi. A wnewch chi nodi amserlen ar gyfer hynny?

Jane Hutt: Fel y dywedasoch, mae'r diwygiadau hyn yn seiliedig ar yr egwyddor yr ydym am ei gweithredu yng Nghymru: atebion lleol i anghenion a phroblemau lleol o fewn fframwaith blaenoriaethau i Gymru gyfan. Dyna'r hyn y cytunodd y Cynulliad arno ac mae cefnogaeth gref yn y Siambr o'i blaid. Cyfrannodd 353 o sefydliadau ac unigolion at y penderfyniadau a nodais

outlined today. It is sad that Members have undermined my response because that, in turn, undermines the people who have worked hard over the past nine months to shape and turn that principle into action. It is about enabling us to build capacity as we strengthen local health groups into local health boards, so that they can work in partnership. That is why we will have a statutory duty to promote partnership. It is the lifeblood of devolution in Wales.

I can assure Peter, and other Members, that the Specialist Health Services Commission, which plays a key role in commissioning services to tackle coronary heart disease, for example, will continue in its role, together with the other tertiary services, and lend its expertise in the development of the local health boards. The Specialist Health Services Commission's board will comprise of stakeholders, namely the local health boards, the trusts and the Assembly. That is the right direction with the local and national bodies working together.

David Melding: Despite all the hype in the press, seemingly generated by the Liberal Democrats, the truth is that nothing has changed fundamentally. Five health authorities go, 22 local health boards come in and they will deal with commissioning. All that has happened is that you have added yet one more level of organisation to the Byzantine tangle surrounding these proposals in a pale attempt to make the unworkable last a little longer. Do you believe that 22 local health boards are fit for the purpose of commissioning primary care while providing the same primary care that they commission; commissioning community healthcare while some of them will also provide the same community healthcare that they commission—in time, if that part is successful it will be extended—and commission secondary care too? Those will be their functions as far as I can work out from your statement. These are remarkable powers not held by one organisation since the early nineties. It is shocking for you not to predict the conflicts of interest that could arise from such functions being performed by one body. There is also the inevitable

heddiw. Mae'n drist bod yr Aelodau wedi tanseilio fy ymateb am fod hynny, yn ei dro, yn tanseilio'r bobl a fu'n gweithio mor galed yn ystod y naw mis diwethaf i lunio'r egwyddor honno a'i rhoi ar waith. Y nod yw ein galluogi i gynyddu capasiti wrth inni atgyfnerthu grwpiau iechyd lleol yn fyrddau iechyd lleol, fel y gallant weithio mewn partneriaeth. Dyna pam y bydd gennym ddyletswydd statudol i hyrwyddo partneriaeth. Dyna enaid datganoli yng Nghymru.

Gallaf roi sicrwydd i Peter, a'r Aelodau eraill, y bydd y Comisiwn Gwasanaethau Iechyd Arbenigol, sy'n chwarae rôl allweddol wrth gomisiynu gwasanaethau i fynd i'r afael â chlefyd y galon, er enghraifft, yn parhau â'i rôl, ar y cyd â'r gwasanaethau trydyddol eraill, ac yn defnyddio ei arbenigedd yn y gwaith o ddatblygu byrddau iechyd lleol. Bydd bwrdd y Comisiwn Gwasanaethau Iechyd Arbenigol yn cynnwys rhanddeiliaid, sef y byrddau iechyd lleol, yr ymddiriedolaethau a'r Cynulliad. Dyna'r cyfeiriad cywir: y cyrff lleol a'r cyrff cenedlaethol yn cydweithio.

David Melding: Er gwaethaf yr holl sylw yn y wasg, a grëwyd gan y Democratiaid Rhyddfrydol, yn ôl pob golwg, y gwir amdani yw nad oes dim wedi newid yn y bôn. Ceir gwared ar bum awdurdod iechyd, cyflwynir 22 o fyrddau iechyd lleol a hwy a fydd yn comisiynu gwasanaethau. Y cyfan a ddigwyddodd yw eich bod wedi ychwanegu un haen sefydliadol arall i'r dryswch mawr sy'n gysylltiedig â'r cynigion hyn mewn ymgais wan i weithredu'r hyn na ellir ei weithredu am ychydig yn hwy. A gredwch fod y 22 o fyrddau iechyd lleol yn ateb y diben o ran comisiynu gofal sylfaenol tra'n darparu yr un gofal sylfaenol a gomisiynir ganddynt; comisiynu gofal iechyd cymuned tra bod rhai ohonynt hefyd yn darparu yr un gofal iechyd cymuned a gomisiynir ganddynt—ymhen amser, os bydd y rhan honno yn llwyddo, caiff ei hystyngi—a chomisiynu gofal eilaidd hefyd? Y rheini fydd eu swyddogaethau hyd y gwelaf o'ch datganiad. Mae'r rhain yn bwerau nodedig nas delir gan un sefydliad ers dechrau'r naw degau. Mae'n syfrdanol na allwch ragweld y gwrthdaro buddiannau a allai godi os caiff swyddogaethau o'r fath eu cyflawni gan un

problem of these 22 mini health authorities' managerial capabilities.

I must congratulate you on finding two responses to this consultation that actually support you. Will you extend my congratulations to your officials who obviously worked hard to find them? Had they been living during the Second World War they would no doubt have been analysing aerial photographs for minute details in enemy territory. They have done an extraordinary job. I hope you do not think it churlish of me to remind you of the NHS Confederation in Wales's view, representing health sector senior management. Eighty-six per cent of its members do not believe that 22 local health boards can undertake this commissioning and provision. That is how it stood in Committee last week and throughout the consultation period.

Nothing you have said this morning can give the slightest scintilla of confidence. There is no all-Wales health authority, despite trailing a story in the press that the Liberals had negotiated hard for the last 48 hours, and in which a spokesman is quoted as saying that a withdrawal from the partnership was on the table. That is a rather clumsy phrase, but that was the one used. Obviously they have swallowed your quack remedy. I congratulate you on that. Despite all the huffing and puffing from the Liberal spokesman I can assure him that, while he may drink the quack remedy with relish now, it will do nothing to improve his party's objective position because this nonsense cannot be passed unless it votes for it on 27 November. His party will not be allowed to wriggle out by either of the opposition parties. It has a heavy responsibility. There is no all-Wales health authority despite the fact that some long lost cousin has been plucked from obscurity and introduced in the form of this specialist health authority that commissions tertiary services, namely those services that few of us ever need. To emphasise in this way its role in general commissioning is nonsense. You know that it is nonsense, it is not even intended to be effective.

corff. Cyfyd y broblem anochel hefyd o ran gallu rheoli'r 22 o'r awdurdod iechyd bach hyn.

Rhaid imi eich llongyfarch am ddod o hyd i ddau ymateb i'r ymgynghoriad hwn sy'n eich cefnogi. A wnewch chi estyn fy llongyfarchiadau i'ch swyddogion a weithiodd mor ddygn, mae'n amlwg, i ddod o hyd iddynt? Pe baent wedi byw yn ystod yr Ail Ryfel Byd byddent, yn ddi-os, wedi bod yn dadansoddi lluniau o'r awyr am fân bethau ar diriogaeth y gelyn. Maent wedi gwneud gwaith campus. Gobeithiaf nad ydych yn meddwl fy mod yn anfoesgar wrth eich atgoffa o farn Cydffederasiwn yr NHS yng Nghymru, sy'n cynrychioli uwch reolwyr yn y sector iechyd. Ni chredodd 86 y cant o'i aelodau y gall y 22 o fyrdau iechyd lleol wneud y gwaith hwn o gomisiynu a darparu gwasanaethau. Dyna sut y bu yn y Pwyllgor yr wythnos diwethaf a thrwy gydol y cyfnod ymgynghori.

Ni all unrhyw beth a ddywedasoeh y bore yma roi'r un gronyn o hyder inni. Nid oes awdurdod iechyd i Gymru gyfan, er gwaethaf y stori yn y wasg bod y Rhyddfrydwyr wedi negodi'n galed yn ystod y 48 awr ddiwethaf, lle dyfynnwyd llefarydd yn dweud bod yr opsiwn o dynnu'n ôl o'r bartneriaeth 'ar y bwrdd'. Mae hwnnw yn ymadrodd clogyrnaidd braidd, ond dyna'r ymadrodd a ddefnyddiwyd. Yn amlwg maent wedi llyncu'ch crachfeddyginiaeth. Fe'ch llongyfarchaf ar hynny. Er gwaethaf holl fygythiadau'r llefarydd Rhyddfrydol, gallaf roi sicrwydd iddo, er ei fod yn llyncu'r grachfeddyginiaeth yn eiddgar yn awr, na fydd yn gwneud dim i wella sefyllfa wrthrychol ei blaid gan na ellir derbyn y ffwlbri hwn oni fydd ei blaid yn pleidleisio drosto ar 27 Tachwedd. Ni chaiff ei blaid gyfle i ddianc o hyn gan y naill wrthblaid na'r llall. Mae cyfrifoldeb mawr arni. Nid oes awdurdod iechyd i Gymru gyfan er gwaethaf y ffaith i'r awdurdod iechyd arbenigol hwn gael ei gyflwyno inni megis rhyw hen berthynas coll sydd newydd ddod i'r golwg, awdurdod iechyd arbenigol sy'n comisiynu gwasanaethau trydyddol, sef y gwasanaethau hynny na fydd eu hangen byth ar fawr neb ohonom. Mae pwysleisio ei rôl ym maes comisiynu cyffredinol yn y ffordd hon yn beth hurt. Gwyddoch fod hynny yn beth hurt,

ni fwriedir iddo fod yn effeithiol hyd yn oed.

I welcome the debate scheduled for 27 November, though I dryly observe that it follows next Tuesday's debate on the principle of the Bill at Westminster. These are the National Assembly's proposals. They will be debated in Parliament in principle before the Assembly debates them. That is not appropriate. The next 12 days leading to that debate will be a crucial time for you. I think that this matter will unravel if those who objected to you last week maintain their objections. There is objectively nothing in this statement that changes the situation. If the objections are maintained and you cannot take the NHS community with you on 27 November, you should do the honourable thing. These changes are a disaster.

10:45 a.m.

Jane Hutt: I am disappointed with David. I thought that his uncharacteristic incoherence and insults in Committee last week would have been tempered by the positive responses that came back to us—I mentioned the emerging conclusions last week—which were based on what Rhodri Morgan and I announced on 2 February for improving health in Wales—but clearly not. However, your insults do not have much effect. I beg you to wait and see how the service responds to my statement today.

I have thought, listened and taken on board not only the concerns of Assembly Members, but also the concerns of those who work at the sharp end. Your comments demean primary care and the partnership, the symbiosis between local authorities and the health service. People need health and social care. They are not interested in structures. You demean the GPs, nurses, pharmacists, dentists, optometrists and patients who say to me that this is the right structure.

You demean the role of the Specialist Health Services Commission for Wales. You demean the role of a body that has come

Croesawaf y ddadl i'w chynnal ar 27 Tachwedd, er y nodaf dan grechweni ei bod yn dilyn y ddadl ddydd Mawrth nesaf ar egwyddor y Mesur yn San Steffan. Cynigion y Cynulliad Cenedlaethol yw'r rhain. Cânt eu trafod mewn egwyddor yn San Steffan cyn i'r Cynulliad eu trafod. Nid yw hynny'n briodol. Bydd y 12 diwrnod nesaf cyn y ddadl honno yn adeg dyngedfennol i chi. Credaf y bydd y mater hwn yn ymddatod os bydd y rhai a wrthwynebodd y cynigion yr wythnos diwethaf yn parhau i'w gwrthwynebu. Nid oes dim, i bob diben, yn y datganiad hwn sy'n newid y sefyllfa. Os bydd gwrthwynebiad o hyd ac os na allwch gael cefnogaeth staff yr NHS ar 27 Tachwedd, dylech ymddwyn yn anrhydeddus. Mae'r newidiadau hyn yn drychinebus.

Jane Hutt: Yr wyf yn siomedig gyda David. Credais y byddai'r ymatebion cadarnhaol sydd wedi dod i law—cyfeiriais at y casgliadau sy'n datblygu yr wythnos diwethaf—yn sgîl yr hyn a gyhoeddwyd gennyf fi a Rhodri Morgan ar 2 Chwefror ar wella iechyd yng Nghymru—wedi gwneud iddo gymedroli'r iaith ffwmdrus a sarhaus anarferol a glywyd ganddo yn y Pwyllgor yr wythnos diwethaf—ond nid felly mae'n amlwg. Fodd bynnag, nid yw eich sarhad yn cael fawr o effaith. Erfyniaf arnoch i aros i weld sut y bydd y gwasanaeth yn ymateb i'm datganiad heddiw.

Yr wyf wedi ystyried, wedi gwrandao ac wedi derbyn nid yn unig bryderon Aelodau'r Cynulliad, ond hefyd bryderon y bobl sy'n gweithio ar y rheng flaen. Mae eich sylwadau yn difrio gofal sylfaenol a'r bartneriaeth, y gydberthynas rhwng awdurdodau lleol a'r gwasanaeth iechyd. Mae angen iechyd a gofal cymdeithasol ar bobl. Nid oes ganddynt ddiddordeb mewn strwythurau. Yr ydych yn difrio'r meddygon teulu, y nyrsys, y fferyllwyr, y deintyddion, yr optomedryddion a'r cleifion sy'n dweud wrthyf mai hwn yw'r strwythur cywir.

Yr ydych yn difrio rôl Comisiwn Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru. Yr ydych yn difrio rôl corff sydd wedi

forward with the most radical coronary heart disease framework strategy for Wales. You demean the fact that that commission has strengthened services. It has also helped in terms of the difficult sub-regional issues regarding renal services in areas where everybody accepts that a local health board must work in partnership with its trust and neighbours to commission services. However, there are areas that go beyond the remit of the local health boards and, of course, the Specialist Health Services Commission for Wales would have a strengthened and continued role in dealing with those areas. The stakeholders of the Specialist Health Services Commission for Wales—an arm's-length body—will be the stakeholders that, in future, run the health service.

Your response is depressing, David, and I am disappointed about that. However, I say to you and Peter Black that we have a clear programme laid out. You also demean the managers working in the health authorities and their colleagues who are clinicians, who have the commissioning and managerial experience to deliver a better health service. They want to join me, as leaders in Wales, and they will do that. The plan, as I promised before the debate, will be laid out; the milestones, the timescales and everything that will happen between now and April 2003.

I ask you all to have confidence in the people who are working in the health service in partnership with local government, patients and the voluntary sector, because they are the ones who will deliver this plan.

The Deputy Presiding Officer: The lead spokespeople from each party have asked questions. We now move on to questions from other Members. I have a long list of questions, therefore, can we return to the normal order of things with Members asking short, sharp, succinct questions? I have also had a message to say that some Members are moving their microphones, which have been set for optimum sound. It also says that if Members bang their desks near their microphones it damages them and makes it difficult to hear what is being said. I would

cyflwyno'r strategaeth fframwaith mwyaf radical i Gymru ar gyfer ymdrin â chlefyd y galon. Yr ydych yn dirmygu'r ffaith bod y comisiwn hwnnw wedi cryfhau gwasanaethau. Mae hefyd wedi helpu o ran y materion is-ranbarthol anodd ynghylch gwasanaethau i'r arennau mewn meysydd lle y derbynia pawb fod yn rhaid i fwrdd iechyd lleol weithio mewn partneriaeth gyda'i ymddiriedolaeth a'i gymdogion i gomisiynu gwasanaethau. Fodd bynnag, mae meysydd sydd y tu hwnt i gylch gwaith y byrddau iechyd lleol ac, wrth gwrs, byddai gan Gomisiwn Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru rôl barhaus, wedi'i hatgyfnerthu, wrth ymdrin â'r meysydd hynny. Rhanddeiliaid y Comisiwn Gwasanaethau Iechyd Arbenigol—sef corff hyd braich—fydd y rhanddeiliaid a fydd yn rhedeg y gwasanaeth iechyd yn y dyfodol.

Mae eich ymateb yn drist, David, ac yr wyf yn siomedig yn hynny o beth. Fodd bynnag, dywedaf wrthy ch chi a Peter Black fod gennym raglen glir wedi'i nodi. Yr ydych hefyd yn difrio'r rheolwyr sy'n gweithio yn yr awdurdodau iechyd a'u cydweithwyr sy'n glinigwyr a chanddynt y profiad o gomisiynu gwasanaethau a rheoli er mwyn darparu gwasanaeth iechyd gwell. Maent am ymuno â mi, fel arweinwyr yng Nghymru, ac fe wnânt hynny. Caiff manylion y cynllun eu nodi, fel yr addewais cyn y ddadl; y cerrig milltir, yr amserlenni a phopeth a fydd yn digwydd cyn Ebrill 2003.

Gofynnaf ichi oll ymddiried yn y bobl sy'n gweithio yn y gwasanaeth iechyd mewn partneriaeth â llywodraeth leol, y cleifion a'r sector gwirfoddol, am mai hwy fydd yn cyflwyno'r cynllun hwn.

Y Llywydd: Mae prif siaradwyr pob plaid wedi gofyn cwestiynau. Symudwn ymlaen yn awr at gwestiynau gan yr Aelodau eraill. Mae gennyf restr hir o gwestiynau, felly, allwn ni ddychwelyd at y drefn arferol gyda'r Aelodau yn gofyn cwestiynau byr a chryno? Cefais neges hefyd i ddweud bod rhai Aelodau'n symud eu meicroffonau, sydd wedi'u gosod ar gyfer sicrhau'r sain uchaf. Mae hefyd yn dweud bod yr Aelodau, os ydynt yn taro eu desgiau wrth ymyl eu meicroffonau, yn gwneud difrod iddynt ac yn ei gwneud hi'n anodd clywed yr hyn sy'n cael ei ddweud.

be grateful if you paid attention to that.

Christine Gwyther: I welcome the statement and the Government's commitment to a Plenary debate. It is important that you made that commitment today. The framework that you mention will open the door for local partnership working. In our own constituencies, we are already seeing excellent partnership working. We hear about work in other constituencies, for example, the work that Chris Jones is doing in the Rhondda. However, I would like you to explain the mechanism for sharing that good practice among the emerging local health groups as they work towards setting up the new local health board framework.

Jane Hutt: That is good work at partnership level. It is also being stimulated by the Assembly through the joint flexibilities grant that I announced recently. The Health Act 1999 provides the flexibility for local authorities and the health service to work together to commission and provide services, which are also part of enabling people to stay at home in the community. I also have appropriate discharge arrangements for them. Hospital partnership is working, as you say, Christine. We must ensure that that good experience is shared. It also means that in terms of developing the capacity of local health groups as they strengthen their role and develop into local health boards, this all-Wales local health board and partnership development team that I have already announced, will be part of its agenda over the coming 18 months as they work toward April 2003. That will be part of the agenda to ensure consistency. That is the whole point of a national strategic framework, which is what we are providing. It is local solutions, local joined-up working, local population needs being recognised within the framework of national guidelines, and an understanding of good practice, and sharing that across Wales.

Geraint Davies: It is obvious that the health service's prime objective is to treat patients.

Byddwn yn ddiolchgar pe baech yn cadw hynny mewn cof.

Christine Gwyther: Croesawaf y datganiad ac ymrwymiad y Llywodraeth i ddadl yn y Cyfarfod Llawn. Mae'n bwysig eich bod wedi gwneud yr ymrwymiad hwnnw heddiw. Bydd y fframwaith y soniasoch amdano yn creu mwy o gyfleoedd ar gyfer gweithio mewn partneriaeth ar lefel leol. Yn ein hetholaethau ein hunain, yr ydym eisoes yn gweld enghreifftiau gwych o weithio mewn partneriaeth. Yr ydym yn clywed am waith mewn etholaethau eraill, er enghraifft, y gwaith y mae Chris Jones yn ei wneud yn y Rhondda. Fodd bynnag, hoffwn ichi esbonio'r broses o rannu arfer da ymhlith grwpiau iechyd lleol sy'n datblygu wrth iddynt weithio tuag at sefydlu'r fframwaith byrddau iechyd lleol newydd.

Jane Hutt: Mae hynny'n waith da ar lefel partneriaeth. Mae'n cael ei ysgogi hefyd gan y Cynulliad drwy'r grant hyblygrwydd ar y cyd a gyhoeddais yn ddiweddar. Mae Deddf Iechyd 1999 yn darparu'r hyblygrwydd i awdurdodau lleol a'r gwasanaeth iechyd gydweithio i gomisiynu a darparu gwasanaethau, sydd hefyd yn rhan o'r broses o alluogi pobl i aros yn eu cartrefi yn y gymuned. Mae gennyf drefniadau priodol iddynt hefyd ar gyfer rhyddhau pobl o'r ysbyty. Mae partneriaeth ysbyty yn llwyddo, fel y dywedasoch, Christine. Rhaid inni sicrhau y rhennir y profiad da hwnnw. Golyga hefyd, yn nhermau datblygu gallu grwpiau iechyd lleol wrth iddynt atgyfnerthu eu rôl a datblygu yn fyrddau iechyd lleol, y bydd y bwrdd iechyd lleol hwnnw a'r tîm datblygu partneriaeth ar lefel Cymru gyfan a gyhoeddais eisoes, yn rhan o'i agenda yn ystod y 18 mis nesaf wrth iddynt weithio tuag at fis Ebrill 2003. Bydd hynny'n rhan o'r agenda i sicrhau cysondeb. Dyna yw'r prif reswm dros gael fframwaith strategol cenedlaethol, sef yr hyn yr ydym yn ei ddarparu. Mae'n golygu cydnabod atebion lleol, cydweithio cyd-gysylltiedig yn lleol, anghenion y boblogaeth leol o fewn fframwaith canllawiau cenedlaethol, a dealltwriaeth o arfer da, a rhannu hynny ar draws Cymru gyfan.

Geraint Davies: Mae'n amlwg mai prif amcan y gwasanaeth iechyd yw trin cleifion.

However, over recent years the health service has been reorganising itself at great cost and with the consequent loss of great talent. I predict that due to this reorganisation, which has increased from 52 organisations last week to 55 this week, we will be reorganising again in a couple of years. This organisation is—

The Deputy Presiding Officer: Order. I must stop you. You are not here to predict. This is a statement. You are here to ask questions and test the Minister. Will you please ask a question?

Geraint Davies: Can you give us a guarantee that we will not reorganise in a few years' time, will you tackle the iniquitous postcode lottery on treatment, and will you tackle health inequalities, including the services and facilities that are so unequal throughout Wales?

Jane Hutt: I hope, Geraint, that as you are a local authority member you will welcome the fact that you will have a strengthened role in Rhondda Cynon Taff County Borough Council as a result of these plans. You are a pharmacist, and as you know, pharmacists throughout Wales are thrilled with how things are developing in Wales, which is different to what is happening over the border. Are you pleased that GPs, patients and nurses will have a strong role in working with you in your local authority to address the determinants of ill-health and the inequalities that beset too many of our communities? Are you pleased that you will have a part to play in that? I ask you that, Geraint.

We are only removing a tier that gets in the way between the Assembly and the people of Wales. We are removing a tier from the system. That is the simplicity of the plan. We are building existing local health groups, coterminous with your local authority. We are building their strength to tackle health inequalities and to ensure equity of access. The Assembly must ensure that we provide a strategic sphere, and that we use those bodies that are important to us, such as the Specialist Health Services Commission, to tackle

Fodd bynnag, yn ystod y blynyddoedd diwethaf mae'r gwasanaeth iechyd wedi bod yn ad-drefnu ei hun ar gost uchel ac o ganlyniad, collwyd talent mawr. Rhagwelaf y byddwn yn ad-drefnu eto ymhen ychydig flynyddoedd, yn sgîl yr ad-drefnu hwnnw, sydd wedi cynyddu o 52 sefydliad yr wythnos diwethaf i 55 yr wythnos hon. Mae'r ad-drefnu hwnnw yn—

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Rhaid imi roi taw arnoch. Nid ydych yma i ragweld. Datganiad yw hwn. Yr ydych yma i ofyn cwestiynau a phrofi'r Gweinidog. A wnewch chi ofyn cwestiwn?

Geraint Davies: A allwch chi ein gwarantu na fyddwn yn ad-drefnu ymhen ychydig flynyddoedd, a wnewch chi fynd i'r afael â'r loteri cod post anghyfiawn o ran triniaeth, ac a ewch i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd, yn cynnwys y gwasanaethau a'r cyfleusterau sydd mor angyfartal ledled Cymru?

Jane Hutt: Gobeithiaf, Geraint, am eich bod yn aelod o awdurdod lleol, y byddwch yn croesawu'r ffaith y bydd gennych rôl atgyfnerthedig yng Nghyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf o ganlyniad i'r cynlluniau hynny. Yr ydych yn fferylllydd, ac fel y gwyddoch, mae fferyllwyr ledled Cymru wrth eu boddau â'r datblygiadau yng Nghymru, sy'n wahanol i'r hyn sy'n digwydd ar draws y ffin. A ydych yn fodlon y bydd gan feddygon teulu, cleifion a nyrsys rôl gref wrth gydweithio â chi yn eich awdurdod lleol i fynd i'r afael â phenderfynyddion salwch a'r anghydraddoldebau y mae gormod o'n cymunedau yn eu hwynebu? A ydych yn fodlon y bydd gennych ran i'w chwarae yn hynny? Gofynnaf hynny ichi Geraint.

Yr ydym ond yn cael gwared ar haen sy'n rhwystr rhwng y Cynulliad a phobl Cymru. Yr ydym yn cael gwared ar haen o'r system. Dyna yw symrlwydd y cynllun. Yr ydym yn llunio grwpiau iechyd lleol ar yr un pryd â'ch awdurdod lleol chi. Yr ydym yn eu gwneud yn gryfach er mwyn mynd i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd a sicrhau cydraddoldeb mynediad. Rhaid i'r Cynulliad sicrhau ein bod yn darparu maes strategol, a'n bod yn defnyddio'r cyrff hynny sy'n bwysig i ni, fel y Comisiwn Gwasanaethau

difficult issues in terms of tertiary and secondary services.

Peter Law: I am pleased to support you, Minister. You do not need the irrelevance of a bunch of Liberal Democrat pipsqueaks, take it from me. Do you agree that local health groups are the natural progression of the excellent proposals brought in by a Labour Government? Your proposals will further strengthen what has been warmly welcomed by the public. I am delighted that professions allied to medicine—the frontline professionals—will be working with democratically elected councillors from communities in those communities, sitting in public, not in private as in the past, and will be able to take forward the best standards for the people of those communities. Will you consider inviting some democratic representation on the all-Wales commissioning body from the Welsh Local Government Association to underline the partnership working that you have so ably championed throughout Wales in the national health service?

Jane Hutt: Thank you for those positive comments. As you know, Peter, this came from ‘Putting Patients First’, which was Labour’s answer to the divisive nature of GP fundholding. That goes back to comments from Welsh Conservative colleagues. We are enabling. As Dr Tony Calland says, this was a natural progression from changing from the limited and divisive nature of GP fundholding into a primary-care commissioning, primary-led national health service in Wales. To clarify, the role of the Specialist Health Services Commission is a particular role in terms of the specialist services that relate to the whole of Wales. I am also setting up in my plan—and nobody has commented on this—a health and wellbeing partnership council, which I will chair. That will be made up of the stakeholders, including representation from local government, the NHS, the voluntary sector, and those stakeholders that I have met over the past nine months.

Iechyd Arbenigol, er mwyn mynd i'r afael â materion anodd yn nhermau gwasanaethau trydyddol ac eilaidd.

Peter Law: Yr wyf yn falch o'ch cefnogi chi, Weinidog. Nid oes angen amherthnasedd criw o liprynod Democrataidd Rhyddfrydol, coeliwch chi fi. A ydych yn cytuno bod grwpiau iechyd lleol yn ddatblygiad naturiol o'r cynigion gwych a gyflwynwyd gan Lywodraeth Llafur? Bydd eich cynigion yn atgyfnerthu ymhellach yr hyn a groesawyd yn gynnes gan y cyhoedd. Yr wyf yn falch iawn y bydd pobl broffesiynol sy'n gysylltiedig â meddyginiaeth—y bobl broffesiynol ar y rheng flaen—yn gweithio gyda chynghorwyr a etholwyd yn ddemocrataidd o gymunedau yn y cymunedau hynny, gan eistedd yn gyhoeddus, nid y tu ôl i ddrysau caedig fel yr hyn a welwyd yn y gorffennol, ac y gallant ddatblygu'r safonau gorau ar gyfer pobl y cymunedau hynny. A wnewch chi ystyried gwahodd rhywfaint o gynrychiolaeth ddemocrataidd ar gorff comisiynu Cymru gyfan gan Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru er mwyn ategu'r gwaith partneriaeth yr ydych wedi'i gefnogi mor fedrus trwy Gymru gyfan yn y gwasanaeth iechyd gwladol?

Jane Hutt: Diolch ichi am y sylwadau cadarnhaol hynny. Fel y gwyddoch, Peter, cyflwynwyd hynny yn sgîl ‘Rhoi Cleifion yn Gyntaf’, sef ateb y blaid Lafur i natur rwygol deiliaid cronfa meddygon teulu. Mae hynny'n ein hatgoffa o sylwadau gan gyd-Aelodau o blaid Ceidwadol Cymru. Yr ydym yn galluogi. Fel y dywedodd Dr Tony Calland, datblygiad naturiol oedd hyn drwy newid natur gyfyngedig a rhwygol deiliaid cronfa meddygon teulu yn wasanaeth iechyd gwladol sy'n comisiynu gofal sylfaenol, ac sydd wedi'i arwain gan ofal sylfaenol i Gymru. I egluro hyn, mae rôl y Comisiwn Gwasanaethau Iechyd Arbenigol yn rôl benodol yn nhermau'r gwasanaethau arbenigol sy'n gysylltiedig â Chymru gyfan. Yr wyf hefyd yn bwriadu sefydlu—ac ni roddodd unrhyw un eu sylwadau ar hynny—cyngor partneriaeth iechyd a lles, y byddaf yn ei gadeirio. Bydd yn cynnwys y rhan-ddeiliaid, gan gynnwys cynrychiolaeth o lywodraeth leol, yr NHS, y sector gwirfoddol, a'r rhan-ddeiliaid hynny yr wyf wedi cyfarfod â hwy yn ystod y naw mis

diwethaf.

10:55 a.m.

Rod Richards: Does the Minister for Health and Social Services not realise that she has lost the confidence of the Assembly, the Health and Social Services Committee, NHS staff and, most importantly, NHS patients? Will she give us one good reason why she should not resign?

Jane Hutt: Who has confidence in Rod Richards?

Rod Richards: Let us put it to the vote. Point of order.

The Deputy Presiding Officer: Order. I am not taking points of order.

Jane Hutt: I am not interested in letting this important statement disintegrate into political mud slinging, which does not impress people. Nor are they impressed by what they have seen over the past week, in terms of distortion, not only from opponents but also in the press, which is extremely disappointing. Perhaps Rod and other Members should wait to hear what the people of Wales say, including professionals and those who have responded to the consultation document. I will wait for their judgment. We will debate the matter on 27 November, as we have debated over the past nine months, since Rhodri and I first said that we need to remove the unnecessary tier to strengthen local provision. The National Assembly must end the postcode lottery and ensure that it has a strategic say in allocating and distributing resources, but also ensuring that partnership at primary care level should drive how we provide, deliver and commission our health and social services.

Tom Middlehurst: Jane, do you agree that your proposals, far from creating new bureaucracies in Wales, will in fact give teeth to the well-established local health groups? Is not the real purpose of devolution to bring decision-making closer to the people? The proposals create local health boards with

Rod Richards: Onid yw'r Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn sylweddoli bod y Cynulliad, y Pwyllgor Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, staff yr NHS ac, yn bwysicaf oll, cleifion yr NHS wedi colli ffydd ynddi? A wnaiff hi roi un rheswm da pam na ddylai ymddiswyddo?

Jane Hutt: Pwy sydd â ffydd yn Rod Richards?

Rod Richards: Gadewch inni gael pleidlais ar y mater. Pwynt o drefn.

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Nid wyf yn derbyn pwyntiau o drefn.

Janet Hutt: Nid oes gennyf ddiddordeb mewn gadael i'r datganiad hwn droi'n sesiwn o bardduo gwleidyddol, am nad yw hynny'n creu argraff ar unrhyw un. Ac nid yw'r hyn y mae pobl wedi'i weld yn ystod yr wythnos diwethaf wedi creu argraff arnynt ychwaith, yn nhermau camliwio, nid yn unig gan y gwrthwynebwyr ond hefyd yn y wasg, sy'n siomedig iawn. Efallai y dylai Rod a'r Aelodau eraill aros i glywed barn pobl Cymru, yn cynnwys pobl broffesiynol a'r rhai a ymatebodd i'r ddogfen ymgynghorol. Arhosaf am eu barn hwy. Byddwn yn trafod y mater ar 27 Tachwedd, fel y trafodasom dros y naw mis diwethaf, ers i Rhodri a minnau gyhoeddi am y tro cyntaf yr angen inni gael gwared ar yr haen ddiangen er mwyn atgyfnerthu darpariaeth leol. Rhaid i'r Cynulliad Cenedlaethol ddiddymu'r loteri cod post a sicrhau bod ganddo lais strategol wrth ddyrannu a dosbarthu adnoddau, ond hefyd dylai sicrhau mai partneriaeth ar lefel gofal sylfaenol sy'n llywio'r ffordd yr ydym yn darparu, cyflwyno ac yn comisiynu ein gwasanaethau iechyd a'n gwasanaethau cymdeithasol.

Tom Middlehurst: Jane, a gytunwch y bydd eich cynigion, yn hytrach na chreu biwrocraeth newydd yng Nghymru, yn rhoi pŵer i'r grwpiau iechyd lleol sefydledig? Onid gwir bwrpas datganoli yw dod â phŵer gwneud penderfyniadau yn agosach at y bobl? Mae'r cynigion yn creu byrddau iechyd

powers, responsibilities, and increased democratic answerability. Is that not the real difference between Labour in government, and the opposition parties who want to retain power at the centre? Is this not the core of the debate about who runs Wales, who delivers services in Wales and who should influence such decisions?

Will you assure me that the important contribution of staff to regional authorities' work will be properly considered, as this also concerns me? Any movement of staff within new structures should take account of, and recognise best practice, and any staff transfer model that emerges should be built upon the experiences and good practice developed within local government over many years.

Jane Hutt: That is an important point. Following my announcement in March 2001, an all-Wales human resources steering group was set up, involving trade unions and staff representatives and managers. Principles established included that arrangements for staff would be fair, equitable, lawful, and compliant with current legislation; would recognise the value and skills of staff; provide assurance that staff have a valuable contribution to make to the new agenda; be open, transparent and fully involve all staff; that changes would be introduced in a timely and consistent manner across Wales, promoting and supporting the continued development of staff, and having clear channels of communication and consultation. I have met representatives and all staff who attended open meetings in every health authority in Wales. Partnership with our staff must be the way forward in Wales. Their skills and abilities—which have been undermined by many of today's comments—will be found within the new organisations that are developing in Wales.

Janet Ryder: Along with the reconsideration of the health service structure, there was a resource allocation review of health authority funding, which caused great concern in north Wales. That review was tied into the fact that there were five health authorities. What will happen to it? In addition, what is the

lleol gyda phwerau, cyfrifoldebau a mwy o atebolrwydd democrataidd. Onid hynny yw'r prif wahaniaeth rhwng y blaid Lafur fel llywodraeth, a'r gwrthbleidiau sydd am sicrhau bod y pŵer yn aros yn y canol? Onid hyn sydd wrth wraidd y ddadl ynglŷn â phwy sy'n rhedeg Cymru, pwy sy'n cyflwyno gwasanaethau Cymru a phwy ddylai ddylanwadu ar benderfyniadau o'r fath?

A wnewch chi fy sicrhau y caiff cyfraniad pwysig staff i waith awdurdodau rhanbarthol ei ystyried yn gywir, am fod hynny hefyd yn peri pryder imi? Dylai unrhyw symudiad o ran staff o fewn strwythurau newydd ystyried, a chydabod arfer gorau, a dylid adeiladu unrhyw fodel trosglwyddo staff a ddaw i'r amlwg ar y profiadau a'r arfer da a ddatblygwyd o fewn llywodraeth leol dros flynyddoedd lawer.

Jane Hutt: Mae hynny'n bwynt pwysig. Yn dilyn fy nghyhoeddiad ym mis Mawrth 2001, sefydlwyd grŵp llywio adnoddau dynol ar lefel Cymru gyfan, yn cynnwys undebau llafur a chynrychiolwyr a rheolwyr staff. Ymhlith yr egwyddorion a sefydlwyd yr oedd sicrhau y byddai'r trefniadau ar gyfer staff yn deg, yn gyfiawn ac yn cydymffurfio â deddfwriaeth gyfredol; cydnabod gwerth a sgiliau staff; darparu sicrwydd bod gan staff gyfraniad gwerthfawr i'w wneud i'r agenda newydd; bod yn gwbl agored a thryloyw a chynnwys pob aelod o staff; cyflwyno newidiadau mewn dull amserol a chyson ledled Cymru, gan hyrwyddo a chefnogi datblygiad parhaus y staff, a sefydlu cyfryngau cyfathrebu ac ymgynghori clir. Yr wyf wedi cyfarfod â chynrychiolwyr a phob aelod o staff a fynychodd gyfarfodydd agored ym mhob awdurdod iechyd yng Nghymru. Rhaid sicrhau mai partneriaeth â'n staff yw'r ffordd ymlaen yng Nghymru. Bydd eu sgiliau a'u galluoedd—a danseiliwyd gan lawer o'r sylwadau heddiw—yn amlwg o fewn y sefydliadau newydd sy'n datblygu yng Nghymru.

Janet Ryder: Ochr yn ochr ag ail ystyried strwythur y gwasanaeth iechyd, cynhaliwyd adolygiad dyrannu adnoddau o ran arian awdurdodau lleol, a berodd bryder mawr yng ngogledd Cymru. Yr oedd yr adolygiad hwnnw'n gysylltiedig â'r ffaith bod yna bump awdurdod iechyd. Beth fydd yn

difference between an arm's length all-Wales body, and a quango?

Jane Hutt: As you know, because Dai Lloyd will have told you—he has been fully involved, as have all other health spokespeople—Professor Peter Townsend's resource allocation review formula for Wales is currently out to consultation, and there will be debate and discussion on the findings of that consultation in due course.

The Specialist Health Services Commission would be an arm's-length body located in the national health service, with a board made up of the key stakeholders, including people from the local health boards, the trusts and the Assembly. A quango is a body of publicly appointed people. I thought we were having a bonfire of the quangos in Wales, and that your party, Janet, supported the bonfire. You want to burn five and develop another one in their place. It is clear that the Specialist Health Services Commission will be what people want, and they will be comforted by my announcement. It will be strengthened; it will be arm's-length; it will do its job; it will help the whole of Wales to do its job, and it has a particular role to play.

Christine Chapman: What impact will this proposal for the radical shake-up of the NHS in Wales have on an area such as my constituency of Cynon Valley? As you know, the area has historically suffered from ill-health and long-term sickness caused by its industrial legacy and inequalities in health funding. Secondly, bearing in mind that structural changes—even for the better—can sometimes lead to resistance and demotivation on the part of staff affected, can you assure us that you will continue to keep the lines of communication open and inclusive in this process?

Jane Hutt: Some of the most innovative developments that have taken place in Rhondda Cynon Taff in the last two years have been as a result of the Rhondda Cynon

digwydd iddo? Yn ogystal, beth yw'r gwahaniaeth rhwng corff hyd braich ar lefel Cymru gyfan, a chwango?

Jane Hutt: Fel y gwyddoch, oherwydd dywedodd Dai Lloyd wrthyech—mae wedi cymryd rhan lawn, fel y gwnaeth y cynrychiolwyr iechyd eraill—mae fformiwla adolygiad dyrannu adnoddau'r Athro Peter Townsend ar gyfer Cymru wedi'i gyflwyno ar gyfer ymgynghoriad ar hyn o bryd, a cheir dadl a thrafodaeth ar ganfyddiadau'r ymgynghoriad hwnnw maes o law.

Byddai'r Comisiwn Gwasanaethau Iechyd Arbenigol yn gorff hyd braich wedi'i leoli yn y gwasanaeth iechyd gwladol, gyda bwrdd yn cynnwys rhan-ddeiliaid allweddol, gan gynnwys pobl o'r byrddau iechyd lleol, yr ymddiriedolaethau a'r Cynulliad. Mae cwango yn gorff o bobl a benodir trwy benodiadau cyhoeddus. Credais ein bod yn cael coelcerth o'r cwangos yng Nghymru, a bod eich plaid chi, Janet, yn cefnogi'r goelcerth. Yr ydych am losgi pump ohonynt a datblygu un arall yn eu lle. Mae'n amlwg y bydd y Comisiwn Gwasanaethau Iechyd Arbenigol yn rhywbeth y bydd pobl am ei gael, a bydd fy nghyhoeddiad yn eu cysuro. Caiff ei atgyfnerthu; bydd hyd braich i ffwrdd; bydd yn gwneud ei waith; bydd yn helpu Cymru gyfan i wneud ei gwaith, ac mae ganddo rôl benodol i'w chwarae.

Christine Chapman: Pa effaith a gaiff y cynnig hwn i ad-drefnu'r NHS yng Nghymru yn radical ar ardal fel fy etholaeth yng Nghwm Cynon? Fel y gwyddoch, mae'r ardal wedi dioddef yn hanesyddol o afiechyd a salwch hir dymor a achoswyd gan ei hetifeddiaeth ddiwydiannol ac anghydraddoldebau ariannol ym maes iechyd. Yn ail, gan gadw mewn cof y gall newidiadau strwythurol—hyd yn oed rhai er gwell—arwain weithiau at wrthwynebiad a diffyg cymhelliant ar ran y staff yr effeithiwyd arnynt, a allwch ein sicrhau y byddwch yn parhau i gadw'r llinellau cyfathrebu ar agor ac y cânt eu cynnwys yn y broses hon?

Janet Hutt: Cyflwynwyd rhai o'r datblygiadau mwyaf arloesol a welwyd yn Rhondda Cynon Taf yn ystod y ddwy flynedd diwethaf o ganlyniad i dîm gofal sylfaenol

Taff Health Group's primary care team, working under the leadership of Dr Chris Jones, a GP in that area—and you know how well you work with him—and in partnership with the health authority, the trust, and the Assembly. They have already made radical changes to the health and wellbeing of the people of Rhondda Cynon Taff. However, as so much more needs to be done, by engaging with local government you can examine the other determinants of ill-health and inequality which relate to health prevention, poor housing, the environment, and the lack of promotion of public health issues. Those are the opportunities with which we will be provided, as identified by the Community Practitioners and Health Visitors Association, for tackling the poor health and inequality which results from decline and change.

Alun Cairns: In view of the importance of this matter, will the Minister undertake to give widespread public media interviews?

Jane Hutt: I have given so many interviews on the television and the radio that, unfortunately, people stop me in the street, and I do not particularly like that. I will give as many interviews as I can possibly fit into a busy schedule.

Ann Jones: I welcome this statement and look forward to the forthcoming debate, and I would like to respond to some of the political points being made by other parties, but I feel that that would undermine—

The Deputy Presiding Officer: Order. We must get this right. No-one should respond to a statement. Members should now ask questions and test the Minister on her proposals. Therefore, one question only, or two if you are quick.

Ann Jones: Local health groups will be giving local people and local professionals from the health service the opportunity to craft those local solutions—

Grŵp Iechyd Rhondda Cynon Taf, a fu'n gweithio o dan arweiniad Dr Chris Jones, meddyg teulu yn yr ardal honno—ac fe wyddoch eich bod yn gweithio'n dda iawn gydag ef—ac mewn partneriaeth â'r awdurdod iechyd, yr ymddiriedolaeth, a'r Cynulliad. Maent eisoes wedi gwneud newidiadau radical i iechyd a lles pobl Rhondda Cynon Taf. Fodd bynnag, am fod angen gwneud cymaint mwy, drwy weithio gyda llywodraeth leol gallwch archwilio penderfyniadau eraill salwch ac anghydraddoldebau sy'n gysylltiedig ag atal salwch, tai gwael, yr amgylchedd, diffyg hybu materion iechyd cyhoeddus. Dyna'r cyfleoedd a gawn, fel y nodwyd gan y Gymdeithas Ymarferwyr Cymunedol ac Ymwelwyr Iechyd, ar gyfer mynd i'r afael â salwch ac anghydraddoldebau sy'n deillio o ddirywiad a newid.

Alun Cairns: Oherwydd pwysigrwydd y mater hwn, a wnaiff y Gweinidog gytuno i ymgymryd â llawer o gyfweiliadau cyhoeddus i'r cyfryngau?

Janet Hutt: Yn anffodus, yn sgîl rhoi cymaint o gyfweiliadau ar y teledu a'r radio mae pobl yn fy stopio ar y stryd, ac nid yw hynny'n bleserus iawn. Byddaf yn rhoi cymaint o gyfweiliadau ag y gallaf eu rhoi o fewn amserlen brysur.

Ann Jones: Croesawaf y datganiad hwn ac edrychaf ymlaen at y ddadl sydd ar fin cael ei chynnal, a hoffwn ymateb i rai o'r pwyntiau gwleidyddol a wnaed gan y pleidiau eraill, ond credaf y byddai hynny'n tansilio—

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Rhaid inni roi trefn ar hynny. Ni ddylai unrhyw un ymateb i ddatganiad. Dylai'r Aelodau ofyn cwestiynau yn awr a phrofi'r Gweinidog ar ei chynigion. Felly, un cwestiwn yn unig, neu ddau os byddwch yn gyflym.

Ann Jones: Bydd grwpiau iechyd lleol yn rhoi cyfle i bobl leol a phobl broffesiynol leol o'r gwasanaeth iechyd lunio'r atebion lleol hynny—

David Davies: What is the question?

Ann Jones: I am coming to the question, David, be patient. How will people be appointed to these new local health boards? What have we done to ensure that the necessary expertise will be in place to manage this new system? Do we know what are the views of local health group staff on your proposals?

Jane Hutt: The legitimacy of how people are appointed and elected to the local health boards must be clear, open and transparent. The only public appointment that we are proposing to make would be the chair of the local health board. All of the other professional interests that will be represented on the local health board will come through their professional constituencies. The Wales Council for Voluntary Action is advising us on how we can elect voluntary sector members to the board as well as lay members representing the patient's voice, which is so important. Again, we are considering ways in which they can be elected to reflect the population. Local authorities will choose their elected members to sit on the board. It will be a new form of governance in Wales—a partnership body.

11:05 a.m.

On the other issues that you raised, it is clear that we must take them forward in partnership. We will do so through the all-Wales local health board and partnership development team that I am setting up by bringing in the skills in the NHS. On local health group staff, I will not read more letters—that has been condemned by some Members who do not want to hear what people have to say. As I am receiving distressed letters daily —

David Melding: Eighty-six per cent.

Jane Hutt: David Melding is referring to a survey in *The Western Mail*. He is not referring—[*Interruption.*]

The Deputy Presiding Officer: Order. I am interfering far more than I should, but the Minister must be heard. She is answering questions and she has the right to be heard.

David Davies: Beth yw'r cwestiwn.

Ann Jones: Yr wyf ar fin gofyn y cwestiwn, David, byddwch yn amyneddgar. Sut y caiff pobl eu penodi i'r byrddau iechyd lleol hyn? Beth ydym wedi'i wneud i sicrhau y bydd yr arbenigedd angenrheidiol mewn grym i reoli'r system newydd hon? A wyddom beth yw barn staff grwpiau iechyd lleol ar eich cynigion?

Janet Hutt: Rhaid i natur gyfreithiol y broses o benodi ac ethol pobl i fyrddau iechyd lleol fod yn glir, agored a thryloyw. Yr unig benodiad cyhoeddus a gynigiwn fyddai swydd cadeirydd y bwrdd iechyd lleol. Byddai'r holl fuddiannau proffesiynol eraill a gynrychiolir ar y bwrdd iechyd lleol yn cael eu penodi drwy eu hetholaethau proffesiynol. Mae Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru yn rhoi cyngor inni ar sut y gallwn ethol aelodau o'r sector gwirfoddol i'r bwrdd yn ogystal ag aelodau lleyg i gynrychioli llais y claf, sydd mor bwysig. Unwaith eto, yr ydym yn ystyried ffyrdd y gellir eu hethol i adlewyrchu'r boblogaeth. Bydd awdurdodau lleol yn dewis eu haelodau etholedig i eistedd ar y bwrdd. Bydd yn ffordd newydd o lywodraethu yng Nghymru—corff partneriaeth.

O ran y materion eraill a godwyd gennych, mae'n amlwg y bydd yn rhaid inni eu datblygu mewn partneriaeth. Gwnawn hynny drwy fwrdd iechyd lleol a thîm datblygu partneriaeth i Gymru gyfan yr wyf yn eu sefydlu drwy gyflwyno'r sgiliau i'r NHS. O ran staff y grŵp iechyd lleol, nid wyf am ddarllen mwy o lythyrau—a gondemniwyd gan rai Aelodau nad ydynt am glywed yr hyn sydd gan bobl i'w ddweud. Am fy mod yn derbyn llythyrau'n llawn gofid yn ddyddiol—

David Melding: Wyth deg chwech y cant.

Jane Hutt: Cyfeiria David Melding at arolwg yn *The Western Mail*. Nid yw'n cyfeirio at—[*Torri ar draws.*]

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Yr wyf yn ymyrryd llawer mwy nag y dylwn, ond mae'n rhaid clywed y Gweinidog. Mae'n ateb cwestiynau ac mae ganddi hawl i gael ei

She has to take things as they come, but she has had to put up with far too much this morning. David, I have heard you shouting 86 per cent eight or nine times which is too many. Let us listen to what the Minister has to say.

Jane Hutt: I have met with staff from all the health authorities across Wales, which includes local health group staff members. People should remember that those groups are currently sub-committees of health authorities. I met the Chair of the local health group in Conway, who is a nurse and she was so excited about these proposals. I have received letters today from people at the sharp end, in local health groups and the local government partnership, the Royal College of Nursing, the Chartered Society of Physiotherapy, the Wales Council for Voluntary Action and the community health councils. Who else do you want to listen to, David, but the people at the sharp end? You will hear from the NHS Confederation—

David Melding *rose*—

The Deputy Presiding Officer: Order. David, I hope that you will now do me the courtesy—

David Melding: May I ask the Minister a question?

The Deputy Presiding Officer: No, you may not. The Minister is answering questions from other Members. Let us see if we can finish this debate in order.

Owen John Thomas: Mae'n amlwg bod lefel newydd o fiwrocratiaeth yn cael ei ffurfio ac y bydd mwy o bobl yn cael eu cyflogi i weithio yn y gwasanaeth hwn nag a geir ar hyn o bryd. Mae'n debyg y telir am hyn drwy ddefnyddio arian gwasanaethau cleifion, yn hytrach na'i ddefnyddio i wella'r sefyllfa yn y gwasanaeth. A ydych wedi costio'r newidiadau hyn?

Jane Hutt: I cannot believe how wrong Plaid Cymru is on this, and I hope that they will re-read my statement to see what we are proposing. Staff will be moving from health

chlywed. Mae'n rhaid iddi ddelio â phethau wrth iddynt godi, ond mae wedi gorfod ymdopi â llawer gormod y bore yma. David, yr wyf wedi eich clywed yn gweiddi 86 y cant wyth neu naw gwaith sy'n llawer rhy aml. Gadewch inni wrando ar yr hyn sydd gan y Gweinidog i'w ddweud.

Jane Hutt: Yr wyf wedi cyfarfod ag aelodau staff yr holl awdurdodau iechyd ledled Cymru, sy'n cynnwys aelodau staff y grŵp iechyd lleol. Dylai pobl gofio mai is-bwyllgorau awdurdodau iechyd yw'r grwpiau hynny ar hyn o bryd. Cyfarfŷm â Chadeirydd y grŵp iechyd lleol yng Nghonwy, sy'n nyrs a oedd yn frwdfrydig iawn ynglŷn â'r cynigion hynny. Derbyniais lythyrau heddiw gan bobl ar y rheng flaen, mewn grwpiau iechyd lleol a'r bartneriaeth llywodraeth leol, y Coleg Nyrsio Brenhinol, y Gymdeithas Siartredig Ffisiotherapi, Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru a'r cynghorau iechyd cymuned. Pwy arall yr hoffech glywed ganddynt David, ar wahân i'r bobl ar y rheng flaen? Fe glywch gan Gydffederasiwn yr NHS—

David Melding *a gododd*—

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. David, a fydddech mor gwrtais â—

David Melding: A allaf ofyn cwestiwn i'r Gweinidog?

Y Dirprwy Lywydd: Na allwch. Mae'r Gweinidog yn ateb cwestiynau gan Aelodau eraill. Gadewch inni weld a allwn gwblhau'r ddadl hon mewn trefn.

Owen John Thomas: It is clear that a new level of bureaucracy is being created and that this will lead to an increase in the number of people employed in this area. It seems that money for patient services will be diverted to pay for this additional bureaucracy rather than being used to improve the situation in the NHS. Have you costed these changes?

Jane Hutt: Ni allaf gredu pa mor bell ohoni yw Plaid Cymru ar y mater hwn, a gobeithiaf y byddant yn ail ddarllen fy natganiad i weld yr hyn a gynigiwn. Bydd staff yn symud o

authorities to local health boards and the regional offices of the Assembly. We have said that this reorganisation will be cost-neutral. There will be a management cap in order to strengthen the local health boards. The key issue is that this is not a cost-driven reorganisation. So many previous reorganisations have been driven by cost rather than getting money to the patients. That is what we are doing by removing the tier of health authorities in Wales. On staff that will be a part of the service, they will be part of a renewed NHS for Wales.

Richard Edwards: Thank you, Jane, for your vested interest-busting statement. Do you agree that the Tory testosterone-induced posturing reminds you of Miss Zsa Zsa Gabor's dictum that men who think that they are macho are not up to 'mucho'? [*Laughter.*] When did you need lessons on the health service from David Melding who puts himself about like some sort of choirboy, but we all know about the murky past of his church? Does he agree with the leader of his party that private medicine should be 'ramped up'? Is that your policy for Wales?

Jane Hutt: I did not hear most of Richard's contribution.

The Deputy Presiding Officer: Neither did I. I am afraid that fate is conspiring against us this morning.

Jane Hutt: I have considered the judgment of people working in the health service, local government and the voluntary sector and that of patients. It is they who will judge this. They will judge the comments made in the Chamber today and my statement about renewing Wales's public national health service. I am proud to stand here today. I know that if Nye Bevan were alive, he would share this vision side by side with me.

Rhodri Glyn Thomas: Mae gennyf yma restr o rifau ffôn mewnol Awdurdod Iechyd Dyfed Powys. Mae 250 o rifau ffôn ar y rhestr. A fydd y newidiadau hyn yn golygu y

awdurdodau iechyd i fyrddau iechyd lleol a swyddfeydd rhanbarthol y Cynulliad. Dywedasom na fydd yr ad-drefnu hwn yn gwneud gwahaniaeth o ran cost. Byddwn yn pennu terfyn rheoli er mwyn atgyfnerthu'r byrddau iechyd lleol. Y mater allweddol yw na chaiff yr ad-drefnu hwn ei lywio gan gost. Mae cymaint o ad-drefniadau eraill wedi'u llywio gan gost yn hytrach na sicrhau bod cleifion yn cael yr arian. Yr ydym yn gwneud hynny drwy gael gwared ar yr haen o awdurdodau iechyd yng Nghymru. O ran staff a fydd yn rhan o'r gwasanaeth, byddant yn rhan o'r NHS ar ei newydd wedd yng Nghymru.

Richard Edwards: Diolch ichi, Jane, am eich datganiad sydd yn dangos eich bod yn awyddus i gael gwared ar fuddiannau breintiedig. A gytunwch fod yr ymorchestu Toriaidd, llawn testosteron yn eich atgoffa o sylw Miss Zsa Zsa Gabor nad oes llawer o werth i ddynion sy'n credu eu bod yn wrol? [*Chwerthin.*] Ers pryd y mae angen gwersi arnoch ar y gwasanaeth iechyd gan David Melding sy'n esgus ei fod yn rhyw fath o gôr-fachgen, ond fe wyddwn oll am orffennol amheus ei eglwys ef? A yw'n cytuno ag arweinydd ei blaid y dylid gwneud mwy o ddefnydd o feddyginiaethau preifat? Ai dyma yw eich polisi ar gyfer Cymru?

Jane Hutt: Ni chlywais y rhan fwyaf o gyfraniad Richard.

Y Dirprwy Lywydd: Na minnau. Yn anffodus mae ffawd yn cynllwynio yn ein herbyn y bore yma.

Janet Hutt: Yr wyf wedi ystyried barn pobl sy'n gweithio yn y gwasanaeth iechyd, llywodraeth leol a'r sector gwirfoddol a barn cleifion. Hwyl fydd yn barnu hyn. Byddant yn rhoi barn ar y sylwadau a wnaed yn y Siambr heddiw a'm datganiad ynglŷn ag adnewyddu gwasanaeth iechyd gwladol cyhoeddus Cymru. Yr wyf yn falch o gael sefyll yma heddiw. Pe byddai Nye Bevan yn fyw, gwn y byddai ef yn rhannu'r weledigaeth hon ochr yn ochr â mi.

Rhodri Glyn Thomas: I have here a list of Dyfed Powys Health Authority's internal telephone numbers. There are 250 telephone numbers on the list. Will these changes mean

bydd llai o bobl yn gweithio o fewn biwrocraiaeth y gwasanaeth iechyd ac y bydd mwy o wasanaethau ar gael i gleifion yng Nghymru?

Jane Hutt: As I have already explained, we need the skills and abilities of those people who work in the health authorities in Wales. What we do not need is five publicly appointed quangos that intervene between the Assembly and the local population. In this way, we can get the money to the patient more effectively. As I said, the skills and abilities of the people who work in the health authorities will be required. Their commissioning, managerial and professional skills will all be required in the local health boards and the regional Assembly offices. They are important. In response to Christine's question on staff arrangements, staff want certainty as soon as possible so that we can move on with the changes. All those issues will be covered by the principles that I outlined in my response to Tom Middlehurst.

Alun Pugh: Structures are important, but do you accept that structures in themselves have no impact on obesity, drug abuse and the lack of exercise that sends thousands of people in Wales to an early grave? Will there be a statutory obligation on the new health boards to promote health as well as trying to fix sickness?

Jane Hutt: These proposals move us towards a health service, as opposed to the sickness service that we have now. The move to partnership at local level will ensure that public health, and health promotion and prevention initiatives will be a much stronger force in Wales to tackle the unacceptable ill-health of our nation.

Brian Gibbons: Do you agree that these proposals show that Welsh Labour is the only party in the Assembly that is completely committed to devolution in Wales, as it is devolving the responsibility for healthcare planning and democratic accountability for health services to local communities? Do you also agree that it is completely bizarre to hear the Welsh Conservatives talking about

that fewer people will be working on health service bureaucracy and that more services will be available to patients in Wales?

Jane Hutt: Fel yr esboniais eisoes, mae angen y sgiliau a'r galluoedd sydd gan y bobl sy'n gweithio yn yr awdurdodau iechyd yng Nghymru. Nid oes angen y pum cwango a benodwyd yn gyhoeddus sy'n ymyrryd rhwng y Cynulliad a'r boblogaeth leol. Drwy hynny, gallwn sicrhau bod y claf yn cael arian mewn ffordd fwy effeithiol. Fel y dywedais, bydd angen sgiliau a galluoedd y bobl sy'n gweithio yn yr awdurdodau lleol. Bydd angen eu sgiliau comisiynu, rheoli a'u sgiliau proffesiynol yn y byrddau iechyd lleol ac yn swyddfeydd rhanbarthol y Cynulliad. Maent yn bwysig. Mewn ymateb i gwestiwn Christine ar drefniadau staffio, mae'r staff eisiau sicrwydd cyn gynted â phosibl fel y gallwn weithredu'r newidiadau. Cwmpesir y holl faterion hynny gan yr egwyddorion a amlinellais yn fy ymateb i Tom Middlehurst.

Alun Pugh: Mae strwythurau'n bwysig, ond a dderbyniwch nad yw strwythurau ynddynt eu hunain yn cael unrhyw effaith ar faterion fel gordewdra, camddefnyddio cyffuriau a diffyg ymarfer corff sy'n golygu bod miloedd o bobl yng Nghymru yn marw'n gynnar? A fydd cyfrifoldeb statudol ar y byrddau iechyd newydd i hybu iechyd yn ogystal â cheisio gwella salwch?

Jane Hutt: Mae'r cynigion hynny'n ein symud tuag at wasanaeth iechyd, yn hytrach na'r gwasanaeth salwch sydd gennym ar hyn o bryd. Bydd symud tuag at bartneriaeth ar lefel leol yn sicrhau y bydd mentrau iechyd cyhoeddus, hybu iechyd a mentrau ataliol yn rym llawer cryfach yng Nghymru er mwyn mynd i'r afael â'r lefel annerbyniol o salwch ymhlith ein cenedl.

Brian Gibbons: A gytunwch fod y cynigion hynny'n dangos mai'r Blaid Lafur yng Nghymru yw'r unig blaid yn y Cynulliad sy'n gwbl ymrwymedig i ddatganoli yng Nghymru, am ei bod yn datganoli'r cyfrifoldeb dros gynllunio gofal iechyd a'r cyfrifoldeb democrataidd dros y gwasanaethau iechyd i gymunedau lleol? A gytunwch hefyd ei bod yn hollol hurt clywed

commissioning, when they promoted divisive fundholding on the one hand and spent most of the last two years talking about primary care trusts?

Jane Hutt: It is interesting that Wales is envied from across the border because we have developed our local health groups to be coterminous with local authorities so that health and social services can work together. That is not the case with the primary care trusts in England. They also envy the fact that we are moving towards a needs-based and primary care led service, to which many Members and at least three parties in the Assembly have signed up. This is how we will deliver that vision. It is challenging. It is about radical change, but it is change based on evidence. If the structures get in the way, we must change them.

Ceidwadwyr Cymru yn siarad am gomisiynu, a hwythau wedi hybu proses rwygol o ddeiliaid cronfeydd ar y naill law ac yna wedi treulio'r rhan fwyaf o'r ddwy flynedd diwethaf yn siarad am ymddiriedolaethau gofal sylfaenol?

Jane Hutt: Mae'n ddiddorol bod pobl ar draws y ffin yn genfigennus o Gymru am ein bod wedi datblygu ein grwpiau iechyd lleol ein hunain i gydweithio ochr yn ochr ag awdurdodau lleol fel y gall y gwasanaethau iechyd a'r gwasanaethau cymdeithasol weithio gyda'i gilydd. Nid felly y mae gydag ymddiriedolaethau gofal sylfaenol yn Lloegr. Maent hefyd yn genfigennus o'r ffaith ein bod yn symud tuag at ofal wedi'i lywio gan angen gofal sylfaenol, ac mae llawer o'r Aelodau ac o leiaf tair plaid yn y Cynulliad wedi mynegi eu hymrwymiad i hynny. Dyma sut y byddwn yn cyflwyno'r weledigaeth honno. Mae'n heriol. Mae'n ymwneud â newid radical, ond mae'n newid sy'n seiliedig ar dystiolaeth. Os bydd strwythurau'n peri rhwystr, bydd yn rhaid inni eu newid.

Pwyntiau o Drefn Points of Order

David Davies: I raise a point of order under Standing Order No. 6.8 on statements by Assembly Ministers. It is a convention in this Chamber that, when a statement is read out, a hard copy is given to each party spokesman before the Minister reads the statement and a copy is e-mailed to other Assembly Members. That happened this morning. Since e-mails are prepared in advance, I often wonder why the Government that prides itself on openness waits until the last possible minute to send the e-mail to Members. This morning, it became clear that some Labour Assembly members had received a hard copy of the statement in advance. We have a right to know who received those copies, when and why they were distributed and to some Labour Assembly Members. We all know that this has been a debacle for the Government of Wales and we know that it is running scared of scrutiny—

David Davies: Codaf bwynt o drefn o dan Reol Sefydlog Rhif 6.8 ar ddatganiadau gan Weinidogion y Cynulliad. Mae'n arferiad yn y Siambr hon, pan ddarllenir datganiad, i gynrychiolydd pob plaid gael copi caled cyn i'r Gweinidog ddarllen y datganiad a chyn i gopi gael ei anfon drwy e-bost at Aelodau eraill y Cynulliad. Digwyddodd hynny y bore yma. Gan fod negeseuon e-bost yn cael eu paratoi ymlaen llaw, yr wyf yn aml yn meddwl pam bod Llywodraeth sy'n ymfalchïo yn ei natur agored yn aros tan y funud olaf bosibl cyn anfon y negeseuon e-bost at yr Aelodau. Y bore yma, daeth yn amlwg bod rhai aelodau Llafur y Cynulliad wedi derbyn copi caled o'r datganiad ymlaen llaw. Mae gennym hawl i wybod pwy a dderbyniodd y copïau hynny, pryd a pham y cawsant eu dosbarthu i rai Aelodau Llafur y Cynulliad. Gŵyr pob un ohonom y bu hynny'n ffiâsgo i Lywodraeth Cymru a gwyddom fod ofn y broses graffu arni—

The Deputy Presiding Officer: Order. You

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Gwnaethoch

have made your point. Whether or not copies of a statement are circulated to some Members and not to others, is not a point of order for me. However, the Presiding Officer has already ruled that the advance circulation of statements facilitates debate. It is best if such statements are circulated to all Assembly Members. The Presiding Officer, on 28 June 2001, ruled,

11:15 a.m.

‘I would prefer it if lengthy statements, such as this morning’s, were circulated well in advance and followed up by a shorter oral statement. That would allow time for proper questioning. In normal circumstances, I rule that oral statements should not exceed 1,000 words or 10 minutes in delivery. I believed that we had such an agreement. Clearly that agreement did not operate this morning.’

David Davies: Further to that point of order.

The Deputy Presiding Officer: No further point of order arises. It is not a point of order if statements have been issued in writing prior to delivery in Chamber.

Janet Ryder: Point of order. I raise this point under Standing Order No. 6.11. I was surprised by the Minister for Finance, Local Government and Communities’ answer to Geraint Davies’s question 4. She said that she had not heard of any abuse of the postal voting system. Will she reconsider her answer in light of the letter that I sent her a fortnight ago highlighting concerns of allegedly fraudulent use of the postal voting system?

The Deputy Presiding Officer: This is not a point of order. I do not say that you should not have sought to raise this matter, but Ministers are responsible for their answers. There are ways and means of pursuing this matter other than raising it as a point of order. I am sure that you will be ingenious enough to do so within the available procedures.

Owen John Thomas: Point of order. I raise

eich pwynt. Nid yw’r cwestiwn a ddisbarthwyd copïau o ddatganiad i rai Aelodau ac nid i eraill yn bwynt o drefn imi. Fodd bynnag, mae’r Llywydd eisoes wedi penderfynu bod dosbarthu datganiadau ymlaen llaw yn hwyluso dadleuon. Byddai’n well pe bai datganiadau o’r fath yn cael eu hanfon at holl Aelodau’r Cynulliad. Dywedodd y Llywydd, ar 28 Mehefin 2001,

‘Byddai’n well gennyf pe bai datganiadau hirfaith, fel y cawsom y bore yma, yn cael eu dosbarthu ymhell o flaen llaw a’u dilyn gan ddatganiad byrrach ar lafar. Byddai hynny’n golygu bod amser priodol ar gael i holi. O dan amgylchiadau arferol, dyfarnaf na ddylai datganiadau llafar fod yn fwy na 1,000 o eiriau neu na ddylent gymryd mwy na 10 munud i’w traddodi. Credais fod gennym gytundeb o’r fath. Yn amlwg ni fu’r cytundeb hwnnw yn weithredol y bore yma.’

David Davies: Ymhellach i’r pwynt hwnnw o drefn.

Y Dirprwy Lywydd: Nid oes pwynt pellach o drefn yn codi. Nid yw’n bwynt o drefn os dosbarthwyd datganiadau ysgrifenedig cyn eu cyflwyno yn y Siambr.

Janet Ryder: Pwynt o drefn. Codaf y pwynt hwnnw o drefn o dan Reol Sefydlog Rhif 6.11. Fe’m synnwyd gan ateb y Gweinidog dros Gyllid, Llywodraeth Leol a Chymunedau i gwestiwn 4 Geraint Davies. Dywedodd nad oedd wedi clywed am unrhyw gamddefnydd o’r system pleidleisio drwy’r post. A wnaiff ailystyried ei hateb yng ngoleuni’r llythyr a anfonais ati bythefnos yn ôl yn amlygu’r pryderon ynghylch camddefnydd twyllodrus honedig o’r system pleidleisio drwy’r post?

Y Dirprwy Lywydd: Nid yw hynny’n bwynt o drefn. Nid wyf yn dweud na ddylech fod wedi codi’r mater hwn, ond y Gweinidogion sy’n gyfrifol am eu hatebion. Mae yna ffyrdd eraill o drafod y mater hwn yn hytrach na’i godi fel pwynt o drefn. Yr wyf yn siŵr y byddwch yn ddigon dyfeisgar i wneud hynny o fewn y gweithdrefnau sydd ar gael.

Owen John Thomas: Pwynt o drefn. Codaf

this point of order under Standing Order No. 12 with regard to the media's coverage of the Auditor General for Wales's report, which Assembly Members have not had the chance to discuss. It contains a series of damning condemnations of bad practices and inefficient procedures deployed by the Arts Council of Wales both in its award of initial grants to the now defunct Visual Arts Centre—

The Deputy Presiding Officer: Order. This is not a point of order. The report is published by the Auditor General and the Audit Committee will discuss it next week. Do you have a point of order?

Owen John Thomas: I ask that the Minister for Culture, Sport and the Welsh Language make a detailed statement—

The Deputy Presiding Officer: Order. This is not a point of order. Consult the Minister for Assembly Business. If you can persuade him, he will include your request in the business statement.

Alun Pugh: Point of order. I raise this point under Standing Order No. 6.3. In questions to the Minister for Environment this morning I referred to the collapsed privatised monopoly of Railtrack as John Major's Railtrack. The Minister later said that Railtrack was a dog's breakfast, though I personally think that that is a slander on the pet food industry. My reference was a slip of the tongue; John Major was responsible for creating Railtrack but I should not have said what I said. I apologise to Alun Cairns.

The Deputy Presiding Officer: I am sure that your apology will be accepted, and we thank you for it.

y pwynt hwn o drefn o dan Reol Sefydlog Rhif 12 mewn cysylltiad â'r sylw a roddwyd gan y cyfryngau i adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru, nad yw Aelodau'r Cynulliad wedi cael cyfle i'w drafod. Mae'n cynnwys cyfres o gondemniadau damniol ynglŷn ag arferion gwael a gweithdrefnau aneffeithlon a ddefnyddiwyd gan Gyngor Celfyddydau Cymru wrth iddo ddyfarnu ei grantiau cychwynnol i'r Ganolfan Celfyddydau Gweledol nad yw'n bodoli bellach—

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Nid yw hynny'n bwynt o drefn. Cyhoeddir yr adroddiad gan yr Archwilydd Cyffredinol a bydd y Pwyllgor Archwilio yn ei drafod yr wythnos nesaf. A oes gennych bwynt o drefn?

Owen John Thomas: Gofynnaf i'r Gweinidog dros Ddiwylliant, Chwaraeon a'r Gymraeg wneud datganiad manwl—

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Nid yw hynny'n bwynt o drefn. Ymgynghorwch â'r Trefnydd. Os gallwch ei argyhoeddi, bydd yn cynnwys eich cais yn y datganiad busnes.

Alun Pugh: Codaf y pwynt hwn o drefn o dan Reol Sefydlog Rhif 6.3. Yn ystod y cwestiynau i Weinidog yr Amgylchedd y bore yma, cyfeiriais at fethiant monopoli Railtrack a breifateiddwyd fel Railtrack John Major. Yn ddiweddarach, galwodd y Gweinidog Railtrack yn 'dog's breakfast', er fy mod yn credu bod hynny'n sarhad ar y diwydiant bwyd anifeiliaid anwes. Llithriad tafod oedd fy sylw; John Major oedd yn gyfrifol am greu Railtrack ond ni ddylwn fod wedi dweud yr hyn a ddywedais. Ymddiheuraf i Alun Cairns am hynny.

Y Dirprwy Lywydd: Yr wyf yn siŵr y derbyniwyd eich ymddiheuriad, a diolchwn ichi amdano.

Cynnig Cyfansawdd: Cymeradwyo Gorchmynion Composite Motion: Approval of Orders

The Minister for Assembly Business: I propose that

the National Assembly, acting under y Cynulliad Cenedlaethol, gan weithredu o

Standing Order No. 22.25, approves: *dan Reol Sefydlog Rhif 22.25, yn cymeradwyo:*

1. The Education (Schools and Further and Higher Education) (Amendment) (Wales) Regulations 2001 laid in the Table Office on 23 October 2001; and *1. Rheoliadau Addysg (Ysgolion ac Addysg Bellach ac Uwch) (Diwygio) (Cymru) 2001 a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 23 Hydref 2001; ac*

considers the report of the Legislation Committee which has not identified any matters for concern in the draft Order, the Education (Schools and Further and Higher Education) (Amendment) (Wales) Regulations 2001, laid in the Table Office on 30 October 2001. *yn ystyried adroddiad y Pwyllgor Deddfau nad yw wedi nodi unrhyw fater sy'n destun pryder yn y Gorchymyn drafft, Rheoliadau Addysg (Ysgolion ac Addysg Bellach ac Uwch) (Diwygio) (Cymru) 2001 a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 30 Hydref 2001.*

2. The Learning and Skills Act 2000 (Consequential Amendments) (Schools) (Wales) Regulations 2001 laid in the Table Office on 16 October 2001; and *2. Rheoliadau Deddf Dysgu a Medrau 2000 (Diwygiadau Canlyniadol) (Ysgolion) (Cymru) 2001 a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 16 Hydref 2001; ac*

considers the report of the Legislation Committee which has not identified any matters for concern in the draft Order, the Learning and Skills Act 2000 (Consequential Amendments) (Schools) (Wales) Regulations 2001, laid in the Table Office on 30 October 2001. *yn ystyried adroddiad y Pwyllgor Deddfau nad yw wedi nodi unrhyw fater sy'n destun pryder yn y Gorchymyn drafft, Rheoliadau Deddf Dysgu a Medrau 2000 (Diwygiadau Canlyniadol) (Ysgolion) (Cymru) 2001 a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 30 Hydref 2001.*

3. The Parent Governor Representatives and Church Representatives (Wales) Regulations 2001 laid in the Table Office on 23 October 2001; and *3. Rheoliadau Cynrychiolwyr Rhiant-Lywodraethwyr a Chynrychiolwyr Eglwysig (Cymru) 2001 a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 23 Hydref 2001; ac*

considers the report of the Legislation Committee which has not identified any matters for concern in the draft Order, the Parent Governor Representatives and Church Representatives (Wales) Regulations 2001, laid in the Table Office on 30 October 2001. *yn ystyried adroddiad y Pwyllgor Deddfau nad yw wedi nodi unrhyw fater sy'n destun pryder yn y Gorchymyn drafft, Rheoliadau Cynrychiolwyr Rhiant-Lywodraethwyr a Chynrychiolwyr Eglwysig (Cymru) 2001 a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 30 Hydref 2001.*

4. The Accounts and Audit (Amendment) (Wales) Regulations 2001 laid in the Table Office on 23 October 2001; and *4. Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Diwygio) (Cymru) 2001 a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 23 Hydref 2001; ac*

considers the report of the Legislation Committee, which has not identified any matters for concern in the draft Order, the Accounts and Audit (Amendment) (Wales) Regulations 2001, laid in the Table Office on 6 November 2001 and the memorandum of corrections laid in the Table Office on 7 November 2001. *yn ystyried adroddiad y Pwyllgor Deddfau nad yw wedi nodi unrhyw fater sy'n destun pryder yn y Gorchymyn drafft, Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Diwygio) (Cymru) 2001 a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 6 Tachwedd 2001 a'r memorandwm cywiriadau a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 7 Tachwedd 2001.*

5. *The Farm Waste Grant (Nitrate Vulnerable Zones) (Wales) Scheme 2001 laid in the Table Office on 23 October 2001; and*

5. *Cynllun Grantiau Gwastraff Fferm (Parthau Perygl Nitradau) (Cymru) 2001 a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 23 Hydref 2001; ac*

considers the report of the Legislation Committee which has not identified any matters for concern in the draft Order, the Farm Waste Grant (Nitrate Vulnerable Zones) (Wales) Scheme 2001, laid in the Table Office on 30 October 2001 and the memorandum of corrections laid on 5 November 2001. (NDM836)

yn ystyried adroddiad y Pwyllgor Deddfau nad yw wedi nodi unrhyw fater sy'n destun pryder yn y Gorchymyn drafft, Cynllun Grantiau Gwastraff Fferm (Parthau Perygl Nitradau) (Cymru) 2001 a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 30 Hydref 2001 a'r memorandwm cywiriadau a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 5 Tachwedd 2001. (NDM836)

The Deputy Presiding Officer: Under Standing Order No. 22.25, this motion is not subject to debate.

Y Dirprwy Lywydd: O dan Reol Sefydlog Rhif 22.25, nid yw'r cynnig hwn yn destun dadl.

Cynnig: O blaid 36, Ymatal 0, Yn erbyn 0.

Motion: For 36, Abstain 0, Against 0.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Barrett, Lorraine
Bates, Mick
Black, Peter
Cairns, Alun
Chapman, Christine
Davidson, Jane
Davies, Andrew
Davies, David
Davies, Geraint
Davies, Jocelyn
Edwards, Richard
Essex, Sue
Graham, William
Gregory, Janice
Halford, Alison
Hart, Edwina
Hutt, Jane
Jarman, Pauline
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Helen Mary
Law, Peter
Lloyd, David
Lloyd, Val
Melding, David
Middlehurst, Tom
Morgan, Jonathan
Pugh, Alun
Randerson, Jenny
Richards, Rod
Rogers, Peter
Ryder, Janet
Sinclair, Karen
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Wigley, Dafydd

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion carried.*

Dadl Fer Short Debate

Sgrinio Iechyd yn y Gweithle—Ffordd o Achub Bywydau Workplace Health Screening—A Life Saver

Janice Gregory: Four Assembly Members—Lorraine Barrett, David Melding, Eleanor Burnham and Dai Lloyd—have asked to contribute to the debate if time permits.

It should come as no surprise that I have chosen the issue of health screening in the workplace as the topic of my short debate. As we have seen today, health is an issue about which we all feel passionately. It is an issue on which the National Assembly has the potential to make a huge difference to the lives of the people of Wales.

The Labour-led administration in the Assembly has a strong record of extra investment in the health service in Wales, and that investment is making its presence felt at a local level. In the last few weeks alone, Jane Hutt has announced extra money for local services that will deliver real benefits for the people of my constituency: £2 million to buy an MRI scanner for the Princess of Wales Hospital in Bridgend, over £80,000 to promote closer co-operation between the NHS and the local council, and £100,000 for local surgeries to modernise their premises.

The devolution dividend in the NHS in Wales is obvious. Welsh Labour in the Assembly is delivering on its better health agenda. Despite a strong and redoubled commitment on our part and record investment in the NHS, we still face enormous challenges that will require innovative solutions. That was brought home to me only last week when it was reported that breast cancer has overtaken lung cancer to become the most common form of cancer in the UK.

According to the Imperial Cancer Research

Janice Gregory: Mae pedwar Aelod o'r Cynulliad wedi gofyn am gyfrannu at y ddadl os bydd amser, sef Lorraine Barrett, David Melding, Eleanor Burnham a Dai Lloyd.

Ni ddylai fod yn syndod fy mod wedi dewis sgrinio iechyd yn y gweithle fel testun fy nadl fer. Fel y gwelsom heddiw, mae iechyd yn fater y mae pob un ohonom yn teimlo'n gryf yn ei gylch. Mae'n fater lle mae'n bosibl i'r Cynulliad Cenedlaethol wneud gwahaniaeth mawr i fywydau pobl Cymru.

Mae gan y weinyddiaeth o dan arweiniad Llafur yn y Cynulliad record dda o fuddsoddiad ychwanegol yn y gwasanaeth iechyd yng Nghymru, ac mae'r buddsoddi hwnnw yn amlwg ar lefel leol. Yn yr ychydig wythnosau diwethaf yn unig, mae Jane Hutt wedi cyhoeddi arian ychwanegol ar gyfer gwasanaethau lleol a fydd yn dwyn manteision gwirioneddol i bobl fy etholaeth: £2 filiwn i brynu sganiwr MRI i Ysbyty Tywysoges Cymru ym Mhen-y-bont ar Ogwr, dros £80,000 i hyrwyddo cydweithrediad agosach rhwng yr NHS a'r cyngor lleol, a £100,000 ar gyfer meddygfeydd lleol i foderneiddio eu hadeiladau.

Mae manteision datganoli yn yr NHS yng Nghymru yn amlwg. Mae Llafur Cymru yn y Cynulliad yn cyflawni ei agenda gwell iechyd. Er gwaethaf ein hymrwymiad cryf a chynyddol a'r buddsoddiad mwyaf erioed yn yr NHS, wynebwn heriau sylweddol o hyd y bydd angen atebion arloesol ar eu cyfer. Fe'm gwnaethpwyd yn ymwybodol o hyn yr wythnos diwethaf pan gyhoeddwyd mai cancer y fron, yn hytrach na chanser yr ysgyfaint, yw'r ffurf mwyaf cyffredin o ganser yn y DU bellach.

Yn ôl yr Imperial Cancer Research Fund a'r

Fund and the Cancer Research Campaign, there are now an estimated 39,500 new cases of breast cancer diagnosed in the UK every year. This morning, figures were announced that showed a 20 per cent increase in ovarian cancer over two decades. Experts predict that the gap between breast and lung cancer will widen still further. They are baffled by the rise in breast and ovarian cancer rates, only part of which can be explained by improvements to screening programmes.

Delaying childbirth, lack of exercise, increasing obesity levels and a poor diet all contribute to the increased incidence of breast cancer. There is no quick-fix solution, but experts say that if women are breast aware and go for screening, it is more likely that the disease will be detected early on, when there is a 90 per cent chance of survival.

While we say that lifestyle changes are causing an increase in breast cancer, those changes could also be acting as a barrier to the detection and cure of this disease and others. Contemporary work patterns may prevent many workers from not only visiting a doctor, but also from taking regular exercise and eating a balanced diet.

This is not just a problem for the individual. Evidence suggests that businesses have serious cause for concern about health in terms of absenteeism and productivity. The Department of Health estimates that every year about 106 million working days are lost in the UK due to back pain, at a cost to the economy of over £5 billion. Ninety million working days are lost as a result of stress-related absence. Coronary heart disease—often attributable to smoking, poor diet, high cholesterol and a lack of fitness—is responsible for the loss of 35 million working days per year, at a cost of over £3.5 billion and 10.5 million days are lost per year in Wales alone, at an estimated cost to employers of £500 million.

These are problems that will require more

Ymgyrch Ymchwil i Ganser, amcangyfrifir erbyn hyn bod 39,500 o achosion newydd o ganser y fron yn cael eu canfod yn y DU bob blwyddyn. Y bore yma, cyhoeddwyd ffigurau sy'n dangos cynnydd o 20 y cant mewn achosion o ganser yr ofariau dros ddau ddegawd. Mae arbenigwyr yn rhagweld y bydd y bwllch rhwng canser y fron a chanser yr ysgyfaint yn cynyddu eto. Mae'r cynnydd yng nghyfraddau canser y fron a chanser yr ofariau yn ddirgelwch iddynt, a dim ond rhan o'r cynnydd y mae'r gwellhad mewn rhaglenni sgrinio yn ei egluro.

Mae oedi cyn cael baban, diffyg ymarfer corff, lefelau gordewdra cynyddol a deiet gwael oll yn cyfrannu at y cynnydd mewn achosion o ganser y fron. Nid oes ateb cyflym, ond dywed yr arbenigwyr ei bod yn fwy tebygol y caiff yr afiechyd ei ganfod yn gynnar, pan fo'r cyfle i oroesi yn 90 y cant, os yw merched yn ymwybodol o ganser y fron ac yn mynd i gael eu sgrinio.

Er ein bod yn dweud bod y newidiadau yn ein ffordd o fyw yn achosi cynnydd yn nifer yr achosion o ganser y fron, gallai'r newidiadau hynny fod yn gweithredu hefyd fel rhwystr rhag canfod a gwella'r afiechyd hwn ac afiechydon eraill. Gall patrymau gwaith cyfoes nid yn unig atal llawer o weithwyr rhag ymweld â meddyg, ond hefyd rhag gwneud ymarfer corff rheolaidd a bwyta deiet cytbwys.

Nid problem i'r unigolyn yn unig yw hyn. Awgryma tystiolaeth fod gan fusnesau reswm difrifol dros bryderu ynghylch iechyd o ran absenoldeb a chynhyrchiant. Amcangyfrifa'r Adran Iechyd y collir tua 106 o filiynau o ddyddiau gwaith bob blwyddyn yn y DU oherwydd poen cefn, ar gost o fwy na £5 biliwn i'r economi. Collir 90 miliwn o ddyddiau gwaith o ganlyniad i absenoldeb sy'n ymwneud â straen. Mae afiechyd y galon—y gellir ei briodoli yn aml i ysmegu, deiet gwael, colesterol uchel a diffyg ffitrwydd—yn gyfrifol am golli 35 miliwn o ddyddiau gwaith y flwyddyn, ar gost o fwy na £3.5 biliwn a cholli 10.5 miliwn o ddyddiau y flwyddyn yng Nghymru yn unig, ar gost amcangyfrifedig i gyflogwyr o £500 miliwn.

Mae'r rhain yn broblemau a fydd yn galw am

innovative solutions, tackling bad health at its root causes, and a proactive rather than reactive approach. The benefits of health promotion in the workplace are obvious. It can lower absenteeism, reduce the legal costs connected with health and safety issues, contribute to improved performance, improve staff well being and morale and create a positive image for the business.

For a small business—where the real cost of absence can be greater—it might mean the difference between completing an order on time and keeping that business, as well as the ability to provide a good service for the customer. A reliable, happy and healthy workforce can mean the difference between make or break.

11:25 a.m.

I used the example of breast cancer, but the same principles of innovation in health could equally apply to testicular cancer, prostate cancer and blood pressure. I would like to explore further the innovations, proactivity and the solutions, and draw attention to some examples of best practice in the public and private sectors. I begin with a local example that has a direct bearing on many workers in my constituency, in 1996, Bridgend County Borough Council established a workplace health promotion team, which included trade union representation and was chaired by the human resources officer. Following a council staff survey, policy issues were developed. These included a no smoking policy, a stress at work strategy, a nutrition policy, concessions for staff to use leisure facilities, an alcohol and substance misuse policy, a manual handling strategy, a sun safety awareness initiative and a joint venture with Breast Test Wales to provide all female employees with breast and cervical screening awareness sessions.

In 1998, the council became the first authority in Wales to be awarded the gold standard for workplace health promotion by Health Promotion Wales. Future targets now include proposals for the launch of a well-man clinic in partnership with Tenovus for all

atebion mwy arloesol, am fynd i'r afael â gwraidd achosion iechyd gwael ac am fabwysiadu ymagwedd ragweithiol yn hytrach nag adweithiol. Mae manteision hybu iechyd yn y gweithle yn amlwg. Gall ostwng cyfraddau absenoldeb, lleihau'r costau cyfreithiol sy'n gysylltiedig â materion iechyd a diogelwch, cyfrannu at well perfformiad, gwella lles a morâl staff a chreu delwedd gadarnhaol i'r busnes.

I fusnes bach—lle y gall gwir gost absenoldeb fod yn uwch—gallai olygu'r gwahaniaeth rhwng cwblhau archeb mewn pryd a chadw'r busnes hwnnw, yn ogystal â'r gallu i ddarparu gwasanaeth da i'r cwsmer. Gall gweithlu dibynadwy, bodlon ac iach olygu'r gwahaniaeth rhwng methu a llwyddo.

Defnyddiais yr enghraifft o ganser y fron, ond gellid cymhwyso'r un egwyddorion o arloesedd mewn iechyd i ganser y ceilliau, canser y brostad a phwysedd gwaed. Hoffwn egluro ymhellach y dulliau arloesol, y rhagweithgarwch a'r atebion, gan dynnu sylw at rai enghreifftiau o arfer da yn y sectorau cyhoeddus a phreifat. Dechreuaf gydag enghraifft leol sy'n ymwneud yn uniongyrchol â llawer o weithwyr yn fy etholaeth. Yn 1996, sefydlodd Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr dîm hybu iechyd yn y gweithle. Yr oedd y tîm yn cynnwys cynrychiolaeth o undebau llafur a'r swyddog adnoddau dynol oedd yn cadeirio. Yn dilyn arolwg o staff y cyngor, datblygwyd materion polisi. Ymhlith y rhain yr oedd polisi dim ysmegu, strategaeth straen yn y gwaith, polisi maeth, consesiynau i staff i ddefnyddio cyfleusterau hamdden, polisi camddefnyddio alcohol a sylweddau, strategaeth trin â llaw, menter ymwybyddiaeth diogelu rhag yr haul a menter ar y cyd â Bron-Brawf Cymru, i drefnu sesiynau ymwybyddiaeth sgrinio'r fron a'r serfics i bob gweithwraig.

Yn 1998, enillodd y cyngor y safon aur am hybu iechyd yn y gweithle gan Hybu Iechyd Cymru. Ef oedd yr awdurdod cyntaf yng Nghymru i wneud hynny. Mae'r targedau ar gyfer y dyfodol yn cynnwys cynigion i lansio clinig dynion iach mewn partneriaeth â

male council employees, reviewing the smoking policy at work and an evaluation of employees' perceptions of workplace health promotion initiatives. The council has been forward-thinking and visionary in this regard, with the aims of increasing motivation and output and in the philosophy that prevention is better than cure.

The Ford Motor Company engine plant is another local example of an employer that has taken the initiative. I am glad to see one of the area's major employers, is setting a positive example for others to follow. As well as promoting the benefits of a good diet by means of a healthy eating bar, the company, working in consultation and negotiation with its workers' trade unions, offers a range of in-house and external leisure facilities for its workforce. The plant's multi-gym has proved successful and is well used by the workers. The committee that oversees the running of the gym is an excellent example of how employees can work in co-operation with their employers to take a positive lead in workplace health promotion.

Similarly, the employee development and assistance programme at the plant provides leisure opportunities in conjunction with the local unitary authority. A committee consisting of representatives from management and the unions is responsible for the managing and budgeting of the programme. Over 50 per cent of the workforce has taken up the scheme and a part-time administrator and a part-time local education adviser are employed.

This is innovation at work, but it is just a beginning. There is much more that we can do. It is now over 50 years since my mother was screened for tuberculosis by x-ray in her workplace. A cavity was discovered in her lung but, fortunately, it was early enough for her to be treated successfully. Countless people owe their lives to such screening programmes and we should not forget their effectiveness. That is why it is my strong conviction that screening in the workplace should be expanded.

I have already mentioned breast screening

Tenovus i bob un o weithwyr gwrywaidd y cyngor, adolygu'r polisi ysmegu yn y gwaith a gwerthuso barn cyflogeion am fentrau hybu iechyd yn y gweithle. Bu'r cyngor yn flaengar a gweledigaethol yn hyn o beth, a'r nodau oedd cynyddu cymhelliant a chynnyrch ac arddel yr athroniaeth ei bod yn well rhwystro'r clwyf na'i wella.

Mae gwaith peiriannau Cwmni Moduron Ford yn enghraifft leol arall o gyflogwr sydd wedi arloesi. Yr wyf yn falch o weld bod un o brif gyflogwyr yr ardal yn gosod esiampl gadarnhaol i eraill ei dilyn. Yn ogystal â hybu manteision deiet da drwy gyfrwng bar bwyta'n iach, cynigia'r cwmni, drwy ymgynghori a negodi ag undebau llafur ei weithwyr, ystod o gyfleusterau hamdden mewnol ac allanol ar gyfer ei weithlu. Mae amlgampfa'r gwaith yn llwyddiant ac fe'i defnyddir gan lawer o'r gweithwyr. Mae'r pwyllgor sy'n gyfrifol am y gampfa yn enghraifft ragorol o sut y gall cyflogeion gydweithio â'u cyflogwyr i arwain y blaen ym maes hybu iechyd yn y gweithle.

Yn yr un modd, mae'r rhaglen datblygu a chymorth i gyflogeion yn y gwaith yn darparu cyfleoedd hamdden mewn cydweithrediad â'r awdurdod unedol lleol. Mae pwyllgor o gynrychiolwyr o blith y rheolwyr a'r undebau yn gyfrifol am reoli a chyllidebu'r rhaglen. Mae dros 50 y cant o'r gweithlu wedi ymuno â'r cynllun a chyflogir gweinyddwr rhan amser ac ymgynghorydd addysg lleol rhan amser.

Dyma arloesedd ar waith, ond megis dechrau yw hyn. Mae llawer mwy y gallwn ei wneud. Mae dros 50 mlynedd bellach ers i'm mam gael ei sgrinio ar gyfer y ddarfededigaeth drwy gyfrwng peiriant pelydr-x yn ei gweithle. Darganfuwyd ceudod yn ei hysgyfaint, ond, yn ffodus, yr oedd yn ddigon cynnar iddi gael ei thrin yn llwyddiannus. Mae pobl ddirifedi yn ddyledus am eu bywydau i raglenni sgrinio o'r fath ac ni ddylem anghofio eu heffeithiolrwydd. Dyna pam fy mod yn argyhoeddedig y dylid ehangu ar y cyfleoedd sgrinio yn y gweithle.

Soniais eisoes am sgrinio'r fron a manteisiaf

and I take this opportunity to draw attention to the campaign for breast screening in the workplace organised by the Transport and General Workers Union. The union has a strong track record of care and concern for the health and wellbeing of its members and I am sure it has your support, Jane. Breast cancer is just one example of a disease where early detection can be crucial but screening programmes could also be applied to a range of health issues. There may be some initial administrative hurdles in co-ordinating an extension of workplace screening, but there will be significant consequential cost savings to the health service and to industry as a result of a reduction in sickness and absences. I am aware of this administration's commitment to, and encouragement of, preventative medicine. I am concerned, however, that the Assembly, as an employer responsible for thousands of staff, should give a high priority to workplace screening and health promotion among its own employees.

Workplace screening and health promotion is a life saver. That is why I hope that we will be at the forefront of driving forward a positive approach across all sectors, working with employers of all shapes and sizes for the better health of the people of Wales.

Lorraine Barrett: I thank Janice for raising this important issue today. I join you in congratulating Jane Hutt on delivering on our better health agenda in Wales. Employers have a big part to play in improving health in the workplace and I am aware of the service provided by the TGWU, particularly in Cardiff. It not only benefits employees, but, as you said, Janice, a happy, healthy and productive workforce is good for business. We have already seen how screening for cervical cancer has made a tremendous impact on survival rates for women. However, I agree that we should all be concerned about today's figures regarding ovarian cancer in particular. I hope that the innovative solutions that Janice mentioned are extended to that type of cancer. I join Janice in calling on the Assembly in all its buildings and offices throughout the whole of Wales to become that good employer and provide workplace screening for our staff.

ar y cyfle hwn i dynnu sylw at yr ymgyrch i sgrinio'r fron yn y gweithle a drefnwyd gan Undeb y Gweithwyr Trafnidiaeth a Chyffredinol. Mae gan yr undeb record dda o ofal a phryder am iechyd a lles ei aelodau ac yr wyf yn sicr y cefnogwch hyn, Jane. Dim ond un enghraifft yw canser y fron o afiechyd y mae'n hanfodol iddo gael ei ddarganfod yn gynnar ond gellid cymhwysu rhaglenni sgrinio hefyd i ystod o faterion iechyd. Efallai y bydd rhywfaint o rwystrau gweinyddol ar y cychwyn wrth gydlynw'r gwaith o ehangu cyfleoedd sgrinio yn y gweithle, ond y canlyniad fydd arbedion cost sylweddol i'r gwasanaeth iechyd ac i ddiwydiant yn sgîl lleihad mewn achosion o salwch ac absenoldeb. Yr wyf yn ymwybodol bod y weinyddiaeth hon wedi ymrwmo i hybu meddyginiaeth ataliol a'i hannog. Pryderaf, fodd bynnag, y dylai'r Cynulliad, fel cyflogwr sy'n gyfrifol am filoedd o aelodau o staff, roi blaenoriaeth uchel i sgrinio yn y gweithle a hybu iechyd ymhlith ei gyflogeion ei hun.

Mae sgrinio yn y gweithle a hybu iechyd yn achub bywydau. Dyna pam y byddwn, gobeithiaf, ar flaen y gad wrth hybu ymagwedd gadarnhaol ar draws pob sector, gan weithio gyda chyflogwyr o bob lliw a llun er iechyd gwell pobl Cymru.

Lorraine Barrett: Diolch i Janice am godi'r mater pwysig hwn heddiw. Ymunaf â chi i longyfarch Jane Hutt ar gyflawni ein hagenda gwell iechyd yng Nghymru. Mae gan gyflogwyr ran fawr i'w chwarae wrth wella iechyd yn y gweithle ac yr wyf yn ymwybodol o'r gwasanaeth a ddarperir gan Undeb y Gweithwyr Trafnidiaeth a Chyffredinol, yn arbennig yng Nghaerdydd. Nid cyflogeion yn unig sy'n elwa ar hyn, ond fel y dywedaso, Janice, mae gweithle bodlon, iach a chynhyrchiol yn dda i fusnes. Yr ydym eisoes wedi gweld yr effaith aruthrol a gafodd sgrinio am ganser y serffics ar gyfraddau goroesi i ferched. Fodd bynnag, cytunaf y dylai pob un ohonom ofidio ynghylch ffigurau heddiw o ran canser yr ofariau yn arbennig. Gobeithiaf y caiff yr atebion arloesol y soniodd Janice amdanynt eu hymestyn i'r math hwnnw o ganser. Ymunaf â Janice i alw ar y Cynulliad i fod yn gyflogwr da ymhob un o'i adeiladau a'i swyddfeydd ledled Cymru a darparu sgrinio

yn y gweithle i'n staff.

David Melding: I add my thanks to Janice Gregory for raising this issue and for lucidly outlining the benefits of increasing workplace health screening. Two of the most significant chronic conditions that we seek to manage are high blood pressure or hypertension, and diabetes. Both conditions could be successfully screened for in the workplace. Many people avoid having their blood pressure regularly tested. If they were encouraged to do so in the workplace and did not have to go into the surgery to receive a check-up, that may help them to see how normal it is to have their blood pressure checked and, if it is raised, to receive effective treatment. Blood pressure can be checked simply these days with accurate electronic devices and it is one way in which we could improve health. Early detection means getting treatment and avoiding complications, which leads to much better health in later life.

David Melding: Ychwanegaf fy niolch i Janice Gregory am godi'r mater hwn ac am amlinellu manteision cynyddu sgrinio iechyd yn y gweithle yn glir. Dau o'r affiechydon cronig mwyaf arwyddocaol y ceisiwn eu rheoli yw pwysedd gwaed uchel a chlefyd siwgwr. Gellid sgrinio'n llwyddiannus ar gyfer y ddau affiechyd yn y gweithle. Mae llawer o bobl yn osgoi mynd i wirio eu pwysedd gwaed yn rheolaidd. Pe' u hanogid i wneud hynny yn y gweithle a phe na baent yn gorfod mynd i'r feddygfa i gael archwiliad, efallai y byddai hynny'n eu helpu i weld pa mor normal ydyw i wirio eich pwysedd gwaed ac, os yw'n uchel, i gael triniaeth effeithiol. Mater syml yw gwirio pwysedd gwaed y dyddiau hyn gyda dyfeisiau electronig cywir ac mae'n un ffordd o wella iechyd. Mae ei ddarganfod yn gynnar yn golygu cael triniaeth ac osgoi cymhlethdodau, sy'n arwain at well iechyd o lawer yn ddiweddarach mewn bywyd.

Eleanor Burnham: I also thank Janice. The Assembly is making strides in trying to be the best possible employer. Health in the workplace is vital and employers, including Assembly Members, should address it most earnestly. Employees can suffer from stress and even nervous breakdowns created by bad working practices such as overload, constant pressure, perhaps even bullying. These factors can result in employees feeling that they have to work through lunch breaks, stay late and come in early. Members must be aware that we are employers in our own right and should look after our staff. The factors mentioned can mean that people do not look after themselves, do not take breaks during the day or eat properly. Stress leads to the neglect of other areas of people's lives and their health. A constant complaint of many people is that they are overly tired, work too late or do not have time to take exercise. Every employer should consider the mental wellbeing of employees.

Eleanor Burnham: Diolchaf hefyd i Janice. Cymer y Cynulliad gamau breision i ddatblygu i fod yn gyflogwr a ystyrir fel y cyflogwr gorau posibl. Mae iechyd yn y gweithle yn holl bwysig a dylai cyflogwyr, gan gynnwys Aelodau'r Cynulliad, ymdrin ag ef o ddifrif. Gall cyflogeion ddiodeff o straen a hyd yn oed gwaeledd nerfol yn sgil arferion gwaith gwael fel gorlwytho, pwysau cyson, hyd yn oed bwlio. Gall y ffactorau hyn olygu bod cyflogeion yn teimlo bod yn rhaid iddynt weithio drwy'r awr ginio, aros yn hwyr a chyrraedd yn gynnar. Rhaid i'r Aelodau fod yn ymwybodol ein bod yn gyflogwyr yn ein rhinwedd ein hunain ac y dylem ofalu am ein staff. Gall y ffactorau a grybwyllwyd olygu nad yw pobl yn gofalu am eu hunain, nad ydynt yn cymryd seibiant o'r gwaith yn ystod y dydd nac yn bwyta'n iawn. Mae straen yn arwain at esgeuluso meysydd eraill o fywydau pobl a'u hiechyd. Un gŵyn gyson yw bod llawer o bobl yn gorflino, yn gweithio'n rhy hwyr neu ddim yn trefnu i wneud ymarfer corff. Dylai pob cyflogwr ystyried lles meddwl cyflogeion.

Healthy lifestyles should be promoted in every workplace through such means as healthy eating menus in staff restaurants,

Dylid hyrwyddo ffordd iach o fyw ymhob gweithle drwy gyfrwng pethau fel bwydlenni bwyta'n iach yn y ffretur, mentrau hamdden

leisure initiatives and so on. Employers should perhaps ensure that physiotherapists carry out risk assessments on employees at their workstations to ensure that they do not suffer from stress-related illnesses or repetitive stress syndrome. The Chartered Society of Physiotherapy advises that you should not sit in a fixed position at your workstation for more than 20 minutes. How many workers and employers know that?

David Lloyd: As usual, I declare an interest as a GP. Thank you, Janice, for raising this important topic. Workplace screening and the related issue of an occupational health service for staff, is about how employers value their staff. As regards David's point about blood pressure checks, it would depend during what time of your working day it was checked. [*Laughter.*] You may have a misleading reading after this morning. However, in these days of overly stressed staff, low morale and high sickness levels, this is about how employers value their staff. It is about workplace screening and also the development of an occupational health service.

The Minister for Health and Social Services (Jane Hutt): Thank you, Janice, for raising this important subject in the National Assembly and thank you, Lorraine, David, Eleanor and Dai, for your contributions. The news from the Cancer Research Campaign that breast cancer has now overtaken lung cancer as the most common form of cancer in the UK is worrying. I know that that prompted Janice to choose this topic for her short debate. It highlights the importance of encouraging women to go for screening, particularly when they are invited to do so by Breast Test Wales, which has such an important role to play in our community. With early detection, there is around a 90 per cent chance of survival. We must consider what role the workforce should and can play in this. Employers have an important role to play in providing information about health and screening opportunities. Many employers provide information to their workforces on health issues, including the benefits of health and lifestyle screening.

ac yn y blaen. Dylai cyflogwyr sicrhau efallai bod ffisiotherapyddion yn cynnal asesiadau risg ar gyflogwyr wrth eu gweithfannau er mwyn sicrhau nad ydynt yn dioddef o afiechydon sy'n gysylltiedig â straen neu syndrom straen ailadroddol. Mae'r Gymdeithas Siartredig Ffisiotherapi yn dweud na ddylech eistedd yn llonydd wrth eich gweithfan am fwy nag 20 munud. Faint o weithwyr a chyflogwyr sy'n gwybod hynny?

David Lloyd: Fel arfer, datganaf fuddiant fel meddyg teulu. Diolch i chi, Janice, am godi'r pwnc pwysig hwn. Mae a wnelo sgrinio yn y gweithle a mater cysylltiedig gwasanaeth iechyd galwedigaethol i staff â'r ffordd y mae cyflogwyr yn gwerthfawrogi eu staff. O ran pwynt David ynghylch gwirio pwysedd gwaed, byddai'n dibynnu ar ba adeg o'r diwrnod gwaith y câi ei wirio. [*Chwerthin.*] Efallai y cewch ddarllenid camarweiniol ar ôl y bore yma. Fodd bynnag, yn y dyddiau hyn pan fo staff o dan ormod o straen, pan fo eu morâl yn isel a lefelau salwch yn uchel, mae a wnelo â'r ffordd y mae cyflogwyr yn gwerthfawrogi eu staff. Mae a wnelo â sgrinio yn y gweithle ac â datblygu gwasanaeth iechyd galwedigaethol hefyd.

Y Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol (Jane Hutt): Diolch i chi, Janice, am godi'r pwnc pwysig hwn yn y Cynulliad Cenedlaethol a diolch i chi, Lorraine, David, Eleanor a Dai am eich cyfraniadau. Mae'r newyddion o'r Ymgyrch Ymchwil i Ganser bod mwy o achosion o ganser y fron na chanser yr ysgyfaint ac mai dyma'r ffurf mwyaf cyffredin ar ganser yn y DU yn peri gofid. Gwn fod hyn wedi ysgogi Janice i ddewis y pwnc hwn ar gyfer ei dadl fer. Mae'n pwysleisio pa mor bwysig ydyw i annog merched i fynd i gael eu sgrinio, yn arbennig pan y'u gwahoddir i wneud hynny gan Bron-Brawf Cymru, sydd â rôl mor bwysig i'w chwarae yn ein cymuned. Drwy ei ganfod yn gynnar, mae'r gobaith y gwnewch oroesi tua 90 y cant. Rhaid inni ystyried pa rôl y dylai ac y gallai'r gweithle ei chwarae yn hyn o beth. Mae gan gyflogwyr rôl bwysig i'w chwarae wrth ddarparu gwybodaeth am gyfleoedd iechyd a sgrinio. Darpara llawer o gyflogwyr wybodaeth i'w gweithluoedd am faterion iechyd, gan gynnwys manteision sgrinio ar

gyfer iechyd a ffordd o fyw.

11:35 a.m.

We published an action plan last year promoting health and wellbeing, which acknowledges that the workforce is an important setting for action to improve health. It calls for employers to achieve the Assembly's Corporate Health Standard for workplace health promotion and for public sector bodies, including the Assembly, to act as exemplars for other employers. We probably have a long way to go on that. Some colleagues might remember that when we launched the coronary heart disease framework, colleagues came here from the national heart organisation. They conducted a survey of our staff and us. I must say that we are quite a hard living lot according to the results that I have seen. However, we need to take this issue on board in the frenetic nature of the Assembly and what we expect of our staff. Perhaps that is a matter for the Health and Social Services Committee, I am not sure, but we should take it forward.

It is also of key importance that we recognise that the Assembly's Corporate Health Standard is the quality mark for workplace health in Wales. That was relaunched, bringing in CBI Wales and Wales TUC, and it has been endorsed by the Health and Safety Executive. The corporate standard encourages employers to take a holistic approach to workplace health by developing policies, services and information to promote better health and wellbeing. That includes stress, smoking, diet, nutrition, alcohol and substance misuse, as well as other problems such as muscular skeletal problems, which are risks that arise in the workplace. We must raise awareness of men's as well as women's health issues, and improve understanding of the effect of lifestyle on health.

I am pleased, Janice, that you mentioned examples of health awareness programmes from Bridgend County Borough Council and the EDAP programme in Ford, which are examples public and private sectors in your constituency. It is the sort of thing that we

Cyhoeddasom gynllun gweithredu y llynedd yn hyrwyddo iechyd a lles, sy'n cydnabod bod y gweithlu yn lleoliad pwysig i weithredu er mwyn gwella iechyd. Geilw ar gyflogwyr i gyrraedd Safon Iechyd Gorfforaethol y Cynulliad i hybu iechyd yn y gweithle ac i gyrff y sector cyhoeddus, gan gynnwys y Cynulliad, fod yn enghreifftiau i gyflogwyr eraill. Mae'n siŵr bod gennym lawer o ffordd i fynd eto. Efallai fod rhai o'r cyd-Aelodau yn cofio i gyfeillion o sefydliad cenedlaethol y galon ddod yma, pan lansiwyd fframwaith afiechyd y galon gennym. Cynhaliwyd arolwg ganddynt o'n haelodau staff ac ohonom ni. Rhaid imi ddweud ein bod yn griw sy'n byw yn fras yn ôl y canlyniadau a welais. Fodd bynnag, mae angen inni ystyried y mater hwn yng nghydestun natur wyllt y Cynulliad a'r hyn a ddisgwylwn gan ein staff. Efallai fod hyn yn fater i'r Pwyllgor Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol. Nid wyf yn siŵr, ond dylem weithredu arno.

Mae'n holl bwysig hefyd ein bod yn cydnabod mai Safon Iechyd Gorfforaethol y Cynulliad yw'r nod ansawdd ar gyfer iechyd yn y gweithle yng Nghymru. Ail-lansiwyd hynny, gan gynnwys CBI Cymru a TUC Cymru, ac fe'i cymeradwywyd gan yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch. Mae'r safon gorfforaethol yn annog cyflogwyr i fabwysiadu ymagwedd gyfannol tuag at iechyd yn y gweithle drwy ddatblygu polisiau, gwasanaethau a gwybodaeth i hyrwyddo gwell iechyd a lles. Mae hynny'n cynnwys straen, ysmegu, deiet, maeth, a chamddefnyddio alcohol a sylweddau, yn ogystal â phroblemau eraill fel problemau ysgerbydol cyhyrog, sef risgiau sy'n codi yn y gweithle. Rhaid inni godi ymwybyddiaeth o faterion iechyd dynion yn ogystal â rhai merched, a gwella'n dealltwriaeth o effaith ffordd o fyw ar iechyd.

Yr wyf yn falch, Janice, ichi sôn am enghreifftiau o raglenni ymwybyddiaeth o iechyd gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr a'r rhaglen EDAP yn Ford, sydd yn enghreifftiau o sectorau cyhoeddus a phreifat yn eich etholaeth. Dyma'r math o

can endorse as constituency Members and perhaps give a bit more credence to than we do at present to acknowledge what is going on. It is also important to show how Breast Test Wales links to this. Breast Test Wales has three static centres. Its mobile units visit 90 locations across Wales. I provided additional funding last year for Breast Test Wales for equipment, facilities and manpower to further improve the quality of the service. It is of key importance that employers should enable people to use the services of Breast Test Wales. That is happening.

If we consider the employment pattern in Wales, it is predominantly made up of small and medium-sized enterprises. Some 75 per cent of Welsh employers employ fewer than five members of staff. They would have to make use of the services in their community, so the best course of action in terms of detecting breast cancer is to increase the numbers of working women who attend screening, and to enable them to attend Breast Test Wales. I am also pleased that we are now incorporating awareness of workplace health into our national economic development strategy. We should not divorce the two. On the barriers to working and economic inactivity in Wales, much of it is due to ill-health and chronic ill-health. David, Dai, Lorraine, Eleanor and others have considered how we could use the workplace as a key to detecting ill-health and screening. However, we must also recognise the opportunities for smaller organisations. They must also be recognised as part of the solution in terms of reaching people.

We pass on an important message from the Assembly. We must consider our own practice and purposes. We must recognise that there are opportunities across Wales, which we perhaps do not join up enough, in terms of workplace health screening opportunities and raising awareness. It is important, Janice, that you have drawn attention to other findings, such as the figures released today on ovarian cancer. That was of great concern in terms of how we can detect ovarian cancer. We are also concerned about the increase in breast cancer. I am delighted

beth y gallwn ei gymeradwyo fel Aelodau etholaethau ac ymddiried ychydig yn fwy ynddynt nag a wnawn ar hyn o bryd er mwyn cydnabod yr hyn sy'n digwydd. Mae'n bwysig dangos hefyd sut y mae Bron-Brawf Cymru yn cysylltu â hyn. Mae gan Bron-Brawf Cymru dair canolfan sefydlog. Mae ei hunedau symudol yn ymweld â 90 o leoliadau ledled Cymru. Darperais arian ychwanegol y llynedd i Bron-Brawf Cymru ar gyfer offer, cyfleusterau a gweithwyr i wella ansawdd y gwasanaeth ymhellach. Mae'n holl bwysig bod cyflogwyr yn galluogi pobl i ddefnyddio gwasanaethau Bron-Brawf Cymru. Mae hynny'n digwydd.

Os ystyriwn y patrwm cyflogaeth yng Nghymru, mae'n cynnwys mentrau bach a chanolig eu maint yn bennaf. Mae tua 75 y cant o gyflogwyr Cymru yn cyflogi llai na phum aelod o staff. Byddai'n rhaid iddynt ddefnyddio'r gwasanaethau yn eu cymuned, felly y ffordd orau o weithredu o ran darganfod canser y fron yw drwy sicrhau bod mwy o ferched cyflogedig yn mynd i gael eu sgrinio, a'u galluogi i fynd i Bron-Brawf Cymru. Yr wyf yn falch hefyd ein bod bellach yn ymgorffori ymwybyddiaeth o iechyd yn y gweithle yn ein strategaeth datblygu economaidd genedlaethol. Ni ddylem wahanu'r ddau beth. O ran y rhwystrau rhag gweithio ac anweithgarwch economaidd yng Nghymru, mae llawer ohonynt o ganlyniad i afiechyd ac afiechyd cronig. Mae David, Dai, Lorraine, Eleanor ac eraill wedi ystyried sut y gallem ddefnyddio'r gweithle fel allwedd i ddarganfod afiechyd on a sgrinio. Fodd bynnag, rhaid inni gydnabod y cyfleoedd i sefydliadau llai hefyd. Rhaid iddynt gael eu cydnabod fel rhan o'r ateb o ran cyrraedd pobl.

Trosglwyddwn neges bwysig gan y Cynulliad. Rhaid inni ystyried ein harfer a'n dibenion ni ein hunain. Rhaid inni gydnabod bod cyfleoedd ledled Cymru, nad ydym yn eu dwyn ynghyd yn ddigon aml efallai, o ran cyfleoedd sgrinio iechyd yn y gweithle a chodi ymwybyddiaeth. Mae'n bwysig ichi dynnu sylw at ganfyddiadau eraill, Janice, fel y ffigurau a ryddhawyd heddiw ar ganser yr ofariau. Mae'r ffordd y gallwn ganfod canser yr ofariau yn achosi pryder mawr. Pryderwn hefyd ynghylch yr achosion o ganser y fron sy'n cynyddu. Yr wyf yn falch iawn bod yr

that the cancer research campaign is investing more money in Wales. Yesterday I was able to launch the new renewed Wales cancer trials network, a big conference that was attended by all the cancer specialists in Wales, who recognise that clinical trials are an important part of research, and that if people come forward for clinical trials it will help reach a solution. It can also provide a supportive environment for people in clinical trials. This is being pioneered in Wales. We are also developing the three managed clinical cancer networks, where research, treatment and prevention are part of the minimum standards of our cancer services programme.

Janice has ably brought the impact of the workplace into our strategy for improving health and wellbeing in Wales, particularly focusing on the dreaded scourge of too many women's and their families' lives—breast cancer.

The Deputy Presiding Officer: That brings today's proceedings to a close.

ymgyrch ymchwil i ganser yn buddsoddi mwy o arian yng Nghymru. Ddoe, lansiais y rhwydwaith treialon cancer o'r newydd i Gymru, cynhadledd fawr a fynychwyd gan bob arbenigwr cancer yng Nghymru, sy'n cydnabod bod treialon clinigol yn rhan bwysig o ymchwil, ac os bydd pobl yn barod i gymryd rhan yn y treialon clinigol hyn bydd yn helpu i ddod o hyd i ateb. Gall ddarparu amgylchedd cefnogol hefyd i bobl sy'n cymryd rhan mewn treialon clinigol. Mae hyn yn cael ei arloesi yng Nghymru. Yr ydym hefyd yn datblygu'r tri rhwydwaith cancer clinigol a reolir, lle mae ymchwilio, trin ac atal yn rhan o isafswm safonau ein rhaglen gwasanaethau cancer.

Mae Janice wedi cynnwys effaith y gweithle yn fedrus yn ein strategaeth ar gyfer gwella iechyd a lles yng Nghymru, gan ganolbwyntio'n benodol ar y pla ofnadwy ar fywydau gormod o lawer o ferched a'u teuluoedd—canser y fron.

Y Dirprwy Lywydd: Daw hynny â chyfarfod heddiw i ben.

Daeth y cyfarfod i ben am 11.40 a.m.

The session ended at 11.40 a.m.